

zeneKör

2006/5

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének közös lapja.

XIII. évfolyam 5. szám

<http://www.zenekarujsg.hu/>

- Új koncertterem Miskolcon
- Szombathelyi változások
- 70 éves Pauk György

ZENEI KÖZÉLETÜNK

KALENDÁRIUM

4 | A közelmúlt és a közeljövő zenei hírei, eseményei.
(Összeállította: Pál Eszter)

Megnyílt a Művészetek Háza Miskolcon

6 | A Miskolci Szimfonikusok sok év után végre már nemcsak a színházban, hanem saját koncerttermükben is felléphetnek. Szeptember elején nyitotta meg ugyanis kapuit a Művészetek Háza, s a kulturális központban egy hatszáz férőhelyes hangversenyterem is helyet kapott.
(Réfi Zsuzsanna)

A Szombathelyi Szimfonikusok új vezetővel kezdik az új évadot

9 | Nem volt könnyű a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar számára a tavalyi szezon vége, hiszen távozott az együttesből néhány muzsikos, majd a zenekari igazgatói pályázat is eredménytelenül zárult. Ezt követően váratlanul lemondott az együttes művészeti vezetője, vezető karmestere, Pál Tamás. Ekkor kérték fel Alpaslan Ertüngelapot, hogy vállalja el a zenekar művészeti irányítását és vezető karmesteri posztját.
(Réfi Zsuzsanna)

KÖZÖNSÉG-UTÁNPÓTLÁS

Hetven esztendő a hegedűsök hegedűse

11 | A korunk legnagyobb hegedűművészei között számon tartott magyar muzsikos roppant gazdag életutat tudhat maga mögött. Pauk György október 26-án már a hetvenedik születésnapját ünnepelheti, ma is ugyanolyan lelkesedéssel járja a világot, muzsikál és tanít, mint a korábbi évtizedekben.
(Réfi Zsuzsanna)

Varga Károly hetvenhét esztendeje mesél a muzsikáról

13 | A moderátorok doyenje. Vezetett ifjúsági koncerteket, rádió- és televízióműsorokat, szervezett zenei klubot, versenyeket, vetélkedőket és játékokat. Generációk sorának mutatta meg a muzsika titkait, tanította meg őket a zene szeretetére.
(Réfi Zsuzsanna)

„Az ifjúsági koncert nem lehet kihelyezett zeneóra”

15 | Fenyő Gábornak az elmúlt évtizedekben hobbijává, legfontosabb hivatásává, szinte már szenvedélyévé vált a gyermekkoncertek moderálása, a folytonos közönségnevelés.
(Réfi Zsuzsanna)

KRITIKA

A Belvárosi nyári szimfonikus koncertekről

17 | A MÁV Szimfonikus Zenekarnak, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarnak, a Kodály-Bartók Ifjúsági Világzenekarnak, a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekarnak és a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekarnak a BUDAfEST keretében, a budapesti Szent István téren rendezett koncertjeinek kritikája.
(Fittler Katalin)

ZENETÖRTÉNET

Telmányi Emil

20 | A Hubay-iskola egyik legkiválóbb képviselője, akit a magyar zene lelkes népszerűsítőjeként, Bartók hegedűre írott műveinek meggyőző tolmácsolójaként tartották számon. Kortársak írásainak felidézésével, Telmányi Emillel készített interjúk segítségével próbáltunk portrét rajzolni erről a kiváló magyar hegedűsről, akinek játékát a férfias előadásmód, a tartalmi mélységek, a szellemi emelkedettség jellemezte.
(Rakos Miklós)

MŰHELY

A HATOS (3.rész)

26 | Sorozatunk előző két részében többek között a 6-os stúdió építésével, a rádiózásban betöltött szerepével, valamint – kis kitérőként – a 22-es stúdióval is foglalkoztunk. Ám korábban is említettük, hogy az idő múlásával a 6-os stúdió egyre szűkebbé vált, s a 70-es években már szinte az egyetlen olyan európai rádiószervezet volt a Magyar Rádió, amelynek még nem volt korszerű nagyzenekari stúdiója. Nem véletlen tehát, hogy több ígéretes, szép terv is született, ám sajnos az sem véletlen, hogy ezek megvalósulása a mai napig rendre meghiúsult.
(Ujházy László)

Civil a pályán

29 | A gyakorló muzsikuskok – főként zenekari játékosok – az akusztikai csodaként elhíresült Nemzeti Hangversenyteremre vonatkozóan néha meglepő kijelentéseket tesznek. Például, a színpad akusztikáját illetően, hogy a hegedűsök nem hallják a csellót vagy a bőgőt. Hogy is van ez?
(Fittler Katalin jegyzete)

Karl Böhm karmesteri tapasztalataiból (2.rész)

30 | A helyes hangolás – akárcsak a zenekar jó „hangolása” (minden vonatkozásban!) – kizárólag bajtársias megegyezés útján érhető el.
(Fordította és közreadja: Boros Attila)

Német zenekari életút – Quo Vadis?

31 | Védőbeszéd a kultúra finanszírozásának új hajlandósága érdekében. Németország egyedülálló zenekari régiója egyre inkább veszélybe kerül. Habár a zenekarok száma átmenetileg stabilizálódott, az álláshelyek leépítése azonban – a zenekar-fenntartók takarékosságának következményeként – felgyorsult. A november végén publikált KulturBarometer a közönség folyamatos eloregedését és a klasszikus zene iránti érdeklődés csökkenését állapítja meg. Vég nélküli krízis, vagy mégis van jele a konszolidációnak?
(Gerald Mertens)

USA turné, mint bürokratikus akadályverseny?

35 | Az utóbbi időben nemcsak a német zenekarok panaszkodnak egyre hangosabban az Egyesült Államok bürokratikus intézkedéseire, amikkel turnéjuk során meg kell küzdeniük. Hasonló panaszokat Nagy-Britanniából, sőt a szomszédos Kanadából is hallani.
(Gerald Mertens)

EGÉSZSÉG

Még egyszer a medenceferdülésről

36 | És még azt mondják, nincsen új a nap alatt! 25 éves ortopéd-traumatológiai gyakorlattal egészen új anatómiai viszonyait ismerhettem meg az emberi testnek, sőt egy új, meglepően veszélyes mozgásszervi betegségről is olvashattam a Zenekar című újság legutóbbi számában.
(Dr. Farkas Judit Ortopéd-traumatológus szakorvos)

HANGVERSENYNAPTÁR

37 |

MUSICAL LIFE

CALENDAR

4 | Musical news and events of the recent past and the near future.
(Compiled by Eszter Pál)

The opening of the House of Arts in Miskolc

6 | After long years of performing at the local theatre, the Miskolc Symphonic Orchestra can now appear in its own concert hall. The House of Arts, a centre of cultural venues, was namely opened at the beginning of September. It houses, among others, a concert hall that holds 600.
(Zsuzsanna Réfi)

The Savaria Symphonic Orchestra starts the coming season with a new leader

9 | The end of the last season was all but easy for the Savaria Symphonic Orchestra for different reasons: some musicians left, the application for the post of director of the orchestra ended unsuccessfully, and finally the artistic director and chief conductor of the ensemble, Tamás Pál resigned. It was at this moment that Alpaslan Ertüngelap was asked to take over the post of the orchestra's artistic director and chief conductor.
(Zsuzsanna Réfi)

The violinist of violinists turns seventy

11 | György Pauk, the Hungarian-born musician considered to be among the greatest violinists of our time has had an extremely varied life. While celebrating his seventieth birthday on 26 October this year, he tours the world, plays music and teaches with the same enthusiasm as he did in the decades before.
(Zsuzsanna Réfi)

RECRUITING FUTURE AUDIENCES

Károly Varga has related about music for seventy-seven years

13 | The moderators' doyen has conducted youth concerts, radio and television programmes, organized music clubs, competitions, shows and games. He has introduced a whole series of generations into the secrets of music and has taught them the love of music.
(Zsuzsanna Réfi)

"A youth concert must not be an extra-mural music lesson"

15 | Gábor Fenyő's hobby, most important mission, almost passion for the past decades has been to act as a moderator of children's concerts, to educate the public incessantly.
(Zsuzsanna Réfi)

CRITICISM

On the summer symphonic concerts in the Centre of Budapest

17 | Concerts given by the Budapest Concert Orchestra MÁV, the Budapest Symphony Orchestra, the Kodály-Bartók World Youth Orchestra, the Hungarian Symphonic Orchestra and the Ernő Dohnányi Symphonic Orchestra, Budafok within the event BUDAFeST organized on St. Stephen's Square in Budapest.
(Katalin Fittler)

HISTORY OF MUSIC

Emil Telmányi

20 | Telmányi is one of the most outstanding representatives of Hubay's school who reckoned among the enthusiastic propagators of Hungarian music, the persuasive interpreters of Bartók's works for violin. Relying on writings by his contemporaries and interviews conducted with him it has been attempted to draw the portrait of this excellent violinist whose violin playing was characterized by masculine performance, depths in content and intellectual loftiness.
(Miklós Rakos)

WORKSHOP

THE STUDIO SIX (part 3)

26 | In the first two parts of this set of articles the construction of studio number six, its function in broadcasting and – as a detour – studio twenty-two were discussed. As mentioned before, studio six became increasingly insufficient in the course of time and by the seventies the Hungarian Radio was practically the only European broadcasting organization without an up-to-date orchestral studio. It is therefore not accidental that several splendid, promising plans were made, nor is it accidental that their implementation has miscarried so far.
(László Ujházy)

Non-players

29 | Practising musicians – particularly members of orchestras – make sometimes surprising remarks about the National Concert Hall passing for a wonder in acoustics. As far as the acoustics of the stage is concerned, they claim that violinists cannot hear the cello or the double bass. What is the truth about it?
(Commentary by Katalin Fittler)

On Karl Böhm's conducting experiences (part 2)

30 | Proper tuning – just as the good "humour" in an orchestra (in every respect!) – can only be reached by means of comradely agreement.
(Translated and edited by Attila Boros)

German orchestral career — Quo Vadis?

31 | Plea for a new willingness to finance culture
Germany's unique orchestral sphere is more and more endangered. Although the number of orchestras has been temporarily stabilized, the reduction of posts has accelerated owing to the thriftiness of organizations maintaining orchestras. KulturBarometer published at the end of November gives account of the ageing of the public and the decrease of interest in music. Endless crisis or are nevertheless signs of consolidation in sight?
(Gerald Mertens)

A tour of the USA: an obstacle race with red tape?

35 | Recently not only German orchestras have complained more and more loudly about the bureaucratic measures in the United States they have to struggle with during their tours. Similar complaints can also be heard from Great Britain and the neighbouring Canada.
(Gerald Mertens)

HEALTH

On the curvature of the pelvis again

36 | They say, there is nothing new under the sun.
Yet after twenty-five-year orthopedic and traumatologic practice, I still learned about completely new anatomical aspects of the human body, moreover, about a new, surprisingly dangerous locomotor disorder in the latest issue of the journal Zenekar.
(Dr. Judit Farkas Orthopedic-traumatologic specialist)

CONCERT CALENDAR

37 |

A HUSZONKÉT ÉVES SVÁJCI PHILIPPE BACH NYERTE az első Jesús López Cobos Nemzetközi Operakarmester-verseny Madridban, amelyet fiatal karmesterek részére írtak ki.

**NYÍLT LEVELEZÉS ZAJLOTT AZ ÉLET ÉS IRODALOM JÚLIUSI, AUGUSZTUSI ÉS SZEPTEMBERI SZÁMAI-
BAN AZ NKA ZENEI KOLLÉGIUMA ÁLTAL AZ ÚJ BARTÓK CD-ÖSSZKIADÁSRA KIÍRT PÁLYÁZAT KAPCSÁN,** amelyet egyhangú döntéssel a Summa Artium Kht. nyert meg. A nyertes a pályázatát a Hungaroton gondozásában, Kocsis Zoltán zongoraművész és karmester, a Nemzeti Filharmonikusok főzeneigazgatója elképzelései, illetve egy e célból létrehozott szakértő bizottság javaslatai alapján valósítja majd meg. A vitaindító levelet Fischer Iván, a Fesztiválzenekar zeneigazgatója írta Gyurcsány Ferenc miniszterelnöknek, mint a Bartók Emlékbizottság elnökének (júl. 21.). Ebben arról tájékoztatja a nyilvánosságot, hogy tapasztalata szerint az Emlékbizottságban semmiféle érdemi munka nem folyik Bartók zenéjével kapcsolatban, az egyetlen kitapintható tevékenység zenei érdekcsoportok állami pénzekhez juttatása. A CD-összkiadással kapcsolatos döntés hivatalos indoklását elfogadhatatlannak tartja, és lemond emlékbizottsági tagságáról. A nyílt levélre reagált többek között Török András, a pályázaton nyertes Summa Artium Kht. igazgatója és Nádori Péter (júl. 28.). A vitához Körner Tamás, a Budapesti Fesztiválzenekar igazgatója is hozzászólt (aug. 4.): felvázolta a konfliktus „történelmi” hátterét, valamint kifogásolta a Fesztiválzenekar és a Nemzeti Filharmonikusok eltérő mértékű támogatását, és megoldásként eredményességhez kötött, normatív állami támogatást javasolt. Cikkére Aradi Péter, a Nemzeti Filharmonikusok kommunikációs vezetője válaszolt (aug. 11.), tételesen cáfolva Körner Tamásnak a Nemzeti Filharmonikusok és Kocsis Zoltán kapcsán tett állításait, és hangsúlyozva, hogy ezekben a vitákban a két fél nem azonos szerepet tölt be, a támadások minden esetben a Fesztiválzenekar felől indulnak. Ugyanebben a számban Jeney Zoltán is cáfolta Fischer és Körner állításait, a következőben (aug. 18.) pedig Fischer Iván újabb cikke jelent meg, melyben részben megismételte az általa már korábban leírtakat, illetve reagált a nyílt levelére érkezett hozzászólásokra. Néhány hét szünet után, szeptember 8-án jelent meg Jeney Zoltán rövid írása válaszként Fischer második cikkére, valamint Iványi Györgynek, a BFZ kuratóriumi tagjának hozzászólása, melyre a következő számban (szept. 15.) ismét Aradi Péter reagált. Lapzártakor itt tart a vita.

**NIKOLAUS HARNONCOURT OSZTRÁK KARMESTER ELSŐKÉNT TÁMOGATTA AZ ÚJ WEIMARI BACH-
EMLÉKMŰVET,** amelynek 3 millió eurós építési költségeit kizárólag magánadományokból tervezik. A Bach Ház átadását 2008-ra, a komponista weimari udvarhoz szerződésének 300. évfordulójára tervezik.

**MAGYAR SIKER SZÜLETETT A 2006-OS FERNAND GILLET-HUGO FOX NEMZETKÖZI FAGOTT-
VERSENYEN,** amelyen Bogányi Bence nyerte az első díjat az indianapolisi Muncie-ben.

**BETEGSÉG MIATT ELMARADT LUCIANO PAVAROTTI AUGUSZTUS 19-RE TERVEZETT BUDAPESTI KON-
CERTJE,** amelyet a MÁV Szimfonikusok kísérték volna. Az énekesnél hasnyálmirigy-daganatot diagnosztizáltak Pavarotti a Farewell Tour elnevezésű búcsúkoncert-sorozatának keretében énekelt volna hazánkban.

**AUGUSZTUS 19-ÉN, ÖTVENHÉT ÉVES KORÁBAN TRAGIKUS HIRTELENSÉGGEL ELHUNYT KERTÉSZ
TAMÁS** operaénekes, magán-énektanár, a debreceni Csokonai Színház örökös tagja.

ÚJ HAGYOMÁNYT TEREMTENEK A 75 ÉVES SZEGEDI SZABADTÉRI JÁTÉKOK SZERVEZŐI. Mostantól minden év augusztus 20-án előadják Erkel Ferenc Bánk bán című operáját. Idén Szikora János rendezésében, Kesselyák Gergely vezényletével, többek között Tokody Ilona, Marton Éva és Kiss B. Attila főszereplésével mutatták be a művet.

**A CSOMAGTÉRBE KÉNYSZERÍTETTÉK A ZENÉSZEK HANGSZEREIT A BRIT LÉGIKÖZLEKEDÉS SZIGORÍ-
TÁSAI,** amelyeket egy meghiúsított terrortámadás következtében hoztak. Az új intézkedések következtében sokan panaszkodtak, hogy fűtetlen a csomagtér, és a hordárok nem bánnak kellő figyelemmel az értékes hangszerekkel.

**SIR JOHN ELIOT GARDINER VEZÉNYELTE BUDAPESTEN AUGUSZTUS 23-ÁN AZ ANGOL BAROKK SZÓLIS-
TÁKAT.** A régizenei mozgalom elindítója a Mozart-év tiszteletére a zeneszerző műveit tűzte műsorra a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben.

ÖTSZÁZ FŐT BEFOGADÓ, KIVÁLÓ AKUSZTIKÁJÚ ZENEPALOTA nyílt Szolnokon szeptember 1-jén.

EURÓPAI ZENESZERZŐI DÍJAT KAPOTT MAGNAR AM NORVÉG ZENESZERZŐ, akinek most díjazott *Es ist nicht der Schnee, der faellt, sondern wir, die vom Boden abheben* című művét a berlini Young Euro Classics Fesztiválon mutattak be.

MISKOLCON MŰVÉSZETEK HÁZA NÉVRE KERESZTELTEK A SZEPTEMBERBEN ÁTADOTT ÚJ KULTURÁLIS KÖZPONTOT, amely egyben a Miskolci Szimfonikus Zenekar hangversenyeinek is új otthona lesz. A volt Béke mozi épületét alakították át, amelyben egy hatszáz fős hangversenyterem, két moziterem lesz, valamint az intézmény lehetőséget ad kiállításokra, konferenciákra és színházi előadásokra is.

ÉRDEMÉREMMELEL TŰNTETTE KI A ZEMPLÉNI FESZTIVÁLT AZ EURÓPAI KULTURFORUM, amelyet Deák Gábor, Sárospatak polgármestere, Dr. László Géza, a fesztivált támogató Antenna Hungária vezérigazgatója és Hollerung Gábor művészeti vezető vehetett át a kulturális intézmény elnökétől, Dieter Topptól. Dieter Topp ezt azzal indokolta, hogy a Zempléni Fesztivál tizenöt éve sikeres a kultúra decentralizálásában, a kulturális régiók fejlesztésében. Ezt az elismerést eddig hazánkban csak a Tavaszi Fesztivált szervező Fesztiválközpont Kht. érdemelte ki.

IDÉN MÁSODIK ALKALOMMAL RENDEZTE MEG A FESZTIVÁLZENEKAR A BUDAPESTI MAHLER-ÜNNEPET A MŰVÉSZETEK PALOTÁJÁBAN szeptember 7. és 10. között, amelyen az amszterdami Royal Concertgebouw Orchestra is vendégszerepelt Mariss Jansons vezényletével. A koncertsorozat többi hangversenyén a Fesztiválzenekart hallhatuk, valamint egy gépzongora segítségével Mahler zongorajátéka is meglevénedett. Az eseményt tudományos szimpózium és kiállítás is kísérte, a fesztiválra az ünnepelt zeneszerző unokája, Marina Mahler is ellátogatott.

SIMÁNDY JÓZSEFRE EMLÉKEZTEK A MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZBAN A SZEZONNYITÁS ELŐTTI ELSŐ ELŐADÁSSAL SZEPTEMBER 10-ÉN. A kiváló magyar tenor kilencven évvel ezelőtt, szeptember 18-án született.

NYOLCVANNYOLC ÉVES KORÁBAN MÜNCHENBEN ELHUNYT ASTRID VARNAY MAGYAR SZÁRMAZÁSÚ SZOPRÁNÉNEKESNŐ, aki Verdi, Strauss és Wagner operáinak címszerepeiben a világ legnagyobb színpadain szerepelt.

NEM KEZDŐDIK EL AZ ÉVAD AZ ERKEL SZÍNHÁZBAN STATIKAI OKOK MIATT. Erről az Operaház évadnyitó társulati ülésén tájékoztatták a nyilvánosságot. Vass Lajos megbízott főigazgató elmondta: az épület statikai vizsgálata még nem fejeződött be, ennek eredményétől teszik függővé az intézmény sorsát, amelyet vagy később megnyitnak, vagy ellenkező esetben a tervezett előadások egy része átkerül majd az Operaházba. Az Erkel Színház állapota annyira leromlott, hogy a jövő évadot mindenképpen e nélkül kell megterveznie a dalszínház vezetésének.

TŰZ ÜTÖTT KI A ROYAL ALBERT HALLBAN SZEPTEMBER ELEJÉN, a Londoni Proms fesztivál egyik koncertje emiatt el is maradt.

MOZART JEGYÉBEN TELT A ZENE HOSSZÚ ÉJSZAKÁJA BÉCSBEN, amelyet hatodik alkalommal rendeztek meg szeptember 9-én az osztrák főváros közel hatvan helyszínén.

SERKENJ FEL, LANTOS! CÍMMEL INDÍT HANGVERSENYSOROZATOT BARTÓK BÉLA SZÜLETÉSÉNEK 125. ÉVFORDULÓJA alkalmából a KÓTA Magyar Kórusok és Zenekarok Szövetsége Ifjúsági- és Zenepedagógiai Szakbizottsága szeptember 29. és október 14-e között Pécsen, Veszprémben, Cegléden, Szegeden és Budapesten.

Összeállította: Pál Eszter

Megnyílt Miskolcon a Művészetek Háza

„A zenekar végre megmutathatja a teljes tudását”

A Miskolci Szimfonikusok sok év után végre már nemcsak a színházban, hanem saját koncerttermükben is felléphetnek. Szeptember elején nyitotta meg ugyanis kapuit a Művészetek Háza, s a kulturális központban egy hatszáz férőhelyes hangversenyerem is helyet kapott. A Rákóczi út 5. alatti, belvárosi épület, amelyet a miskolciak korábban Uránia Filmszínházként, majd Béke moziként ismertek, multikulturális komplexum lett, egy olyan hely, ahol a művészetek valóban találkozhatnak. Az újjáépített házban, amelyen a klasszicista jegyek modern üvegrészekkel keverednek, jól megfér egymással a zene, a színház, a film és képzőművészet, hiszen a nagyterem mellett két art mozi, valamint kiállítóterem is várja a látogatókat. A miskolciak már boldogan vették birtokba az európai színvonalú központot, de az átalakított épület talán az együttes számára jelenti a legnagyobb örömet, hiszen végre egy igazán kiváló akusztikájú teremben mutathatják meg tudásukat. A centrum mellett új feladat elé is állította a zenekar vezetését, hiszen nemcsak fellépői, hanem egyben üzemeltetői is a Művészetek Házának.

– Nagyon régi vágya volt már a zenekarnak, hogy saját koncertteremben muzsikálhasson...

– **Sir László zenekari igazgató:** Az együttes 43 évadot tud már maga mögött, s ezeket a szezonokat mind-mind a színházban játszotta végig. Szerettük persze a Miskolci Nemzeti Színházat, hiszen a hétfők a mieink voltak, ez lett a koncertnap, és az eltelt évtizedek alatt valóban otthonunkká is vált a teátrum. Művészeti vezetőnk, karmesterünk, Kovács László azonban mindig azt mondogatta, hogy abból a hangzásból, amire az együttes képes, a

színházteremben csak hatvan százalék hallható. Szerettük volna hát megmutatni a tudásunk teljességét, elszakadni a hétfői napoktól, és újabb utakon elindulni. Így tényleg nagy boldogság, hogy végre, szeptember 7-én felavathattuk a Művészetek Házát.

– *Milyen messze van ez az épület a színháztól?*

– Öt perc sétára, hiszen szintén a belvárosi részen fekszik. Ez az épület 1910-ben készült el, majd sokáig moziként működött, és az 1990-es évek második felében

csukta be a kapuit. Az első javaslatot, hogy ezen a helyen szülessen meg az új koncertterem, 2001-ben tettük.

– *Akkor elég hamar, öt év alatt sikerült is megvalósítaniuk ezt az elképzelésüket...*

– Tulajdonképpen tényleg gyorsan eljuttunk a célunkig... A konkrét tervek 2003 tavaszára születtek meg. Az épület átalakítására közel egy milliárd forintot szántak, ebből 720 millió volt az államkasszából származó pályázati pénz, a többit pedig az önkormányzat adta az

Sir László átveszi az épület kulcsát

építkezéshez. Új szárnyak nőttek ki a földből, az akusztikusok pedig átalakították a ház belső termét. Jelentős volt ez az átépítés, hiszen két art mozi is készült, 70 és 140 férőhellyel, emellett konferencia-terem és kiállítórész is akad az épületben. A nagyteremben 600-an tudnak leülni. Ez a méret számunkra szinte ideálisnak mondható, hiszen a négy bérletsorozatra 620-620 bérletet adunk el, így a törzsközönségünknek csak néhány tagja szorul ki, ezt a problémát azonban igyekszünk úgy megoldani, hogy több, bérleten kívüli koncertet is adunk majd. Annak is örülök, hogy mostantól kezdve egy másik napon, csütörtökönként találkozhat velünk a közönség. Persze ez az átállás sem olyan egyszerű, hiszen a publikumunk életében óriási változást jelent.

– A bérlőknél az is mindig nagy kérdés, hogy a saját, megszokott helyükön tudnak-e ülni...

– Igyekeztünk úgy elkészíteni a beosztást, hogy mindenki körülbelül ugyanott foglalhasson helyet az új teremben is, ahol eddig a színházban ült. Nagyon bízom benne, hogy erre az új helyszínre is szívesen jön majd a közönség. Egyelőre még várakozással tekintenek a Művészetek Házára, hiszen a színház gyönyörű épületét nagyon megszerették, és négy évtized hosszú idő. De azért az új helyszínre is kíváncsiak, s bízom abban, hogy ha az újdonság varázsa elmúlik, akkor is szívesen jön majd ide a hallgatóság. S bár kénytelenek voltunk valamennyit emelni a jegyárakon, hiszen eddig nagyon olcsón lehetett bejutni a hangversenyeinkre,

azért így is nagyon jól fogytak a bérleteink...

– A terem átalakításánál mennyire vetették figyelembe a zenekar kéréseit?

– Kotschy András akusztikus a tervező team tagja lett, ő dolgozott azon, hogy a lehető legjobb hangzás szülessen. S az építők tényleg minden igényünkre odafigyeltek az öltözők, a felszerelések, a székek, a kottapultok, vagy a zongoralift kérdésében.

– S a Művészetek Háza valóban otthonául szolgál majd a Miskolci Szimfonikusoknak?

– Az épület a zenekaré, olyannyira, hogy mi magunk fogjuk üzemeltetni is, ez lesz az egyik telephelyünk, az együttes azonban továbbra is eddigi helyén, a Malomban marad. A Rákóczi út 5. alatti épületben nincs ugyanis hely a kottatárnak és az irodáknak, így maradunk a régi színházban, amely az összes ilyen igényünknek megfelel. Most viszont már nemcsak a főpróbát tudjuk a koncerthelyszínen tartani, hanem 1-2 nappal előtte a zenekar már teljesen át tud települni az új épületbe. A próbauzemet augusztus 31-én tartottuk, a nemzetközi karmesterkurzus zárógálájának adott ekkor otthont a Művészetek Háza. A bérlők már ez alkalommal, jelképes ártért kipróbálhatták az új hangversenytermet. Az ünnepélyes megnyitó szeptember 7-én volt, igazán nagy sikerrel. Ekkor került sor a hivatalos szalagátvágásra, s különleges koncert hangzott fel, amelynek Bogányi Gergely volt a szólistája. Ezt követően a Budaörsi Játékszín Néma leventéjének tapsolhatott a közönség, majd az érdeklő-

Kovács László

dők megnézhatték az ExperiDance előadásában az Ezeregyévet. Azt szeretnénk, ha ez az épület a jövőben valóban multifunkcionális kulturális központként működne. Tervezünk irodalmi esteket is, s a programban a könnyű műfaj szintén helyet kap. S persze szeretnénk a helyi, civil egyesületeknek is bemutatkozási lehetőséget nyújtani.

– Akkor ehhez kissé át kellett alakulniuk...

– Az alapító okiratunk változatlan maradt, de belekerültek kiegészítő közművelődési feladatok is. Mindez nagyon nagy munkát jelent, így ezekre a teendők-re fel kellett állítanunk egy teljes stábot. Kaptunk hozzá 12 új státuszt, s némileg a költségvetésünket is megemelték. Ennek a tucatnyi új embernek az egyharmada a művészeti menedzsmentben dolgozik, a többiek pedig hangtechnikusok, szcenikusok, könyvelők, takarítók. A csapat sok energikus fiatalból áll, s ennek nagyon örülök. Saját jegypénztárt nyitunk, a Filharmónia mellett. De minden most van alakulóban, hiszen ezt az egészet nekünk is meg kell tanulni. Bízom azonban abban, hogy igazán izgalmas programokat kínálunk a nyitást követő hónapokban.

– Hogyan fogadta a zenekar ezt az új otthonot?

– Kíváncsiság, izgatott várakozás volt jellemző a muzsikusra, bár azért akadt egy-két kétkedő is, aki amiatt aggódott, hogy ebbe az új épületbe is jön-e a közönség. De én bízom a népszerűségünkben, s abban, hogy aki eddig járt a hangversenyeinkre, az az új helyszín miatt sem hagy el bennünket.

– *S hogyan látja ezt a változást az együttes művészeti vezetője, Kovács László? Valóban igaz, hogy a zenekar tudásnak csak a töredékét tudták a színházban megmutatni?*

– **Kovács László:** Igen, és sajnos egy olyan generáció élte le az életét Miskolcon, amely eddig az együttes tudásának legjavát nem élvezhette. Nemcsak a hangzásélményük volt kevesebb, hanem a különböző kompozíciók egy része is elveszett számukra, hiszen bizonyos stílusokat, például Debussyt nem is volt értelme a színházban játszani. Bármilyen olyan muzsikát, amelynél fontos szerep jut a halk regisztereknek, kénytelenek voltunk kihagyni a műsorból. Most azonban új helyünkön kiváló az akusztika, optimális méretű a színpad és a nézőtér nagysága is ideálisnak mondható.

– *S nagy kihívást jelent az együttes számára az is, hogy nemcsak előadóként, hanem szervezőként, üzemeltetőként is működnek...*

– Valóban különleges és izgalmas helyzet, de ez gyakorlatilag külön üzemág lesz. Nagyon szeretnénk a Művészetek Házában értékes kulturális produkciókat bemutatni, de ezek mellett a populárisabb daraboknak is lesz helyük, bár azt nem akarjuk, hogy ez az új, értékes helyszín devalválódjék.

– *Ahogy Sir László szavaiból kivettem, azért az új épületben különlegesebb produkciók hangzanak fel, mint korábban a színházteremben...*

– Kicsit bátrabban nyitunk más műfajok felé. S végre azok a kompozíciók is műsorra kerülhetnek, amelyeket eddig akusztikai okok miatt voltunk kénytelenek nélkülözni. Így a 2006–2007-es évad programjában Sibelius, Rachmanyinov is helyett kapott, és színesebb hangzás várja a közönséget. Persze, azért óvatosnak kell lennünk, hiszen a miskolci publikum eléggé konzervatív. Képesek akár huszonhat-szor is meghallgatni Csajkovszkij b-moll zongoraversenyét, de az újdonságok iránt nem annyira érdeklődnek. Igyekszünk azért izgalmas műveket bemutatni, s olyan darabokat is, amelyet eddig kevesen hallhattak. Különleges műfajú művek is szerepelnek a programban, ősszel például már tartottunk olyan koncertet, amikor két kubbai ütőhangszerrel játszott a zenekar klasszikus és jazz darabokat. A szokásos bérletorozataink mellett pedig ismét lesz-

Színes őszi kínálat

A szeptember 7-i nyitókoncertet követően, amelyen Bogányi Gergely zongorázott a Miskolci Szimfonikus Zenekar kíséretével, szeptember 16-23-a között ebben az új létesítményben rendezték meg a Fiatal Filmesek III. Nemzetközi Fesztiválját. Az érdeklődők szeptember 22-én a „Mindhalálig tangó”-nak tapsolhattak. Az októberi hónap is számos izgalmas koncertet kínál, hiszen 2006. október 5-én a Bartók Vonósnyegyes Jandó Jenővel ad hangversenyt a miskolci Művészetek Házában, október 9-én pedig Liszt Szent Erzsébet-legendáját mutatják be a Miskolci Szimfonikusok, Kovács László vezényletével, s a Nemzeti Énekkarral. A koncert szólólistái: Sümei Eszter, Meláth Andrea, Massányi Viktor és Szvétek László. Október 23-án az együttest Kobayashi Ken-Ichiro dirigálja, s ezen a Beethoven-Liszt-esten Oravecz György zongorázik.

nek ifjúsági koncertjeink is. Három esztendeje tartottuk az első ilyen hangversenyt, s igazi reveláció volt, akkora siker, hogy arra jutottunk, feltétlenül meg kell ismételni. A nagyzenekar bő egy órát muzsikált, s ha kellett, maskarába is öltözött. Igazi városi eseménnyé váltak ezek a koncertek, amelyre rengetegen kíváncsiak, s a legkisebbek is örömmel jönnek.

– *S hogyan látja Ön, mit szól az új teremhez az együttes?*

– Mindenki nagyon boldog, s azzal is tisztában van, hogy ezen a helyszínen mást, még jobb játékot kell produkálniuk, mint korábban. A zenekar megmutathatja végre a teljes tudását. Ezt egyébként Carmennek, azaz az elektroakusztikai rásegítő rendszernek is köszönhetjük, amelynek 80 millió forint lesz az ára, és hatására megváltozik a térérzet, s olyan akusztikát alakít ki, mintha a nézők egy katedrálisban ülnének. A mikrofon, a hangszóró nem a színpadról, hanem oldalfalakra, némi késleltetéssel szólal meg. Eddig bajban voltunk, ha lemezfelvételt akartunk készíteni, mert nem volt hozzá megfelelő helyszínünk, az új teremben azonban erre is lehetőség lesz... Szóval ősztől tényleg új élet kezdődött a Miskolci Szimfonikusok számára.

R. Zs.

Alpaslan Ertüngeralp a békéért is muzsikál

A Szombathelyi Szimfonikusok új vezetőikkel kezdik az új évadot

Nem volt könnyű a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar számára a tavalyi szezon vége, hiszen távozott az együttesből néhány muzsikussal, majd a zenekari igazgatói pályázat is eredménytelenül zárult. Ezt követően váratlanul lemondott az együttes művészeti vezetője, vezető karmestere, Pál Tamás. Közben azonban az évadból hátra voltak hangversenyek, és a zenekar jövő szezonjának sem volt még készen a műsorterve. Ekkor kérték fel Alpaslan Ertüngeralpöt, aki korábban is dolgozott már az együttesrel, hogy vállalja el a zenekar művészeti irányítását és vezető karmesteri posztját. Neki köszönhetően az utóbbi néhány hónapban már megnyugodtak a kedélyek, s az együttes az általa összeállított szezont kezdte el szeptemberben.

– Ön az utóbbi években elég sokat vezényel külföldön. Hogyan fogadta ezt a váratlan megkeresést, és hogyan sikerült beillesztenie munkarendjébe a szombathelyi együttes koncertjeit?

– Szerencsés időszakban kértek fel ezeket a feladatokra, mert bár elég betáblázott az életem – az utóbbi időszakban ugyanis sokat dirigálok Olaszországban –, éppen volt néhány üres hetem. A szombathelyi együttest egyébként is nagyon megszerettem, úgy éreztem, tartozom nekik azzal, hogyha tudok, akkor segítek. Ez a zenekar volt ugyanis az első, amely 1998-ban vezénylésre kért fel. Amikor április elején felhívtak, s elmondták, milyen gondok adódtak az együttesnél, említették azt is, hogy néhány hangversenyen, köztük a

Bartók-jubileum előtt tisztelegő esten, dirigensre van szükségük, emellett pedig művészeti vezetőként is össze kellene állítani az évadtervet. Igent mondtam, és azonnal neki is kezdtem a munkának.

– Nem volt túl sok ideje...

– Szűk három hét. Ez alatt kellett kitalálnom az egész évad műsorát, megszerkeszteni a koncertprogramokat, és leegyeztetni a szólistákat. Mindezt úgy, hogy közben a saját, külföldi fellépéseim mellett még néhány szombathelyi hangversenyen is be kellett ugranom dirigálni. Az jelentett egyedül némi könnyebbséget, hogy korábbról jól ismerem az együttest, hiszen több éven keresztül dolgoztam már velük. Az is nagyon jól esett, és még keményebb

munkára ösztönzött, hogy a társulati ülésen örömmel, nagyon kedvesen fogadtak a muzsikussal.

– Már csak azért sem volt egyszerű a feladata, mert ezt megelőzően a zenekari igazgatói posztra kiírt pályázat is eredménytelenül zárult...

– Ekkor azonban meghosszabbították a korábbi zenekari igazgató, Horváth László megbízását, s őt bízták meg azzal, hogy nevezzen ki egy karmestert. Így hívott fel engem is. De már ekkor szóba került, hogy nyáron kiírják az új zenekari igazgatói pályázatot, s a következő szezon elejére már teljesen kiegészül az együttes vezetése. A döntést szeptember 8-án írták ki, s ezen végül Bonecz Ervint választották, aki 5 évre kapott igazgatói kinevezést.

– S mennyire fér bele az életébe, a külföldön egyre jelentősebb karrierjébe, a szombathelyi zenekar?

– Amikor hívtak, akkor nem is gondoltam ezen. Aztán tanulmányoztam a naptárt, s átalakítottam kissé a koncertbeosztásomat Szombathelyen. Volt olyan külföldi hangversenyem is, amelyet emiatt át kellett adnom másnak. De nem bánom, hiszen így majdnem a szezon felét Szombathelyen tölthetem, az évadból ugyanis 23 olyan hét lesz, amikor járom a világot.

– Hogyan néz ki most a Szombathelyi Szimfonikusok 2006/2007-es évadja? Beleszólt valaki az összeállításába?

– Nem, teljesen szabad kezet kaptam, mivel ez a gyakorlatban teljes egészében a

művészeti vezető feladata és hatásköre. Szép műsort igyekeztem összerakni, s az évfordulók, megemlékezések jegyében tellik majd a szezont, hiszen a Sztravinszkij- és a Kodály-jubileum előtt is tisztelgünk. Színes, izgalmas műveket mutatunk be az évad során, amelyek a közönség számára is érdekesek, emellett zenekarnevelő hatásaik, de mégsem terhelik meg túlságosan az együttest. Igyekeztem olyan vendégművészeket hívni, akikkel élmény muzsikálni, akik valóban inspirálóan hatnak a zenekarra. Ennyire későn már nem egyszerű szólistákat találni, de akad azért néhány nagyon tehetséges, versenygyőztes fiatal, és belőlük válogattam a fellépőinket. Lesz egy cseh csellista, Jiri Barta, aki Dvořák csellóversenyét játssza, bemutatkozik egy nagyszerű hegedűs, Florin Galati, Katerina Hebelkova pedig Mahler-t énekel velünk. Mozart-koncertet ad nálunk ebben az évadban Marisa Tanzini, aki a régebbi zongoraművész generációt képviseli, hiszen David Ojsztrah, Natalia Gutman, Szvjatoszláv Richter iskolatársa volt, és sokat kamarázott velük. De játszik az együttesrel Szalai Antal, Perényi Miklós is, a Szombathelyi Szimfonikusokat kétszer is dirigálja Petró János. Olyannyira igyekeztem alapos munkát végezni, hogy a szezont elejére az egész évad próbarendjét, még a teljes szólampróba beosztást is elkészítettem. Persze, az sem volt egyszerű feladat a számomra, hogy közben még a szolgálatszámokra, a szabad napokra, a kották megrendelésére, a költségvetésre, a szerződések elkészítésére is figyeljek, ráadásul úgy, hogy májusban és júniusban némi időt ismét külföldön kellett töltenem. De végül azért szépen összeállt minden. Most, hogy a szezont már elindult, már az érdemi munkára, a hangversenyekre koncentrálhatok. Fellépésből pedig akad jó néhány, hiszen ebben az évadban tizenkét koncerten dirigálok a szombathelyi együttest.

– *Az is nehezíti az életüket, hogy bezárt a Bartók Terem, így más helyszínt kell a hangversenyeknek keresni.*

– A HEMO a miénk, s emellett lesznek templomi és sportszarnokbeli koncertjeink is. A közönségnek kell nagyon odafigyelnie arra, hogy mikor és hol lépünk fel. Ez a 2007-2008-as évadra már végleges formátumot fog ölteni, hiszen akkor már a megújult Bartók teremben folytathatjuk a működésünket. A jövőben persze szeretném, ha nagyobb PR-ral tudnánk magunkra felhívni a figyelmet. Ebben az új mene-

Karmester és zongoraművész

Alpaslan Ertüngaalp Isztambulban született, és hét esztendősen kezdte zenei tanulmányait. A Liszt Ferenc Zeneakadémián 1987-től tanult zongoraszakon, majd 1993-ban summa cum laude szerzett művészi és tanári diplomát. Zenei tanulmányait karmesterszakon, Lukács Ervin és Gál Tamás növendékeként folytatta, s 2000-ben mesterfokozattal diplomázott.

Az első CD lemeze 1994-ben a Naxos/Marco Polo lemezkiadónál készült, Ildebrando Pizzetti kamaraműveiből.

Az MTV Nemzetközi Karmesterversenyén 1998-ban harmadik helyezett volt, 1999-ben a szentpétervári Prokofjev Karmesterversenyen szintén harmadik lett. 2002-ben pedig megnyerte az athéni, Dimitri Mitropoulosról elnevezett megmérettetést.

2001-ben három esztendőre szóló kinevezést kapott a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar állandó vendégkarmesteri posztjára.

2001-2002-ben a Miskolci Egyetem Bartók Béla Zeneművészeti Intézetének a tanáraként dolgozott.

2002-ben megalapította az Acadimia Kamarazenekart, amely bemutatkozó, zeneakadémiai koncertjét a Magyar Rádió élőben közvetítette. Az együttesnek azóta is művészeti vezetője és vezető karmestere.

2006 tavaszától a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar művészeti vezetője, vezető dirigense.

Alpaslan Ertüngaalp rendszeresen fellép Angliában, Németországban, Görögországban, Ausztriában, Törökországban, Romániában, Oroszországban, Olaszországban és az Egyesült Államokban. Olyan zenekarokat is dirigálhatott már, mint a Wiener Kammerorchester, a Szentpétervári Filharmonikus Zenekar, a Royal Philharmonic Orchestra, a berlini Komische Oper együttese vagy a Liszt Ferenc Kamarazenekar. Rendszeresen vezényli az Isztambuli Állami Szimfonikus Zenekart is.

dzser-igazgatóknak is nagy szerepe lesz. Igyekszünk majd olyan partnereket találni, akik ezeknek a nagyszabású elképzeléseknek a megvalósításában is a segítségünkre lesznek, de ez majd egy későbbi lépés...

– *Mennyi időre szól a felkérése?*

– Egyelőre erre az évadra. De jó is ez így, hiszen ez alatt az idő alatt kiderül, hogyan tudom összhangba hozni a karmestéri karrierem építését a zenekarvezetéssel. Ha pedig lesz folytatás, akkor igyekszem majd gazdagítani a műsort operákkal, énekes darabokkal. Sok olyan mű van, amely koncertszerűen is nagyon vonzó. S számos más dologgal is foglalkoznom kell, hiszen meg kell vizsgálnom például a zenekari hangszerparkot és a kottaállományt. S persze, Szombathelyen is számos nagy kérdést vet fel a jövő. Nem tudni még, mi lesz a régiókkal, mit és hogyan lehet ezekkel a zenekarokkal kezdeni. Abban kell mostantól ugyanis gondolkodnunk, hogy már az Európai Unió részei vagyunk. Ezért tettem már több lépést annak érdekében, hogy az együttes következő 4 évadja idén decemberig készen legyen.

– *Milyen egyéb feladatai vannak a szombathelyi zenekar mellett?*

– A négy esztendővel ezelőtt, 2002-ben alapított kamaragyüttesemmel, az Acadimia Kamarazenekarral sokat koncertezünk a világ különböző pontjain. A 15-40 tagú zenekarral felléphettünk már például a Nemzetközi Isztambuli Fesztiválon is, ahol Haydn és Mozart műveit adtuk elő. Egyébként, amikor Isztambulban muzsikáltam, a 2010-es év kapcsán éppen ott volt a Pécsi Bizottság is. Abban az esztendőben ugyanis ez a török város is Európa kulturális fővárosa lesz Pécs és Essen mellett. Az isztambuli bizottságnak pedig én is az egyik tanácsadója vagyok, és rengeteg izgalmas tervvel készülünk erre az esztendőre. A programsorozatunk már 2007-ben, egy mediterrán turnéval elindul, s ennek során körbejárjuk a Földközi-tengert. Egy esztendővel később a Selyem út, Kína következik, majd 2009-ben a Fekete-tenger körüli országokat járjuk be. Szeretnénk ugyanis Kelet felé is nyitni. A 2010-es évben pedig Németországból indulva, a Duna mentén utazunk Isztambulig. Emellett az UNESCO keretén belül létrehoztunk egy társaságot, amelynek a neve: Művészek a békéért – franciául és röviden ADAP. Magam is a tagja vagyok, s olyan helyszíneken rendezünk koncerteket, ahol társadalmi vagy politikai konfliktusok

tusok dűlnak. Igyekszünk ezeket a hangversenyeket minél inkább multinacionálisá tenni, s olyan művészeket ültetni a pódiumra, hogy közösen játsszanak, akik népei között feszültség, összetűzés uralkodik. Léptettünk már fel például iraki és amerikai, izraeli és egyiptomi vagy görög és tö-

rök muzsikust is. Ezekkel a koncertekkel igyekszünk felhívni a figyelmet a politika-mentes, békés együttlétre. 2006 október 4-én Budapesten lesz szlovák–magyar baráti hangverseny, az ADAP kezdeményezésére. Ezekben a hetekben éppen az „ADAP Közép Európát” igyekszem meg-

alapítani Budapesten. Egyébként nekem mindenütt nagyon fontos a kiegyensúlyozott, harmonikus légkör. Szombathelyen is arra törekszem, hogy a muzsikussal nyugodtan, jó hangulatban tudjunk dolgozni, s hogy összhang legyen a vezetők, a fenntartóink és a zenekar között. R. Zs.

Hetven esztendő a hegedűsök hegedűse

Pauk György koncertekkel és tanítással ünnepel

„Következetes és lényeglátó Bartókiánus”, „gazdag és aranytónusú hangzás jellemzi” – írják róla a külföldi lapok. A korunk legnagyobb hegedűművészei között számon tartott magyar muzsikussal roppant gazdag életutat tudhat maga mögött. Szinte a világ minden pontján koncertezett már, a legrangosabb együttességekkel és olyan karmesterekkel játszott rendszeresen, mint Pierre Boulez, Doráti Antal, Cristoph von Dohnányi, Solti György, Lorin Maazel, Sir Simon Rattle vagy Bernard Haitink. Sok zeneszerző komponált kimondottan a számára új darabokat, s felvételeiért többek között Grammy-díjat, az Év lemeze kitüntetését és Cecília-díjat is kapott. S bár Pauk György október 26-án már a hetvenedik születésnapját ünnepelheti, ma is ugyanolyan lelkesedéssel járja a világot, muzsikál és tanít, mint a korábbi évtizedekben.

– Egykori iskolájában, a Zeneakadémián is pódiumra lép, hiszen a Liszt Ferenc Kamarazenekarral adnak október elején születésnapjára koncertet.

– A hangverseny Rolla János ötlete volt, a Liszt kamarazenekarral ugyanis szinte megalakulása pillanatától kezdve, már harminchárom esztendeje rengeteget muzsikáltam, számos közös lemezfelvételünk is született, és baráti viszonyban vagyunk. Régi, nagyon kedves partnereim. S mivel idén Bartók és Mozart előtt tiszteleg a zenei világ, ezért döntöttünk úgy, hogy ez az ünnepi est legyen Mozart-hangverseny. A műsor pedig tükrözi az opera iránti rajongásomat is, ezért került be a programba az a két koncertária, amelyben ráadásul hosszú hegedűszólók hallhatók. Mindig örömmel koncertezem a Zeneakadémia nagytermében, kedves emlékek fűznek ehhez az intézményhez, hiszen nagyon korán, 13 esztendősen lettem a hallgatója. Előjátáztam ugyanis Zathureczky Edének, aki azonnal felvett az osztályába. Igazi mester, óriási egyéniség volt, de a többi tanáromtól is rengeteg tanulhattam, hiszen Weiner Leó, Kodály Zoltán, Szabolcsi Bence, Molnár Antal is oktatott. Zathureczky örökségét állandóan igyekszem továbbadni. A londoni Királyi Zeneakadémián az általam vezetett tanszékét is róla neveztem el, és a fiatalokat az általa képviselt hegedű-

iskolára oktatom. Arra, hogy szép hangon játsszanak, hogy énekeljenek a hegedűjükkel, és meséljenek a muzsika segítségével. A lényeg, hogy próbáljanak meg sajátos színeket, egyéniséget mutatni, és ne csak a virtuóz technikára ügyeljenek. Ezért kell sok énekes zenét hallgatni, operába járni, ahogy én tettem és teszem, s persze minél többet kamarázni.

– S 65 esztendő muzsikussal tapasztalatára is megtaníthatja őket, hiszen Önnek már nagyon korán eldőlt a sorsa. Két-három

esztendősen hegedűszonáták, hegedűversenyek dallamait dúdolgatta, s a hegedűt először öt évesen vette a kezébe.

– Számomra is döbbenetes ez a kerek évforduló, de úgy vélem, ha az ember jó egészségnek örvend, akkor ez a hetven esztendő sem más, csak egy szám, bár az igaz azért, hogy kissé félelmetes. Egyébként tudatosan is igyekszem megőrizni a jó kondícióm, rendszeresen mozgok, úszom és tornázom. S persze most is sokat gyakorolok, hiszen ezt a hangszer nap mint nap kézbe kell venni.

– Tátrai Vilmos mondta egyszer, hogy a hegedűlés szent rabszolgaság...

– Igen, ráadásul minél idősebb az ember, annál többet kell gyakorolnia, hogy a hangok úgy szólaljanak meg, ahogy elképzelem. A hegedűlés közben természetellenes mozgást végzünk, folyton küzdünk a gravitációval. A muzsikussal mindezek ellenére olyan könnyedén kell használnia a testét, hogy a közönségnek úgy tűnjön, semmiség az egész. A vonót is úgy kell fogni, mintha a hegedűs karjának a meghosszabbítása lenne. De persze azért a sok fáradságos gyakorlás ellenére zenélni mindig boldogság. A rengeteg erőfeszítés mind-mind megtérül. A muzsikálás öröme is igyekszem megtanítani a növendékeimet...

Ahol az ünnepezt muzsikál

A Zeneakadémián, 2006. október 6-án este rendezik meg Pauk György születésnap koncertjét, amelyen a művész a Liszt Ferenc Kamarazenekarral lép pódiumra. A hangversenyen Mozart G-dúr cassationja, valamint Fodor Beatrix előadásában Aminta áriája hangzik fel az Il Re pastore című operából és a „Non piu tutto ascolta” az Idomeneóból. A szünet után pedig az Esz-dúr szinfonia concertanténak tapsolhat a publikum Pauk György és Yuko Inoue előadásában.

– *Hány hallgatója van jelenleg?*

– Londonban hatan-heten tanulnak nálam, de emellett rendszeresen tartok meszterkurzusokat a Föld különböző pontjain. Járom a világot, százával hallgatom a hegedűsöket, s egyet-egyét meg is hívok közülük Londonba. Nemrégiben éppen Kínában adtam kurzust, s azt kell, hogy mondjam, ott a jövő. Roppant tehetséges fiatalokkal találkoztam, akik emellett igazi egyéniségek és sokkal nyitottabbak, mint az európai társaik. S persze hihetetlenül céltudatosak és szorgalmasak. Értik, érzik a klasszikus muzsikát. Sok éve tanítok már, de nagyon élvezem, mert így én is fejlődök, lépést tartok a korral. S erre szükség is van. Az eltelt évtizedek alatt ugyanis maga a hegedülés is rengeteget változott. Sokkal tisztább, direkter és frissebb lett a hangzás, s ezt meg lehet, és meg is kell tanulni. Sajnos, Magyarországon még az ódivatúbb játékmód dívik... Szerencsére azért időnként van egy-egy tehetséges magyar növendékem. Ilyen például Deák Márta, aki két esztendőn keresztül tanult nálam, és nagyszerűen játszik Mozartot, Bartókot.

– *Őn is elsősorban a Bartók játékmódjával lett világhírű, de volt is kitől tanulnia, hiszen Zathureczky Ede rendszeresen kamarázott Bartók Bélával.*

– A Bartók-előadásmódnál a ritmus, a dikció és a rubato a lényeges. Ezt kell megértetni a fiatalokkal, a magyar hangsúlyt, ami mindig az első szótagra vagy hangra kerül. A Szombathelyi Bartók Szemináriumon, amelyen idén nyáron is tanítottam, ezt igyekszem átadni. Azt azonban nagyon sajnálom, hogy csak heten jelentkeztek erre a kurzusra, s nem is hozott mindenki Bartók-darabot. Érdektelen

előadásmódokkal, és azzal szembesültem, hogy nem tudják jól eljátszani a zeneszerző műveit. Technikailag is komoly hibákat tapasztaltam, pedig legelőször ezt kellene megtanulni... Szombathelyen egy japán lány játszotta a legjobban az I. szonátát. Hát, ezért is nagyon fontos, hogy mindazt, amit a Bartók-stílusról, játékmódról tudok, minél több fiatalnak adjam át. A Zathureczkytől tanultakhoz pedig szerencsére, az én több évtizedes tapasztalatomat is hozzátehetem.

– *Ráadásul önnek a repertoárja is kivételesen gazdag, hiszen a klasszikusok mellett rengeteg kortárs művet is előadott már az eltelt évtizedek során.*

– Így igaz, s tényleg úgy vélem, csak jó és rossz zene létezik, mindegy, hogy az adott kompozíció mikor született. Ezért tanultam például rengeteget a barokkból, hiszen azokat a műveket nem lehet szétfolyósan, romantikusan játszani. Ropogósabb, élénkebb tempókra van szükség, s arra, hogy az ember igazán odafigyeljen arra, hogy mit írtak a partitúrába. S engem nagyon érdekelnek az új darabok, izgalmas dolog elsőként bemutatni egy-egy zeneművet.

– *Tapasztalatait pedig még koncertmesterként is gazdagíthatta, hiszen pályája elején még egy zenekarnak is tagja volt...*

– 1958-ban Párizsból nem tértem haza Magyarországra. Azért szántam rá magam erre a nehéz döntésre, mert itthon be voltunk zárva, s ahhoz, hogy versenyekre, koncertekre járhassek, máshol kellett letelepednem. Franciaországból Hollandiába kerültem, ahol átmenetileg szerződést kötöttem egy koncertmesteri félállásra, hogy megélhessek valahogy. Huszonkét esztendő voltam ekkor. Nagyon tanulságos időszak volt, hiszen életemben először muzsikáltam zenekarban. Három éven keresztül játszottam az együttesben, s persze közben minden alkalmat megragadtam a szólózásra. A versenygyőzelmeknek köszönhetően aztán egyre több felkérést kaptam, majd *Yehudi Menuhin* tanácsára és segítségével 1961-ben Londonba költöztem. Az angol főváros megérkezésemet követően azonnal az otthonommá vált, s ott élek azóta is. Azért Magyarországra is mindig nagyon szívesen jövök, s az itteni hangversenyek különösen fontosak nekem.

– *De gondolom, Nagy-Britanniában is lesz születésnap ünnepség...*

– Igen, Londonban október 22-én rendeznek a tiszteletemre hangversenyt, amelyen azonban, ellentétben a budapesti koncerttel, én nem fogok muzsikálni, csak az egykori és mostani növendékeim közül lépnek 25-en pódiumra. S tényleg büszke lehetek rájuk, hiszen van köztük, aki akadémiai tanárként dolgozik, van, aki világhírű kvartett koncertmestere lett, és akad olyan is, aki a Royal Filharmonikusoknál játszik De nemcsak Nagy-Britanniában találni muzikusokat a hallgatóim közül, Japánban és Zürichben is játszanak közülük. Főleg zenekarokban, kamaraegyüttesekben, mert szólistaként ma már egyre nehezebb boldogulni...

– *Az egyik interjújában, félig tréfásan ezért is mondta azt, hogy a mai fiatalokat inkább lebeszelné erről a pályáról...*

– Ma ezer tehetséges hegedűsből egy olyan lesz, aki valóban képes arra, hogy szólókarriert fusson be. Ehhez megalapozott technikára van szükség, izgalmas egyéniségre, de ugyanilyen lényeges a jó menedzsment is. Az első lépés például az, hogy az illető minél több versenyen induljon, s ha sikerül jó helyezést elérnie, akkor tudni kell élni az adódó lehetőségekkel. Azzal is tisztában kell lenni, hogy milyen darabokat lehet és mit nem szabad játszani. Nekem szerencsém volt, hiszen amikor az én pályafutásom indult, az az időszak művészek, zenekarok tekintetében a komolyzene aranykora volt. Ráadásul, ha a Wigmore Hallban játszottam, másnap öt londoni újságban jelent meg a koncertről kritika, s egy-egy dicséret cikkre felfigyelt a zenei világ. Most azonban sokkal-sokkal nehezebb az indulás...

– *Elégedett az eddigi hetven esztendővel?*

– Igen, azt hiszem összességében véve szerencsésesen alakult az életem. Tényleg mindenütt játszhattam, és a legjobb muzikusokkal zenélhettem. Azt, hogy ilyen szép pályát tudhatok magam mögött, a feleségemnek is köszönhetem, hiszen a sikeres művészkARRIERhez szükség van a biztos családi háttérre is. Most már ritkán koncertezem, akkor is csak a zenélés örömeért játszom. S ugyanúgy tudok örülni a növendékeim sikerének is, mint a sajátomnak... De nemcsak a zene, hanem az is boldogsággal tölt el, ha a gyerekeim, az unokáim körében tölthetem azt az időt, vagy ha végre nem koncertező művészként, tanárként, hanem igazi turistaként utazgathatok a feleségemmel a világban. R. Zs.

Varga Károly hetvenhét esztendeje mesél a muzsikáról

A szerkesztő-műsorvezető még ma is számos vetélkedőn, koncerten lép a közönség elé

A moderátorok doyenje. Vezetett ifjúsági koncerteket, rádió- és televízióműsorokat, szervezett zenei klubot, versenyeket, vetélkedőket és játékokat. Generációk sorának mutatta meg a muzsika titkait, tanította meg őket a zene szeretetére. Számos muzsikusként első élményét az általa moderált koncertek jelentették. Varga Károly eddigi pályája során elképesztő mennyiségű, 7679 koncerten lépett már pódiumra, és a sorozatnak koránt sincs vége, hiszen a 81 esztendőes muzsikusként most is rendszeresen dolgozik. Hihetetlen energiával kezd neki ma is a legkülönbözőbb feladatoknak. A Zeneakadémiát végzett, tanszakvezető zenetanár, karnagy, főiskolai vezető tanár, rádiós szerkesztő, riporter, rádiós és televíziós műsorvezető mindent megtesz azért, hogy a legkisebbek mindennapjainak továbbra is szerves része maradjon a muzsika.

– Ilyen pontosan emlékszik még a koncertek számára?

– Igen, sőt még a pályakezdő vagy már világhírű szólistákra és kamaraegyüttesekre is. Szinte az ország összes zenekarának hangversenyműsorát ismerttettem. Kedves emlékek fűznek a Magyar Állami Hangversenyzenekar, a Győri, a Szegedi, a Pécsi, a Miskolci Szimfonikus Zenekar koncertjeihez. De százszámra adtuk a hangversenyeiket a Postás Szimfonikus Zenekarral, a veszprémi, a szombathelyi, a békéscsabai és a kecskeméti együttesekkel vagy a Tatai Helyőrségi Fúvószenekarral is.

– Ehhez az elképesztő számhoz nagyon korán kellett elkezdenie a műsorvezetést...

– Elmondások szerint valóban korán kezdődött. Majdnem nyolc évtized távlatából ma is magam előtt látok egy halvány képet, amint négy-öt esztendőes koromban a gyepen körül ülnek a hasonló korú óvodástársaim, és én a zenéről mesélek nekik, miközben meg is énekeltem őket.

– S mi lett a folytatás?

– Kisiskolás koromban kezdtem orgonálni, a gimnáziumban a diákmeséken is játszottam, és én lettem a kórus ifjúsági karnagya. Az igazi nyilvánosság ideje azonban másodéves zeneakadémista koromban érkezett el. Dr. Csányi László, a Magyar Rádió Gyermekkórusának későbbi megalapítója évfolyamtársam volt, és

már akkor is a Rádió Ifjúsági Osztályának a szerkesztője. Emellett az egyik fővárosi napilap zenei tudósítójaként is dolgozott, s tudta, hogy én 13 esztendősen két diáklapnak is munkatársa voltam, ezért amikor az egyik neves rádióriporter megbetegedett, engem kérdezett meg, nincs-e kedvem helyette egy aktuális témáról riportot készíteni. Igent mondtam, s így lettem 1951. október 1-jén a Magyar Rádió munkatársa, s maradtam immár 56 éven keresztül zenei riporter és műsorvezetője. Akkor léptem kapcsolatba a gyerekek és fiatalok százezres tömegével, és ez a kapcsolat azóta is tart. Túl vagyok már a tizenkétezredik kisriportomon, több száz élő adás közvetítésén, félezernél több nagy riportműsoron, ezernél jóval több ifjúsági zenei versenyen, vetélkedőn, fejtőrön és zenei játékon...

– Sőt, klubot is alapított...

– Óbudán, 1954-ben, a mai Óbudai Társaskör elődjében születtem meg az Ifjú Zenebarátok Klubja. Ez volt Magyarország

első olyan ifjúsági zenei klubja, amely magában foglalta a tanórák ismeretszerzését, a koncertek zenei élményszerzését és a személyes találkozást a világhírű művészekkel. Ennek mintájára jött létre a Magyar Televízió „Zenekedvelő gyerekek” című sorozata, amelynek révén 1959 karácsonyán a tévé képernyőjén is megjelenhettem. Majd 22 esztendőn keresztül havonta egy órában olyan sorozatokkal jelentkeztem, mint a „Csillagok, csillagok”, a Sípall, dobball, énekszóval”, majd a „Vakáció melódiában” és a „Muzsikáló várak”.

– Nem szólt még részletesebben az Országos Filharmónia hangversenyeiről...

– Előbb még el kell mondanom, hogy az 1954-ben alakult klub követőkre talált, és Ifjú Zenebarátok Klubja néven országos mozgalommá lett. Sajnos, eredeti formájában az országos klubhálózat nem maradt fenn, de Óbudán, az alapszervezet mellett megalapítottuk a „Baby Klubot”, a kicsinyek zenei klubját, a Gyerekek Opera Klubját. S már évtizedek óta az óbudai Társaskörben kapott helyet vezetésemmel a zenei pályára készülő, fővárosi zeneiskolások központja klubja is, a salzburgi Mozarteumban is nyilvántartott „Mozart Klub.” Visszatérve a koncertekre, az Országos Filharmónia 1960-ban kért fel hangversenyek vezetésére. Ettől kezdve tanévenként mintegy 20 000 általános iskolással találkoztam a Zeneakadémia nagytermében, vidéki művelő-

dési házak színháztermeiben és általános vagy középiskolák aulájában. Igaz a jelző: fantasztikus és csodálatos volt. Csak Veszprém megyében évente 128-132 hangversenyt vezettem, általános iskolásokkal, gimnazistákkal, szakiskolásokkal és szakmunkástanulókkal megtelt termekben.

– *Már hetvenhét esztendeje mesél a muzsikáról. Milyen szempontok alapján dolgozik, milyen eszközöket használ?*

– Eleinte általánosságban közelítettem meg a kort és a zeneszerzőt, bár igyekeztem beleszólni mondanivalómba a kortárs művészeti tudnivalóit, valamint a korszakra jellemző társadalmi életről is beszéltem. Ezt a szerkezetet az évek során végig megőriztem, annyi változtatással, hogy egyre konkrétan meséltem az egyes szerzőkről és az elhangzó művekről. Mindezt kiegészítettem azzal is, hogy egy-egy mű fontos témáit ott rögtön, helyben megtanultuk a hallgatósággal, és a szólisták, együttesek vagy zenekarok kíséretével el is énekeltük. Az egyik alkalommal Beethoven első szimfóniája szerepelt a koncert műsorán. A fő téma közös eléneklése után megkérdeztem, hogy ki énekelné el ezt a dallamot egyedül is. A veszprémi színház erkélyén, a félhomályban felvillant egy kéz, s egy mély férfihang elénekelte a témát, és a lelkes jelentkező, aki nem volt más, mint az iskola igazgatója, már jött is a színpadra a jutalom könyvéért. Ezt a történetet nemcsak a kedvességéért említem, hanem azért is, hogy megmutassam, mennyire fontosnak

tartottam és tartom mind a mai napig, hogy diák és tanár egy lélekkel legyen jelen a hangversenyteremben, és hogy a művész valamint a hallgató a zenei történet minden általa megjeleníthető részében közösen vegyen részt

– *Hogyan készül fel az ifjúsági koncertekre?*

– Mindennek többször is utána nézek. Előfordul, hogy egy egész könyvet végigolvasok egyetlen mondatért. Akár fél éjszaka is keresgélek, ha kell. Sosem lépek ki úgy ki a pódiumra, hogy ne legyek teljesen felkészült. Minden mű egészét és minden részletét alaposan meg kell ismernem. Nagyon fontosnak tartom, hogy amikor már ott állok a pódiumon, akkor semmit se olvassak. Csak akkor érzem teljesnek és elmélyültnek az ismeretek befogadását, ha a közönség úgy érzi, a műsorvezető csak az ő szemébe néz, csak hozzá szól, csak neki mesél. S ha ez így van, akkor azt is érzi majd, hogy a felhangzó művet csak neki játssza a művész, és csak neki szól a muzsika. Sokan azt mondják, a fiatalokat nem lehet lekötöni. Csak egyetlen példát mondok, hogy ennek az ellenkezőjét igazoljam. Keszthelyen reggel 9-kor kezdődött volna a koncert, ha a Győri Filharmonikus Zenekar átkelhetett volna a Bakony hófúttá, jeges útjain. Fél tizenkettőkor érkeztek meg, s én addig, két és fél órán keresztül, beszéltem a hangversenyen majd felhangzó darabokról, szerzőkről, a korról, és közben megtanultuk az összes énekelhető témát és dallamot, megismertük a

műveket minden részletükben. Ezt követően tényleg óriási sikere volt a koncertnek... Minderre a tudásomra még inkább szükség volt, amikor Mikó András, a Magyar Állami Operaház főrendezője megkért, az ifjúsági előadások előtt mondjak bevezetőt. A gyermekközönséget gyakran hívtam fel a színpadra, hogy eljássassam velük a darab vázát. Így akár kétezer-kétszázan is megismerkedhettek a történettel, a zenei jellemzéssel valamint a darab hőseinek, szereplőinek a karakterével. Az első előadásokon még szinte elviselhetetlen állapot uralkodott a nézőtéren, három esztendő elteltével azonban ezekből a zajongó fiatalokból a világ egyik legjobb színházi közönsége lett. Hiszen sem a pódiumon, sem a Rádióban vagy a Televízióban nem tévesztettem szem elől azt a lényeges alapelvet, hogy minden korosztályhoz a saját nyelvén kell szólni. Másképpen kell beszélni a Zeneakadémia közönségéhez, és másképpen a kultúrházak széksoraiban ülőkhöz. Nem emberi mivoltukban téve különbséget a gyerekek és a fiatalok között, hanem a nekik előadott mondanóban. Éppen azért, hogy mindent értsenek, mindent követhessenek és minden darabot magukénak érezhessenek. S még egy nagyon fontos dolog: a legkisebbeket is egyenrangú félnek kell tekinteni.

– *Mennyiben mások ma a gyerekek, mint egykor?*

– Nagyon sokat változtak. Már egy-egy új generáció is teljesen másképp viselkedik, mint az előző. De azért a gyerek, mindig gyerek, a fiatal pedig mindig fiatal. Sosem gondoltam volna, hogy a Zeneakadémián tanult gyermeklélektannak a későbbiek során majd ilyen nagy gyakorlati szerepe lesz az életben... S bár a világ sokat változott, azért a mai gyerekek és fiatalok is vágnak az új ismeretekre. Aki érti a nyelvüket és a lelküket, aki képes együtt érezni velük, attól elfogadják a legszebbet, a legnemesebbet is. Igaz, ehhez a pódiumon jó kiállásra, színpadi személyiségre van szükség, olyan előadóra, aki képes együtt lélegezni az egész teremmel. Talán nem igazán hihető, de én úgy érzem, az életben az volt a legnagyobb pódiumi esemény, amikor a Hűvösvölgyben tízezer embernek beszélhettem, és tízezer ember figyelmes, odaadó csendjét tapasztalhattam meg magam körül...

R. Zs.

„Az ifjúsági koncert nem lehet kihelyezett zeneóra”

Fenyő Gábor szerint örömet, élményt kell adni ezeken a hangversenyeken

Az elmúlt évtizedekben hobbijává, legfontosabb hivatásává, szinte már szenvedélyévé vált a gyermekkoncertek moderálása, a folytonos közönségnevelés. Még ütőhangszeres művészként kapott kedvet az ifjúsági hangversenyek vezetéséhez, és ezt a munkát aztán zenekari igazgatóként, most pedig művészeti tanácsadóként is folytatja, így már közel harminc esztendeje teszi egyre tökéletesebbé a saját módszerét. Fenyő Gábor szerint a jó moderálás feltétele a hibátlan, szép magyar beszéd, s természetesen az is, hogy a műsorvezető nagyon szeresse a zenét, és persze a gyerekeket.

Igazi személyiségnek kell lennie, aki oldott hangulatot teremt, lebontja a nézőtér és a pódium közötti falat, élményszerűen tud mesélni a muzsikáról, úgy, hogy közben még arra is ügyel, hogy a mondandója ne legyen túlzottan hosszú.

– Zenekari művészként ilyen nagy hatást gyakoroltak önre a moderált ifjúsági koncertek?

– Már gyerekként, a saját példámon megtapasztalhattam, mekkora hatással is lehet valakire a muzsika. Engem ugyanis a koncertek, a zenehallgatás ösztönzött a zenei pálya felé, így választottam – kicsit későn, de nagyon tudatosan –, 16 esztendősen hivatásul a muzsikát. A szüleimmel sokat jártunk operába, hangversenyekre, s persze magam is sok-sok gyermekkoncerten ültem, amelyeket Lukin László vagy Friss Gábor vezetett. Ők a maguk idejében igazán jelentős előadók voltak, és szépen vezetett, jól moderált programokat tartottak. Később, fiatal muzsikusként is nagyon sok ifjúsági hangversenyen játszottam. A Postás Szimfonikus Zenekarnak 1967-ben lettem a tagja, hat évvel később pedig a MÁV Szimfonikus Zenekarhoz kerültem, s mindkét együttes rengeteg ifjúsági koncertet adott szerte az országban. Ezeken a hangversenyeken mindig roppantul figyeltem arra, hogyan és mit mondanak a műsorvezetők. S már ekkor megállapítottam, hogy lehet ezt remekül, és nagyon pocsékul is csinálni.

– Miből tudta lemérni, hogy jó vagy rossz valaki?

– Láttam a közönség és a körülöttem ülő muzsikások reakcióit. Tökéletesen átéreztem ugyanis ezeknek a koncerteknek a célját, s az is egyértelmű volt számomra, hogy melyik műsorvezető képes ezt szereplésével elősegíteni, és melyik nem. S már akkor az volt a véleményem, hogy az ifjúsági koncertek nem lehetnek kihelyezett zeneórák, nem szolgálhatnak csu-

pán illusztrált ismeretközlésként. A lényeg, hogy a hallgatóságot hozzásegítsük ahhoz, hogy átélje a zene örömszerző funkcióját, hogy minél több élményt kapjon. S az ilyen tapasztalatok után döntöttem úgy, hogy a műsorvezetéssel nekem is meg kellene próbálkoznom. Így, még aktív muzsikusként jelentkeztem moderátornak a Filharmóniánál.

– Náluk kellett műsorvezetői vizsgát tenni?

– Igen, kijelöltek a számomra néhány koncertet, s figyelmesen és nagyon kritikusán meghallgatták, hogy ezeken milyen műsorvezetői teljesítményt nyújtok. Egyébként 1973-ban ben alakult meg a Budapesti Ütőegyüttes, ennek a társulatnak is állandó tagja lettem, s az együttest

a Filharmónia is rendszeresen foglalkoztatta. Rengeteg fellépésünk volt ország-szerte, s ezeken a koncerteken is mindig szükség volt arra, hogy valaki beszéljen a szerzőkről, a művekről. Én szívesen vállalkoztam erre. Így egyre több moderátori fellépésem volt...

– A jó és rossz tapasztalatai alapján már ekkor felállította a saját műsorvezetői alapelveit?

– Igen, és kezdettől az egyik legfontosabbnak a hibátlan, szabatosan jól artikulált magyar beszédet tartottam és tartom. Ugyanilyen lényeges a szakmai felkészültség, az, hogy a moderátor nagyon alaposan ismerje az adott témát, s képes legyen azt is eldönteni, hogy a rendelkezésére álló ismeretekből mit érdemes valóban átadni a hallgatóságnak. A moderátornak csak olyan információkat kell közölnie, amelyek segítenek a zenemű befogadásában. Nagyon fontos az is, hogy olyan ismeretekről meséljen, amelyek a publikum meglévő, más területeken lévő tudásanyagához kapcsolódnak. A zene-történeti részekhez történelmi, művészet-történeti kitekintéseket is kell fűzni. Emellett érdemes az adott zeneművet olvasmány- és filmélményekhez is kötni.

– Harminc esztendeje moderál ifjúsági koncerteket. A tapasztalatai alapján mivel egészítette ki még ezt a listát?

– Nagyon lényeges az is, hogy a műsorvezető valódi személyiség legyen, aki képes maga körül oldott hangulatot teremteni. Ugyanilyen fontos a műsor szerkesztése is. A pályám során volt alkalmam arra, hogy ne csak moderátorként lépjek a kon-

certpódiumra, hanem magam is szerkesztetek koncerteket, sorozatokat. Pályám csúcsa talán az a néhány esztendő volt, amikor a 80-as évek első felében, Szentendrén, több párhuzamosan futó sorozatnak is én lehettem a szerkesztője. Rendeztünk külön általános iskolásoknak, szakközépiskolásoknak és gimnazistáknak szóló bérletet, így természetesen mindegyiknek más volt a tematikája, hiszen az eltérő életkor, műveltség szerint válogattam az előadandó darabokat. Sajnos, az anyagi lehetőségeink egyre csökkentek, így kénytelenek voltunk megszüntetni a sorozatot, amit a mai napig nagyon sajnálók...

– *Viszont indított egy szintén nagyon sikeres, fővárosi bérletet, hiszen zenekari igazgatóként ön volt a kitalálója, moderátora az Unokák és nagyszülők sorozatának a Stefánia Palotában.*

– Igen, a MÁV Szimfonikus Zenekarnál valóban az én javaslatomra született 1994-ben ez az önálló koncertsorozat, amely először csak ifjúsági hangversenynek indult, de mivel ezekre a délelőtti muzsikálásokra általában a szülőkkel, nagyszülőkkel érkeztek a gyerekek, igyekeztünk úgy alakítani a műsorukat, hogy a felnőttek számára is izgalmasak legyenek. Az Unokák és nagyszülők-sorozata immár a 13. szezonját kezdi most ősszel. Nem titkolt büszkeségem, hogy még nem

ismételtünk műsort. A kezdettől én vagyok a műsorszerkesztő, moderátor, és teljesen szabad kezem van. S be kell valanom azt is, kevés dolog tölt el ezeknél az ifjúsági koncerteknél nagyobb örömmel! Amikor pedig két esztendővel ezelőtt a MÁV Szimfonikusoktól, ahol a zenekar igazgatója voltam 9 esztendőn át, nyugdíjba vonultam, akkor a Művészetek Palotájának művészeti tanácsadójául kértek fel, s a Duna-parti intézményben szintén az ifjúsági koncertek, a közönségnevelés tartozik hozzám. A Művészetek Palotája különleges akusztikájának, technikai adottságainak köszönhetően még izgalmasabb, sokszínűbb hangversenyek rendezését teszi lehetővé. Ezen a helyszínen a moderátorok filmvetítést, hangbejátszást is alkalmazhatnak a fiataloknak szóló koncerteken. Ezeket a hangversenyeket azonban elvi okokból csak szerkesztem, a műsorok ismertetését másokra bízom. Amikor a legelső sorozatot elindítottuk, arra törekedve, hogy bővítsük a moderátorok körét, meghallgatást szerveztünk. A két legjobb, Eckhardt Gábor és Becze Szilvia pedig azóta is kiválóan vezeti ezeket a hangversenyeket.

– *Azért az Unokák és Nagyszülők-sorozat koncertjeit most is rendszeresen moderálja. Ennyi, műsorvezetéssel töltött esztendő után mire figyel a legjobban?*

– Igyekszem meghallgatni a kollégáim által szerkesztett műsorokat, és figyelem,

ki hogyan vezeti ezeket az ifjúsági programokat, milyen eszközöket alkalmaz. Egyébként azt kellett leszűrni, fontos, hogy ellent tudjunk állni a multimédia sok-sok színes eszközének, s ügyelnünk arra, hogy ezek miatt ne szoruljon háttérbe a zene. Erre magam is igyekszem nagyon vigyázni. Ennyi évtized után is az egyik legfontosabb szempontnak azt tartom, hogy a gyerekeket szeretni és tisztelni kell. Szolgálni mindazzal, amit csinálunk. A saját előadásaimra pedig még most is nagyon alaposan készülök. Jegyzeteket készítek, összegyűjtöm az adatokat, amelyekre szükség lehet, de alapvetően a saját hallgatói élményeimből indulok ki, ezt igyekszem átadni a publikumnak.

– *Mennyiben kell ma másképpen műsort vezetni, mint három évtizeddel ezelőtt?*

– Nagyon felértékelődött az információ szerepe. Még a legkisebbek is rengeteg ismerettel rendelkeznek, amelyekhez érdemes valahogyan kapcsolódni. Alapvető szabálynak tekintem, hogy a bevezető semmiképp se legyen hosszabb, mint az utána következő zenemű. S napjainkban még fontosabb, hogy ezeket a sorozatokat, koncerteket ne engedjük megszűnni. Nem szabad hagynunk, hogy kikopjanak a mindennapokból, hiszen akkor valóban nem lesz senki, aki húsz év múlva jegyet vált majd a hangversenyekre...

R. Zs.

Köszöntjük a 70 éves Nemes Lászlót

Alapítója a Nádasy Kálmán Művészeti Iskolának, a Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetségének, a Metronóm című zeneiskolai szaklapnak, a Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekarnak. Apáczai-díjas pedagógus, a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjének és a Budapestért Díj birtokosa. Évtizedeken át csellózott, tanított és vezényelte a különféle együtteseket, gyermekek százaival ismertette és szeretette meg az együttmuzsikálás semmivel sem összehasonlítható élményét.

A 2005–2006-os évadban az „Év zenekari művésze” kitüntető címet elnyert kollégák:

Debreceni Filharmonikus Zenekar
MR Szimfonikus Zenekara
MÁV Szimfonikus Zenekar
Pannon Filharmonikusok
Szegedi Szimfonikus Zenekar
Szombathelyi Szimfonikus Zenekar
Telekom Szimfonikus Zenekar

Zádor István (cselló)
Tóth István (nagybőgő)
Kovács Gergely (kürt)
Herpay Ágnes (fagott)
Horváth Gyula (klarinét)
Kovács Róbert (kürt)
Pechan Dávid (cselló)

GRATULÁLUNK!

A Belvárosi nyári szimfonikus koncertekről

Másfél évtizede a BUDAfEST „Opera és Balett Fesztivál”-nak indult. Az Operaház patinás színhelyéhez a Hilton Dominikánus udvar társult, otthont adva az „Operától a Jazzig” programnak. 2002 óta csatlakozott a Szent István tér, szimfonikus zenekari koncertek kínálatával. Hol több, hol kevesebb hazai együttes kap fellépési lehetőséget, idén például a 25 színes-változatos program közül öt hallható a Bazilika előtti hangulatos téren.

A szabadtéri előadások mindig vegyes fogadtatásra találnak. Méltán, mivel az értékelés szempontjai a lehető legkülönbözőbbek lehetnek. Ráadásul, egyszerre adhatunk igazat akár homlokegyenest eltérő vélekedéseknek is.

A Szent István téren rendezett koncertek esetében szűkül a vélemények skálája, a mérleg a pozitív megítélés felé billen. Része van ebben a gyönyörködtető látványnak – s valljuk meg, a budapestiek számára is élmény, ha a rohanó hétköznapok során megállnak (főként, ha leülnek) és adnak időt a környezet szépségeinek átélésére. Egy-egy koncert a „Pesten nyaralás” élményével jár – ilyenkor érti meg igazán a helybéli a turistát, aki lelkesen taglalja a magyar főváros szépségeit. Bizonyos szempontból tehát komplex élmény a szabadtéri koncert; más szempontból viszont kétségtelen, hogy csökken a zenének szentelt figyelem. Szerencsére, bevett hagyományai vannak az olyan műsorösszeállításnak, amely egyszerre közvetít értéket, s enged teret a kikapcsolódásnak. Jobbára ismert-népszerű kompozíciók kerülnek előadásra, olyanok, amelyeket a zenebarát bármikor (mindig) szívesen hallgat meg újra – s e művekkel újabb hallgatókat (akár rajongókat) lehet toborozni a történeti zenéknek.

A Bazilika előtti koncertek esetében ez utóbbi lehetőséget tovább növeli, hogy az elkerített szabadtéri koncert-téren kívül, a korláton túl ingyenes zenehallgatásra van lehetőség. S hogy ilyesmire tényleg van igény, azt fényesen bizonyítja a lelkes érdeklődők serege. Vannak, akik „készülnek”: idejekorán elfoglalják a padokat, kis székekkel érkeznek – s nemritkán öltözetükkel is kifejezve, hogy megtiszteltetésnek veszik az ily módon kapott este-

ket. Ez a mérleg egyik serpenyője – a másik pedig a rendezvényt tudatosan negligáló (mert véletlenül nem lehet oly kíméletlenül lármázni, gyakran épp a legszebb halk részekenél), aki fizetővendégként kedvére hűzöng a közeli vendéglőkben, kávéházakban (ahol persze fő a vendég – ugyan ki merészelné jobb belátásra téríteni?!). Szerencsére a mérleg a zenehallgatók javára billen – legfeljebb időnként dühöng (jogosan) a pénzes közönség, amiért akadályozzák a zene maradéktalan élvezetében. És nem hagyható figyelmen kívül az a mérhetetlen mennyiségű járókelő, aki szinte véletlenül talál rá e kulturális kínálatra. Megállnak, behallgatnak – és a meglepetés-ajándék örömeivel mennek tovább.

Ritkábban foglalkozunk az érem másik oldalával: az előadókkal. A hangszerekkel, akiknek ilyenkor kényelmetlenségeket-kellematlanségeket kell felvállalniuk. Túl azon, hogy az időjárás akár árthat is a hangszereknek, a zenekari játékosok kénytelenek feladni azt a koncentrációt, igényességet, amelyhez – jó esetben – próbatermekben és koncerttermekben hozzászoktak. Merthogy itt szinte természetes, hogy „nem hallják egymást”, sőt, a produkció teljességgel kiszolgáltatott a mindenkori hangosítás esetlegességeinek. Tehát, eleve garantált, hogy mást játszanak, s mást hall a közönség. Mindeközben fújhat a szél (a kottákat még a csipeszek sem mindig tartják meg, ám a lapozás és a csíptetés zörejeit maximálisan közvetítik a mikrofonok), nemritkán a mikrofonokba...

Ráadásul a környezet zajai. Nem lehetünk elég hálásak, amiért a harangok a koncertek idejére elnémulnak – de közlekedési zajokról mindig gondoskodik az élet, szirénázó autókról, s megvadult riasztókról. És durranhatnak petárdák, a zenehallgató számára mindig a legrosszabbkor. Ezek is nehezítik a zenekari tag életét, aki mind kevésbé érzi magát játékosnak, s főképp: művésznek. Neki sovány vigasz, hogy „csak” a kordonon kívül zajonganak – a hang feléje is, minden irányban terjed. S bosszantó lehet, amikor érzi: minőségi produktuma csak kis hatáskörrel működik. Szembenél a ténnyel:

szolgáltatóvá minősült át, aki munkát végez, penzumot teljesít. De a bőréből – szerencsére – nem bújhat ki: akkor is felelősségteljes, ha nem érzi a figyelem inspiráló légkörét. Néha talán oldottabb, de közböcs aligha tud lenni. Hiszen a környezet hangulatának hatása alól nem tudja kivonni magát.

A nyitókoncert mindig megkülönböztetett figyelmet kap. Megvallom, erősen aggódtam, hiszen az Operagálára július 9-én, a futball VB döntőjének estéjén került sor. Örömmel nyugtáztam, hogy feleslegesen: jutott hallgatóság is, és nyugodt légkör. Valószínűleg Dr. Steiner Pál, Belváros-Lipótváros polgármestere személyes megjelenése is fegyelmző hatást gyakorolt; mindenesetre, átadhattuk magunkat a kikapcsolódásnak. A MÁV Szimfonikus Zenekarát Medveczky Ádám vezényelte, énekes szólistaként Bazsinka Zsuzsanna, Gál Erika, Fokanov Anatolij és Fekete Attila lépett fel. Részletek Mozart, Donizetti, Verdi, Bizet, Leoncavallo, Puccini, Ponchielli operáiból – s végezetül összprodukcióként a híres kvartett Verdi Rigolettójából. Klip-jellegű program, többnyire örökzöld operaslágerekkel – és néhány olyan ária, amely épp technikai nehézsége miatt kerül ritkán előadásra. Az ilyen estek jó lehetőséget kínálnak arra, hogy legalább egy-egy részletet megszólaltathasson az énekes, ha már nincs kilátás a szerep színpadi megjelenítésére. Bazsinka Zsuzsannát az utóbbi hónapokban többször láthatta-hallhatta a közönség az Operaház színpadán – az operalátogató számára emlékeket idézett fel, másokban Luciaként, Gildaként vagy a Bajazzók „madárdalával” felkeltette az érdeklődést az egész operák iránt. Gál Erika nevét örökre megtanulta, aki hallotta A kegyencnő Leonórájaként – s a Carmen Seguidilláját hallgatva mindegyre elámulunk, ilyen ideális színpadi alkattal hogyhogy nem kap gyakran főszerepeket... Fokanov és Fekete Attila előkelő helyet foglal el a képzeletbeli népszerűségi listán – s vélhetőleg e felvétellel is további rajongókat szereztek maguknak. A zenekari számok igényes megszólaltatása egyenrangú élményt nyújtott a dúdolnivaló

operaslágerekkel. Aligha volt zavaró a néhány apró pontatlanság – s a csellisták remeklését, tónusos-szép éneklő játékát többletként értékeljük, anélkül, hogy hasonló élményeket kérnénk számon esetenként más hangszeresektől illetve hangszercsoportoktól is.

Koraesti esőzés bizonytalanított el bizonyára sokakat: eljőjenek-e július 14-én a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának koncertjére. Rossz idő, gyér közönség – s mégis olyan produkció született, amelyet szívesen újrhallgatnék koncertteremben is. Glinka: Ruszlán és Ludmilla – nyitányát követően Dvořák Gordonkaverseny csendült fel Fenyő László szólójával, majd szünet után Csajkovszkij VI. szimfóniája következett. A szerb Mladen Tarbukot invenciózus-lelkes dirigensnek ismerhettük meg, akit a remek együttes felkészültsége korántsem arra inspirálta, hogy szabadjára engedje muzikusait, hanem épp ellenkezőleg: végigvezette a folyamatokat, melyek úgy szólaltak meg, ahogy kérte. A játék intenzitása mindvégig érezhető volt.

Az est kiemelkedő élményét, mint várni lehetett, a gordonkaverseny jelentette. Fenyő László csellóhangjának szép tónusa érzéki örömmel tölti el a hallgatót. Megszokhatatlan az a minőség-igény, amely a kimunkált hangokat életre hívja, s az a szuverén biztonság, amely sohasem a rutin elszürkítő hatását érezteti, hanem épp ellenkezőleg, a mű ismeretéből adódóan a mind nagyobb zenei elmélyülést teszi lehetővé. Elhivatottság, talán ez a legjobb szó annak kifejezésére, ami Fenyő Lászlóból árad. Talán annak köszönhető, hogy magától értetődő a maximalizmusa, bármiféle stresszes teljesítmény-kényszer nélkül, szinte kizárólag a szépség bűvöletében. Azt érezzük, mindegy, mit játszik, hiszen a hogyan – önmagában élményt ad. És azt is, minden egyes alkalommal, hogy ideális a műsorválasztás, tehát mindig azért vagyunk hálásak, amit megszólaltat. Mert nincs olyan mű, amiről általa ne tudnánk meg többet, mélyebben-alaposabban. És ilyenkor szomorkodunk a közhely igazságán: a hang – elszáll!...

A nyitány során hozzászoktunk ahhoz, hogy magas és mély kétszólamúságává egyszerűsödik a tényleges hangzás – bizonyára a csellóverseny kísérlete is differenciáltabb lehetett, mint ami eljutott a

hallgatóságához. A petárda-ropogás a legrosszabbkor jött – idegileg megviselhet-e az előadókat is. A szünet után Csajkovszkij VI. szimfóniája nagy lendülettel indult, de fokozatosan érezhetőek voltak a – minden bizonnyal javarészt környezetre hárítható – fáradás jelei; a pontatlankodó indulás a III. tételben, majd a szokatlan tételrendből kialakuló ciklus egészének íve csorbult a fináléra. De ezt már csak a mindvégig éberrel figyelők érzékelheték...

Ritkaság-élményt kínált a július 16-i koncert: a Kodály-Bartók Ifjúsági Világzenekar – kecskeméti bemutatkozást követő – első budapesti fellépését.

Ezúttal nem is annyira maga a koncert, hanem a zenekart életre hívó szándék érdemel kitüntetett figyelmet. Vásáry Tamás kaliberű művész kell ahhoz, hogy felmérje a nemzetközi ifjúsági együttes szükségességét, a benne rejlő lehetőségeket. S ahhoz is, hogy tervét valóra tudja váltani, eljuttatva 20 ország fiataljait az első közös koncertekig. Mert miről is van szó? Országhatárainkon túlra eddig is kevés magyar szerző zenekari művei jutottak – érdemes a nyilvánvalóan értékes magyar kompozíciókkal a felnövekvő új generációt is megismertetni, hogy élő zeneként továbbra is helyet kapjon a világ koncerttermeiben nemzeti zenei örökségünk. Hasonlóképp fontos, hogy ifjúsági együttes élén markáns muzikus-személyiség álljon, aki nemcsak dirigálásával tartja össze a játékosokat, hanem a művek stílusos előadásáért is szavatol.

Kiderült: Vásáry remek pedagógiai érzékkel (is) rendelkezik, amennyiben pontosan megítélte, karmesterként mennyi szabadságot (koreográfiát) engedhet magának, merthogy elsősorban a többkevesebb zenekari rutinnal rendelkezők biztonságérzetének a megerősítése fontos.

Öröm volt érezni a klasszikus fegyelmezettséget Mozart C-dúr zongoraversenyének megszólaltatásakor. E szellemben játszott a szolamát a Magyar Rádió legutóbbi Országos Zongoraversenyének győztese, Farkas Gábor is, aki ráadásul Bartók: I. román táncával örvendeztette meg a közönséget.

A koncert második részében magyar művek szerepeltek, talán túl merész vállalkozásként Kodálytól a Galántai tán-

cok (az egyes frázisok megformálását illetően a zenekari szólisták nem mindig voltak helyzetük magaslatán), Bartóktól a Magyar képek öt hangulatos karakterdarabja (a parlando-rubato hangvételt nehéz pontosan irányítani, ám irányítás hiányában sem biztos, hogy kiérlelt artikulációt és frazeálást kaphatunk a nemzetközi előadógárdától), majd az erőpróbának más szempontból bizonyuló Liszt-mű, a Les Préludes. Mindenesetre, figyelemben nemigen volt hiány – s a szépen megoldott részletek (tételek) bizonnyal serkentően hatnak a további zenekari munkára.

S aki emlékszik Vásáry késő éjszakába nyúló beszélgetős koncertjeire, nem csodálkozik azon, hogy az estet három ráadással tette emlékezetessé, a fiatalok állászilárdságát komoly terhelésnek vetve alá (Brahms: V. magyar tánc, Berlioz: Rákóczi-induló, Kodály: Hány – Intermezzo). A munkába és teljesítménybe, ugyanakkor az élménybe is belefáradva hagyta el a pódiumot az újszülött zenekar. Játékukban nem lehetett nem észrevenni esetlegességeket – de a hallás toleráns, a szép megoldások emléke „törli”, vagy legalábbis elhomályosítja a gyengébbekét. És miként bármilyen ifjúsági rendezvénynek, ennek a budapesti bemutatkozó koncertnek is jelentős hallgatótáborra volt. Szülők, rokonok, ismerősök, barátok és barát nők. Tehát a zenei ügy egyszermind sokak személyes ügyévé is vált. Olyan közelségbe illetve távolságba kerültek a művek, ahova eljutott sokak érdeklődése. Ez a hangverseny talán új fejezetet nyit zenei életünkben. Hogy milyen súllyal, ranggal-jelentőséggel – azt a közeljövő élözenéje csakhamar megválaszolja.

Július 19-én szép számú érdeklődő várta a Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar koncertjét. Kellemes időben, kikapcsolódásképp. Az előadott műsor voltaképp a „határesetet” súrolta; a még és már csapdának gondos kerülgetésével. Biztonságot jelenthetett vezető karmesterük – ugyanakkor a kölcsönös bizalom megéledett a megbízható üzembizottsággal, tehát a talán kivétel nélkül repertoárszámoknak mondható művek újrajátszásával. Tehát, semmiféle kihívásnak nyomát sem lehetett érezni; legfeljebb a stresszmentes légkörben inkább több mint kevesebb megoldás sikeredett szépre.

Mozart: Figaro házassága nyitánya rendszeresen áldozatul esik a „bemelegítés” funkciójának. Épp ezért, előbb unhat rá a hallgatóság, mintsem hogy megismerne teljes valójában. A nagy vonalakban felvázolt formarészek, mintha csak ismert viccre történe utalás – aztán ki-ki „egészítse ki” önmagában a hallottakat. Így viszont nyilvánvalóan elmarad a poénnak mind az (ízes) elmondása, mind pedig a hatás – s visszahatásként, a megérdemelt siker felett érzett öröm. Ráadásul, tény, hogy a Szent István tér (de általánosítva is igaz: a szabadtéri helyszínen) nem kedvez sem a koncentrációnak, sem a mikroszkópikus-kidolgozott „aprómunkának”. Nem csoda tehát, ha időnként szétszúszik a hangzás – majd hamar visszatalál a saját medrébe. Aki épp a Bazilika látványában gyönyörködik, nem támaszt különösebb igényeket a tényleges hangzással szemben. (Mozart neve eleve garancia.)

Akármilyen megdöbbenésből is tették, kedves gesztus, hogy szólistaként a koncertmester Környei Zsófia játékát kísérték Mendelssohn hegedűversenyében. Vannak mindig olyanok, akik folyamatában követik a tételeket, míg mások szinte hangról-hangra örülnek annak, ami megszólal – merthogy oly sokszor hallották már a művet, hogy „betéve tudják”, s nem tudnak betelni műismeretükkel. Az ilyesfajta felmondódsi később megváltozik; amikor már nemcsak a hangokat (dallamokat-harmóniákat) várja valaki, hanem a felcsendülő szegmentumok mikéntjével is foglalkozik. Környei Zsófia számára kétségkívül élmény lehet szólistaként együtt muzsikálni zenekarával. Biztonságot adhatnak az ismerős partnerek – ugyanakkor újdonság-élmény a szabadtéri hangzás. Ilyenkor az előadó könnyebben tudomásul veszi a mostohább akusztikai viszonyokat is – ezekért bőségesen kárpótolja a hangtér behatárolatlansága. A szólista elismerésre méltó koncentrációval játszotta kidolgozott szólamát, miközben a játék-öröm háttérbe szorult. Bizonyítani akart talán, számot adni igényes zeneiségéről – vagy hasonló nyitott kapukat döngetni, ahelyett, hogy belefeledkezve a szép muzsikába, elsőként gyönyörködött volna a hangzó életre keltett remekműben.

Dvořák: IX. (Újvilág) szimfóniáját talán nem is lehet elrontani; sokszínűségé-

vel sohasem téveszti el hatását. Várjuk az ismerős dallamokat, s alkalmanként a legszebben sikerülteket őrzi meg legtovább az emlékezetünk. A szimfóniára következő két Szláv tánc már-már a műsorba épített ráadás-funkciót is betöltötte.

Végigtekintve a közönségen, látnunk kellett, hogy működött a zene varázshatalma. Ezúttal nem esztétikai magasságokba ragadta magával a hallgatókat, hanem beépült a mindennapokba. Nemes kikapcsolódással a magasrendű szórakoztatásra adott példát. A darabok zenei értéke szavatolta, hogy az előadók ne szolgáltatásnak érezzük munkájukat – a publikum pedig pihentebben távozott a térről, mint ahogyan (mintegy két órával korábban) odaérkezett.

Jó szájízzel búcsúzott a Szent István téri koncertsorozat rendszeres-visszajáró hallgatója az idej sorozattól július 25-én. A Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar, Hollerung Gábor vezényletével lépett fel. A sorozat műsorfüzete (többkevesebb, kisebb-nagyobb pontatlanság mellett) e koncert esetében adta meg pontatlanul a műsort. Csak az első rész programja szerepelt benne: Mozart: Haffner-szimfóniája és Pánczél Tamás: Klezmer-szvitje, a második részé, Rimsz-kij-Korszakov Seherezáde-szvitje sokak számára meglepetés volt. Igaz, a koncertmester beígért szólója sejtetni engedte...

Ezúttal is kamatozott az, hogy a karmester egyidejűleg több szempontot tart fontosnak, anélkül, hogy rangsorolással egyiket-másikat háttérbe szorítaná. Ha valami kiemelten fontos számára, akkor az – bármi furcsának is tűnjék – a hangzás. E hangzás-centrizmus működik akkor is, amikor megtervezi a műsort (ami várhatóan az előre kiszámíthatatlan közönség tetszését megnyeri), s a próba-folyamat idején mindvégig, ahol a zene és az előadó kettősségére koncentrál. Állandó aktív kapcsolatban van a hangszerekkel, ezáltal tudja a számára fontos zenei mozzanatok hangzó életre kelteni – ugyanakkor, épp e kapcsolat teszi lehetővé, hogy eldönthesse, mikor célszerű valamely részletet „kérni” a mozdulataival, s mikor lehet (sőt, kell) rábízni a játékosra. Így elkerüli azt a buktatót, hogy a tényleges hangzástól nem zavartatva magát, végigcelebrálja a partitúrákat, s azt is, hogy szájbarágós mindent-beintéssel leszoktassa muzikusait arról az aktivitásról, amely alapvetően szükséges a jó

összprodukcióhoz. Mert, valljuk meg, robbottá válik a játékos, ha csak azt csinálja, amire utasítják – leszokik a formálásról, legfeljebb pontos-sterilen, egyszersmind lélektelenül realizálja szólamát. Holle-rungnál lehetetlen az érzelmi-indulati kívülmaradás, s ez még olyankor is inkább pozitív hatású, ha nem a műhöz tartozó, külsődleges esetlegességek kötik le pillanatokra a játékosok figyelmét (ha pl. felöltik a próba egy-egy poénos pillanata) – mert a közös teljesítmény összekovácsolja a muzikusokat.

Természetesen áradt a Mozart-muzsika (minden különösebb ünnepélyesség nélkül, közvetlenül), majd a zene birodalmának más területére kalauzolt a klezmerszvit. Nemes gesztus, hogy a zenekar egyik játékos (az I. hegedű szólam tagja) lehetőséget kap szerzeménye megszólaltatására. Ez is közösségfejlesztő hatású; ráadásul értékes lehetőség a komponista számára. Pánczél Tamás e művét nem először játszották, s azért, hogy növeli a repertoáron szereplő kortárs-művek számát, egyszersmind jótékony hatással van stflusérzékükre is. Oláh Vilmos behízelt hegedűhangja valóban ideális a mesevilág megjelenítésére – ugyanakkor ki kell hangsúlyozni, hogy a szólóállások mindenkor tiszteletreméltó kidolgozottsággal szólaltak meg. Kis túlzással azt mondhatnánk, „kamaráztak”, akiknek lehetőségük nyílt rá – s ez a fajta aktivitás (amelyhez általában előfeltétel a vezető karmester jelenléte) nagymértékben befolyásolta, hogy mindig a szépet-jót vegye észre a hallgató. Pontosabban, hogy szinte automatikusan „jóváírja”, esetlegesnek tartva a kevésbé sikerült helyeket. Mert elhihetjük, hogy a nagyforma nem véletlenszerűen áll össze a részletek egymásutánjából, hanem eleve annak felépítésén munkálkodnak az előadók.

Ilyenkor kevésbé zavaróak a környezet zajai (pedig az evőeszközök harsány számbavétele fémes ütős-effektus), s másodlagossá válik a hangosítás milyensége. Érezzük az itt-és-most varázsát, s ezért a személyes részvételért a valóban lényegre, a zenére figyelünk – szinte észrevételen.

E koncert után a Rákóczi-induló nem hatásvadász, nem is protokolláris, hanem egyszerűen hatásos ráadásszámmak bizonyult.

Fittler Katalin

Telmányi Emil

Arad, 1892. június 22. – Holte (Dánia), 1988. június 13.

Telmányi Emil hegedűművész, a Hubay-iskola egyik legkiválóbb képviselője Aradon született, 1892. június 22-én. Édesapja, Telmányi Emil – Telmányi Mihály görög katolikus rutén pap és Ruttkay Terézia fia – 1856. július 2-án született Nagy-Ábránkán (Bereg vm.), aki az 1. és 2. gimnáziumot Ungváron, a 3. és 4. osztályt Munkácson, majd a négy felsőgimnáziumi osztályt ismét Ungváron végezte. 1874-től a budapesti egyetemen klasszikus nyelveket tanul, 1875-től a bécsi egyetem hallgatója egy évig. Katonai szolgálatát követően próbaéves tanár Budapesten. 1880-ban tesz vizsgát latinból és görögből, majd az aradi kir. állami főgimnáziumban tanít 1884-ig, amikor a losonci magyar kir. állami főgimnázium tanárává nevezik ki. 1887-től ismét aradi főgimnáziumi tanár. 1900. okt. 28-án hunyt el Aradon. (Cikkeinek, munkáinak felsorolását lásd: Szinnyei J.: Magyar írók élete és munkái.) A hegedűművész édesanyja, rétháti Kövér Elvira magyarörmény földbirtokos családból származott, édesapja Kövér Ferenc (szül. 1782, Arad, megh. 1867) 1816-ban vette feleségül Rétháton Csíky Annát. Dédszülei Kövér II. Kajetán és Dániel Terézia (lásd Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája, 252–253. l., közli Fancsali János: Magyarörmény zenei breviárium, 2003, 111. l.). A Telmányicsalád intellektuális beállítottsága, az erélyes és nagyműveltségű édesanya szigora a kortársak szerint döntő hatással volt a Telmányi-gyerekek későbbi fejlődésére.

Az örmények magyarországi jelenlétével kapcsolatban említjük, hogy az örmény főváros, Ani eleste után, a XIII. században elmenekülő örmények egy része Erdélyben telepedett le, de már a XII. században több forrás tesz említést az esztergomi örmény negyedről is. Ezek az első örmény közösségek később beolvadtak a magyarságba. A második bevándorlási hullámmal, 330 évvel ezelőtt, I. Apafi Mihály erdélyi fejedelem engedélyével betelepült örmények – akiket magyarörményeknek nevezünk – kerültek Erdélybe, ők a trianoni döntést követően, többségükben Magyarországra mentek. Ennek a 15–20 ezres közösségnek az anyanyelve magyar, kulturális identitása kettős: magyar és örmény. A kis Telmányi Emil Unger Mórnál kezdte hegedűtanulmányait, Aradon. (Unger a bécsi Zeneakadémián végzett, utána Görögországba ment, majd 1896-ban, a Schreyer-Zenede meghívására került Aradra. Az Aradi Filharmóniai Társaság igazgatója és karmestere 1898-tól 1906-ig, keze alól több kiváló hegedűs került ki.) Telmányi 1905 és 1911 között a budapesti Zeneakadémián tanult Hubay Jenőnél (hegedű), Koessler Jánosnál, és Herzfeld Viktornál (zeneszerzés), majd szerzett diplomát. Hegedűművészi pályafutását 1911-ben kezdte Berlinben, 1912-től már Európa-szerte, később már Amerikában is ismert művész. 1919-től Koppenhágában élt, de utána még hosszú ideig, szinte évente koncertezett Magyarországon is. A magyar zene lelkes népszerűsítőjeként, Bartók hegedűre írott műveinek meggyőző tolmácsolójaként tartották számon. 1919-től opera- és koncert-karmesterként is működött, 1929 után saját, utazó kamarazenekearával koncertezett. 1940 és 1969 között az arhus-i konzervatórium tanára volt.

1949-ben, Bach szólóhegedűre írt műveihez, az akkordok egyszerre történő megszólaltatása céljából görbe ívű vonót konstruált, amely nem azonos a Bach idejében használt barokk vonóval. Papp Viktor 1925-ben megjelent, Telmányiról készült írása a szerző „Arcképek a magyar zenevilágból” című könyvében található. Tóth Aladár Telmányi hegedűjátékát elemző cikke a „Nyugat” 1921. évi 1. számában jelent meg.

Papp Viktor: Telmányi Emil

...Telmányi fekete, erősen épített, zömök ember. Határozott, éles arcvonásai rendkívüli energiát árulnak el. Sötét szeméből sugárzik a gondolkodás s egész lényéből egyenes karakter, férfias tetterő és intelligencia árad. Nem a kedves, kellemes, feminin művészek gyakori fajtájából való. Sohasem művészkedik, kifogástalan köznapi polgár, – amilyenek Bachot említik az írások. Kimérttségében valami talányosság rejlik, szintűgy, mint a lipcsei kántorban, aki külsőségeiben a legmindennapibb ember volt s mégis megírta a h-moll misét és a Máthé-passiót.

Telmányi 1892 június 22-én született Aradon, ahol atyja középiskolai tanár volt. A zenei hajlandóságot anyai ágon örökölte. Édesanyja rétháti Kövér Elvira. Anyai dédapja olyan jeles zongorázó volt, hogy leterített billentyűkön el tudta játszani társasága mulattatására az akkori idők kedvelt valcerjeit és keringőit. A kisfiú hétéves korában kezdett hegedülni. Unger Mór zene tanár volt a mestere. Olyan gyorsan tanult, hogy tízéves korában egyik gimnáziumi koncerten már Beriot első hegedűversenyét játszotta. Hozzáértők tudják, hogy a Beriot-versenyművek közül ez a legnehezebb. A fiúcska híre annyira nőtt, hogy édesanyja – apja korán meghalt – felhozta Hubay mesterhez Budapestre. Hubay mindjárt az akadémiai osztályba vette fel s így felköltöztek a fővárosba. Tizenhároméves korától Hubay keze alatt nőtt jelentőssé a kis Telmányi. Zeneszerzést két évig Koessler Jánostól s két évig Herzfeld professzortól tanult a Zeneakadémián, majd Bloch József alatt a hegedűtanári diplomát is megszerezte. A zeneakadé-

miai koncerteken többször aratott sikert s hogy milyen megbízható és alapos zenésznek tartotta őt az intézet, mutatja az, hogy egyik zenekari növendékhangverseny alkalmával, a Brahms-koncert előadásán Hubayt helyettesítette a zenekar vezényletében. A Zeneakadémia mellett magántanulóként a középiskolát is elvégezte. Évente tíz hónapig hegedült s két hónapig tanult az osztályvizsgálatokra. 1911-ben bocsátotta őt szárnyra a Zeneakadémia. Berlinbe ment, ahol első önálló hangversenyével a szakemberek elismerését mindjárt megnyerte. Ő mutatta be Németországban Elgár pompázó hegedűversenyét. Első hangversenye után Berlinben Csuka Bélával és Zsigmondy Gáborral megalakította a magyar triót, mely nem sokáig működött, mert Friedmann Ignác zongoraművész Telmányit körútra vitte magával Stockholmba, Kopenhágába és Hollandia nagyobb városaiba. Ettől kezdve önálló koncertjeivel többször bejárta Skandináviát, Hollandiát, Finnországot, egész Németországot, sőt néhány orosz városban is hangversenyezett. Mindenütt elismerés és diadal. Külföldi sikerei után 1913-ban játszott Budapesten először filharmóniai koncerten. Azóta csaknem évente dobogóra áll s a szemünk előtt nőtt grandiózus művészé. A háború alatt katona volt. Aradon rukkolt be, hol egyik kórházi irodában betegségi bárcákat írtak vele háromnegyed évig, míg fel nem mentették. Katonai szolgálata alatt Arad zeneéletét nagyon fellendítette. Negyvenkétezer koronát hegedült össze – akkor nagy összeget – a Vöröskereszt céljaira...

Telmányi Emil hegedülését főként a t i s z t a s á g, á t g o n d o l t s á g, k o m o l y s á g é s f é r f i a s e r ő j e l l e m z i. A vonója – közkeletű kifejezéssel élve – úgy „fog”, ahogy a legnagyobbak közül is kevésé. A tónusa zengő, öblös, harsonás. Ezért ma egyike a legkiválóbb Bach-játékosoknak. Előadása nem ragad el, de mindig gyönyörködtet. A hegedülés cifrálnakodó, hatásadászó külsőségeit lenézi. Nagyvonalú, plasztikus erő zeng húrjain. Minden vonása öntudatoságot, de szerénységet, ízlésséget, műveltséget, tanultságot, érző s még inkább gondolkodó lelket mutat. Telmányi játékaiból mindenki kiérzi, hogy nem csupán hegedűművész, hanem nagy muzsikás is. Külföldön pár év óta szimfonikus zenekarokat nagy sikerrel vezényel. Mi ezt a talentumát most ismertük meg, mikor a múlt év nagypéntekén Rossini hatalmas *S t a b a t m a t e r*-ét dirigálta el. A fiatalok közül alighanem ő lehetne a várva-várt magyar karmester.

Tóth Aladár: Telmányi Emil

Telmányi Emil művészete feneketlen mélység és egyszersmind legmarkánsabb körülhatároltság. Olyan, mint a mélyre ásott, kemény sziklába vájt kút. Két törekvés, helyesebben két szenvedély juttatja el a magyar zene legújabb büszkeségét ezen művészethez. Az első: mindent teljesen megjátszani, végsőkéig kiélni, fenekére nézni a feneketlen pohárnak, a második: mindent marokban tartani, leigázni, zsarnokian. Akarat és hatalom. De itt ne jussanak eszünkbe Nietzsche beteg szavai, mert Telmányi úgy szálalodott fel előttiünk konok férfi-fiatalságában, mint akinek gyökere valami régi, bátor, rendre-fegyelmezett világ talajából szívja az éltető erőt. Ő nem modern intelligencia és ez őszintén jól esik nekünk az örökös hangulati megértés, stílusváltozatosság, simulékonyság, egyszóval mindenhez közelség korában. Végre egy nagy magányos, aki nincs tekintettel a szerző egyéniségére, aki előtt az eljátszandó mű mint egyszerű használati tárgy fekszik. Hogy a magábaáso Telmányi Bachban rokonra talált, csak úgy magyarázható, hogy ő is rabja talán nem ugyanannak a fantáziának, de ugyanannak a feltétlen uralomvágnak, mely nem büszke csillo-

gással hiteget, de az alkalmazott erők hatalmával nyűgöz le. Telmányi úgy érzi, hogy a megnyilatkozás küzdelme csupa gyönyörűség annak, aki biztos fogással, plasztikus izmokkal forgatja szerszámát. Tehát, mint legtöbb előadóművésznek, Telmányinak is fizikai élvezetet szerez mestersége...

Az állandó erő kifejtés Telmányi Emilt a hegedűjáték „nehézmunkásává” avatja. Legfinomabb, legkarcsúbb dallamvonalai is acélból vannak kovácsolva, minden legkisebb frázis ellenállhatatlan erővel szakad ki hangszere négy húrjából. Az ily művésztől természetesen távol áll a mozarti önkénytelenség, beethoveni felszabadultság, vagy daloló Schubert-boldogság. A szigorú tétel nagymesterein kívül talán egyedül Brahms titáni vajúdása talál interpretációiban magára. Mert Mozart legtűzezebb, legtemperamentumosabb pillanataiban sem tűr erőszakot, nála nem lehet formába gyúrni, csak formába varázsolni egy (sajnos néhai) Pártos István keresetlen magától-értődésével. A Telmányi-stílus gyakran ráfekszik Beethovenre is. Így pl. a Kreutzer-szonáta (1. tétel) zárótémáját monstrózsra szélesíti, igaz, ezáltal nagyszerű plasztikával tornyosodik elének, de viszont megakasztja a tétel ellenállhatatlan beethoveni iramát, melynek pedig az egész zeneirodalomban nem akadunk párjára. – A mondottak természetesen nem akarják azt jelenteni, hogy Beethoven, Mendelssohn, Schubert stb. nem adnak elég alkalmat Telmányinak nagyszerű képességei kifejtésére. (Hiszen Mendelssohn versenyművét talán sohasem hallottuk szebben és ami nem volt egészen stílszerű, épp az volt benne a legértékesebb.) De tény, hogy Telmányi egyéniségébe-gyökeredzett stílusa zavartalan élvezetet egyedül a XVII. század és a XVIII. század első felének remekműveiben nyújt, ennek a birodalomnak azután feltétlen ura.

A telmányijáték sajátosságait a mondottakból egyszerűen kikövetkeztethetjük. Biztosan ívelt, határozott körvonalú rajz, szigorúan összetartott, de teljesen kihangsúlyozott ritmika, mélyenszántó, hallatlan vivőerejű tónus. Akkord-technikája egyedülálló, majdnem tudományos fejlődés eredménye. Látjuk, hogy Telmányi játékaiban megvet minden érzéki, dekoratív hatást. Természethez, könyvélményekhez, egyszóval romantikához semmi köze sincs, művészete a legtávolabb fekvő, legabszolútabb művészet: Zene...

A két közreadott, és a külföldi zenei lexikonok által forrásanyagként feltüntetett írás után most lapozzunk bele abba a nemrégiben napvilágot látott, értékes összeállításba, amely Fancsali János „Magyarörmény zenei breviárium” című, a Budaörsi Örmény Kisebbségi Önkormányzat és a Pro Artis Alapítvány gondozásában, 2003 decemberében megjelentetett könyvében (111–152. l.) olvasható, „Telmányi Emil és szülőföldje” címmel. A tanulmány többek között ismerteti a hegedűművész nyilvántartása szerinti, összes erdélyi-bánati hangversenyt, külön közölve Telmányi hazai hangversenyeinek repertoárját. (A könyv a Fővárosi Szabó E. könyvtár zenei gyűjteményében 780.72 F 16 jelzettel található.) Az összeállítás szerint első aradi fellépésére 1910-ben került sor, Reiner Frigyes zongorakíséretével. 1914. febr. 1-én Mozart A-dúr hegedűversenyét és Paganini versenyművének (D-dúr?) 1. tételét adja elő Aradon, a helyi Filharmóniai Társaság Zenekarával, Zellner Sándor vezényletével. Édesanyja 1914. július 29-én meghal Berlinben, Aradon temetik el. 1914. szept. 17-én Aradon ad hangversenyt jótékony célra, hegedűtanára fiának, Unger Ernőnek zongorakíséretével, majd 1915. okt. 30. és 1918. ápr. 7. között 19 jótékony célú hangversenyen lép fel Erdélyben és a Bánátban. Telmányi 1923. ápr. 5-én így nyilatkozik az Aradi Közlönynek:

„...Most Koppenhágában, a dán fővárosban lakom. Amerikai körútam után ide mentem haza a feleségemmel, azután most Budapesten koncerteztem s onnan jöttem Aradra... E hó 8-án Budapesten van hangversenyem, de ezúttal nem mint szólólista, hanem mint dirigens. A budapesti filharmonikus zenekart, amelynek Dohnányi Ernő az állandó dirigense, ki most amerikai körúton van, fogom vezényelni, Rossini „Stabat Mater”-jét adjuk elő és szerepelni fog a hangversenyen a híres Palestrina-kórus. Budapestről hazamegyek Koppenhágába s onnan egy hónap múlva Londonba. – A legtöbbet a skandináv államokban hangversenyeztem – már 1912-ben jártam fölnt ezekben az országokban és egyik hangverseny körúton ismerkedtem meg a feleségemmel: Anne Marie Carl Nielsen dán festőművésznővel... Egy esztendő óta nagyon sok helyen jártam. Arad után Budapesten, Bécsben, Berlinben és Amszterdamban hangversenyeztem s azután Amerikába hajóztam át. Ott, hogy csak a nagyobb városokat említsem: New York-ban, Filadelfiában, Pittsburgban, San Franciscóban, Minneapolisban és Kanada több nagy városában volt koncertem... A most nálam lévő hegedűt ...most vettem a legutóbbi esztendő alatt egy dániai német kereskedőtől. A hegedűmet Andreas Guarnerius cremonai hegedűkészítő készítette 1678-ban. Van a fájában ugyan néhány szúevés, de a régi lakkja tökéletes és tiszta. Ma Európában megér ezer angol fontot. Tavaly egy 150 éves Gagliano hegedűn játszottam, amely azonban a Guarneriusnak felét éri...” Telmányi 1923. ápr. 3-i, temesvári hangversenye előtt a Temesvári Hírlap márc. 29-i száma Vása Prihoda cseh hegedűművész véleményét idézi: „A magyar hegedűművészek közül legjobban Telmányit ismerem, mert együtt szerepeltünk Amerikában, ahol Telmányinak óriási sikerei voltak. Honfitársai büszkék lehetnek erre a zseniális művészre, aki nemzetének a külföldön a legnagyobb tiszteletet szerezte.”

Az újság a külföldi sajtóból is idéz: „Kreisler visszaérkezése óta nem volt olyan izgalmas zenei esemény mint Telmányi bemutatkozása.” „Telmányi engem rendkívül emlékeztet Joachimra és Wihelmjra, még pedig e két mester fénykorára.”

Járosy Dezső írja róla a Temesvári Hírlap ápr. 5-i számában: „Mikor világot kezdett járni, Berlinben is megcsodálják hihetetlen merészségét. Az történt ugyanis, hogy kizárólagos Bach-műsor szolgálatába állította már akkor is férfiasan érett művészetét s nem lírizált jobbra és nem pózolt balra ...érett, tárgyilagos felfogás tükröződik játékán... Tegnap közönsége egy kis tévedésnek esett áldozatául. Nem ezt a Telmányit ünnepelte, hanem azt, aki elődei virtuozitásának konvencionális útjait járja, azért, mert a tömegnek az kell. De ha tőle függne, nem a műsor-konvenció embere, hanem az igazi Telmányi jutna szóhoz, akit tegnap a Bach-Partita (megj.: E-dúr) állított elének – egész valóságában.”

Az Aradi Közlöny 1924. okt. 23-án azt a Telmányival készített interjút közli, amely az előző napon készült Budapesten:

„...Koppenhágában lakik 1919 óta Telmányi Emil mert akkor-tájt nem kapott Budapesten lakást és feleségével egy szobában szűkölködött. Akkor határozta el, hogy apósa lakóhelyén, Koppenhágában telepedik le. Azóta ott él, amit úgy kell érteni, hogy nyári pihenőjét tölti otthon, szeptembertől májusig pedig hangversenyeznek. Már háromszor járt Amerikában, Európát keresztül-kasul beutazta, most készülődik a rio de janeiroi, montevidoei és buenos-airesi vendégszereplésekre... Szívesebben dirigálok jó zenekar élén, mint hegedülök. Sokat is vezényeltem zenekart, főként Dániában és Svédországban. Tudja, a dirigálásban nincs semmi mechanikus elem, amely a hegedűst annyira irritálja. A

karnagy mindig új lehetőségekkel áll szemben, minden perc új szenzációkat hoz számára, nem úgy, mint a hegedűsnek, aki sokszor kénytelen azt játszani, amit nem szeret...” Az aradi újságok hírt adnak a külföldi sajtó vélekedéséről is: „Telmányi a nagyok legnagyobbjai közé tartozik. Perzselő hév, s szinte diabolikus fascinálo erő csendül ki játékából. Az a művész ő, akinek rögtön megvan a kontaktusa a közönséggel.” (Madrid, Espagna) „Tökéletesség fejlesztett technika. Mi sem jellemzi jobban Telmányi magas művészetét, mint hogy a technika annyira háttérbe szorult a mesterművek belső tartalmának interpretálásában, hogy csak utólag vesszük észre a virtuózt a művészen.” (London, Times)

„Telmányiban egy olyan világhírű művészt ismertünk meg, hogy bármely kritika el kell ismerje hogy ez a hegedűművész a többiek között az első helyet foglalja el.” (Chicago Tribune)

Telmányi az Aradi Közlöny 1927. máj. 5-i számában így nyilatkozik: „Vándor vagyok, Európa vándora, egy-egy esztendőben bebarangolom úgyszólván egész Európát. Most már inkább és szívesebben dirigálok, ami lehetővé teszi, hogy utazásaim csökkenjenek és egy-egy városban huzamosabb időre kötök ki. Az elmúlt esztendőben szokásos koncertkörútjaim kapcsán ismét ellátogattam Németországba, Svédországba, Norvégiába, Olaszországba, Franciaországba, természetesen Magyarországot is felkeresem és most az utóállamokon a sor...” De ugorjunk kissé előre az időben, és idézzünk az Aradi Közlöny 1936. június 4-i számából, a „Telmányi művészetéről” című, külföldi kritikákat tartalmazó összeállításból: „Most, hogy városunk ismét hallhatja nagy híré szülöttjének, Telmányi Emilnek hegedűjátékát, nem érdektelen, ha pár külföldi nagy lap kritikáját leközzöljük ...a legnagyobb New York-i napilap így ír Telmányi koncertjéről: Telmányi páratlan interpretátor, Isten kegyelméből való stilisztá és zseni. Virtuóz és alkotó szellem, amilyen egy évszázadban csak egy akad. Az egyik leipzigai napilap kritikájának egyik szemelvénye: Vilámló, átütő hegedűtechnikával játszik ez a magyar hegedűművész. Tónusa előkelő és olyan tökéletes, aminőt ritkán hallunk. A Völkischer Beobachter ezt írja Telmányiról: Az ideai hangversenyszézonban Telmányi Berlinben négy hangversenyt adott. Az első est a német klasszikusoknak volt szentelve, Handel, Bach és Beethoven lelke uralta ezeket a hangversenyeket. Lélegzetvisszafojtva figyeltük ennek a nagy művésznek a játékát, melynek megkapó férfiasága szinte egyedülálló...”

A Berliner Localanzeiger írja: Valóban királya a hegedűnek. Készsége a zsenialitásig emelkedik. Mozart-kocertet, Beethoven-szonátát előadni ilyen fönségesen, ritkán hall az ember. Választott nagy mestere a hegedűnek, férfiasan nemes játéka minden kritikán felül áll.” Telmányi behatóan foglalkozik Bach hegedűműveinek előadásával, és a tökéletes akkordjáték érdekében speciális vonót konstruál. Alább közreadott munkája először 1954-ben jelent meg Dániában, „Problemer omkring Bachuen” címmel (Dansk. Mus., 1954, 106–111. l.). Utána a Musical Times (1955 január) közölte „Some Problems in Bach’s Unaccompanied Violin Music” címmel. Ezt követte – Denis Stevens és Sol Babitz cikkére válaszul – Telmányi „The Purpose of the Vega-Bach-Bow c. írása a Musical Times-ban (1955 július).

Telmányi cikke ugyanebben az évben, Svájcban „Lösung der Probleme der Solo-Violinwerke von Bach” címmel jelent meg (Schweiz Muz., 1955, 430–434. l.), majd a témáról újabb írást közölt a Musical Times-ban (1956 április) „The ’Authentic Performance of Bach’s Unaccompanied Violin Music” címmel.

Telmányi cikkét magyarul a Muzsika (1959 szeptember) adta

közre (Bach szólóhegedűre írt műveinek kottahű előadásáról), az írás a Slovenska Hudba c. zenei folyóiratban 1960-ban (443–444. l.) jelent meg. (A Muzsika 1959. évi, novemberi számában cikk, a decemberi számban fénykép található a Budapesten tartózkodó Telmányiról.) Telmányi először a dán vonókészítőhöz, Arne Hjorth-hoz fordult, hogy konstruáljon számára görbe ívű vonót, mozgatható ká pával, úgy, hogy a vonó szőrzete játék közben a hüvelykujjal megfeszíthető és lazítható legyen – írja a Telmányi dupla CD-hez, 2003 augusztusában írt ismertetőjében (Bach: hat szólószonáta és partita) Graham Silcock. Telmányi a Hjorth által készített vonóval lépett fel 1950-ben, Bach halálának 200. évfordulóján, az edinburghi fesztiválon, a mester szólóhegedűre írott műveivel. Amint a Glasgow Herald tudósítója ekkor meg is jegyezte: „...új élményt jelentett úgy hallani a dallamot, hogy közben nem kellett odakapni a kíséző akkordokhoz.”

Mivel a vonó szőrzetének feszesen tartása a hüvelykujj számára igen megterhelő volt a három szólószonáta befejező tételeinél, egy másik vonókészítő, Knut Vestergaard 1953-ban ügyes mechanikus szerkezetet készített a ká pához úgy, hogy a ká pá kialakított lyukba helyezett hüvelykujjal lehetővé váljon a szőr megfeszítése, illetve az üreg üresen hagyásával létrejöhessen a laza állapot. A hüvelykujj áthelyezésekor, a kisujjal ügyes, egyensúlyozó mozdulatot kellett tenni, de a hüvelykujj mindkét esetben egész más helyzetet foglalt el, mint ahogy azt a ma is használatos vonónál megszokhattuk. A Vestergaard-féle vonó első mintapéldánya éppen az 1953. évi, novemberi Bach-lemezfelvételre (BWV 1001-2) lett készen, és mire 1954 áprilisára a sorozat többi darabja is elkészült, Telmányi játéka az új vonóval már magabiztosabbá vált. Teljes meggyőződéssel írta Noel Goodwin a Manchester Guardian-ban: „...a barokk zene hagyományos játéktechnikája már a múlté...”, sürgetve a tanítás módszerének mielőbbi reformját. 2003 augusztusában, a Harmonia Mundi terjesztésében jelent meg dupla CD-n (Testament SBT2 1257) az a Telmányi játékaról, 1953–54-ben készített felvétel, amelyen Bach hat, szólóhegedűre írt szonátája és partitája hallható. Silcock ismertetője szerint a VEGA-vonó elnevezés a VEsterGAard-névből származó rövidítés. A mi értelmezésünk szerint az anagramma valójában a korábbi konstruktőr, ArnE vezetéknevének, és a vonót tökéletesítő Vestergaard családnevének közös magánhangzóiból alkotott, szellemes kombináció. Silcock kétségbe vonja, hogy a VEGA-vonóval játszott Bach-előadás autentikusnak lenne tekinthető, de elismeri, hogy érdekes, 50 évvel ezelőtti kísérletnek lehetünk tanúi a lemez meghallgatásakor.

A Telmányi-CD megjelenéséről Jeremy Eichler így ír a New York Times 2003. augusztus 10-i számában:

Bach álmainak vonója? – Nem egészen

Hogyan adták elő Bach műveit a maguk idejében? A kérdés heves vitát és szőrszálhasogató tudományos megközelítést gerjesztett, nem is beszélve a korai 20. század egyik, bizarr módon félrevezető, mégis elbűvölő zenei találmányáról, a „Bach-vonó”-ról, amit úgy terveztek meg, hogy a játékos egyszerre három, vagy négy hangból álló akkordot szólaltathasson meg anélkül, hogy ide-oda ringatózó mozdulatot kelljen végeznie a húrokon, így törve meg az akkordot. Erre a különös történetre, és az előidézett, még különösebb hangra emlékezve, a Testament új, dupla CD-jén jelenik meg ismét Telmányi Emilnek, a magyar hegedűsnek híres, 1954-ben készült felvétele, amin Bach szólószonátáit és partitáit játssza a Vega-vonóval, aminek a használata mellett lándzsát

tört. A Vega-vonó hatalmas, domború ívével, sűrű sávban futó szőrzetével, és annak hüvelykujjal működtetett, feszes állapotot előidéző, mechanikus szerkezetével valami olyan, mint amiket abban az üzletben láthatunk, ahol a XVIII. századi Lipcse csalóinak és szélhámosainak fortélyos eszközei találhatók. Valójában 1950-ben készítette Knut Vestergaard (helyesen: Arne Hjorth készítette, majd 1953-ban Vestergaard tökéletesítette), mintegy a vonókészítők több éves igyekezetének betetőzéseként, hogy „újraalkossák” azt a vonót, amivel Bach elképzelése szerint az ő szólóhegedűre írt, sűrű szövésű, polifón muzsikáját játszani kell. A valóság az, hogy ilyen vonó Bach idejében egyáltalán nem létezett. Ez a képtelen, régi „kacska” repülőgépet esziünkbe juttató eszköz paradox módon, a Bach által leírtakhoz való szigorú ragaszkodás jegyében fejlődött ki, miszerint a négyes akkordok a bevett szokásnak megfelelően, úgy vannak jelölve, mintha a hangokat egyszerre kellene megszólaltatni. Ennek a feladatnak a modern, vagy barokk vonóval történő kivihetlensége vezetett el ahhoz a feltevéshez, hogy a zeneszerző valami másra gondolt. Telmányi volt a legfőbb támogatója ennek a maga nemében páratlan találmánynak, és a lemezfelvétel lehetőséget nyújtott számára, hogy terjeszse elméletét. A játékmód először eléggé ismerősnek tűnhet, amikor a d-moll partitát nyitó, Allemande-tételben – ahol Telmányi vonóját megfeszített szőrrel használja – a szokásosnak megfelelően, egyszerre csak egy húrt szólaltat meg. De ugorjunk csak előre a partita zárótételéhez, az akkordokkal megtűzdelt Chaconne-hoz, és készüljünk fel valami egészen másra. Telmányi meglazítja vonójának szőrzetét, ami lehetővé teszi, hogy a szőrzet egyszerre három, sőt négy húrba kapaszkodjon bele, és ez olyasféle hangzást kölcsönöz a hegedűnek, mintha valami sötét hangszínű, titokzatos orgona, vagy – amilyenek egyesek hallották –, harmonika szólna. A g-moll fűga bizonyos menetei úgy hangzanak, mintha több hegedűs játszaná azokat. Az eszköz már pusztán újszerűségével érdemes arra, hogy meghallgassuk az általa készített felvételt, és élvezzük a szuperhatalom birtokában lévő előadó által keltett akusztikai illúziót, aki képes győzedelmeskedni a hangszerjáték fizikai törvényszerűségei fölött. Mindezek ellenére, a Vega-vonó végül mégsem sikerével, hanem kudarcával szolgál tanulságként. Minden, kottához hű játékmódja ellenére, a vonó bizonyos szempontból gyökérteleníti, jellegétől fosztja meg a zenét. Ráadásul, a harmónia „függőleges” megszólaltatásával olyan hangot hoz ki a hangszerből, mintha szintetizátort hallanánk. Pedig Bach zsenialitása részben, szólóhegedűre írt művei esetében éppen abban a feszültségben rejlik, amit a valóságos és az eszményi között teremt, abban, ahogy a kottában lévő akkordokat egy éneklő hangszeren kell megszólaltatni. Ehhez járul még, hogy a tört hármás- és négyes-akkordoknak fontos ritmikus és kifejezésbeli szerepük is van. Amint ezeknek a műveknek – mondjuk – Nathan Milstein és Henryk Szering által készített felvételei is bizonyítják, az energikus, tört akkordok mozgalmasságot, hajtóerőt visznek a muzsikába. Telmányi eszközével megszólaltatva, a zenei hangzás teljesen statikus jellegű. Végül, a Bach-vonó története arra figyelmeztet, hogy a történeti hitelességre irányuló buzgalom milyen zsákutcákba csábíthat be bennünket, a történetitől, a pusztá fantázia világába. Mindenesetre, ez a történet a képzelet világának egy olyan területe, amely kíváncsivá tesz bennünket, és ez az a ritka érték, ami miatt érdemes újra ellátogatnunk ebbe a világba.

Jeremy Eichler írását olvasva úgy gondoljuk, korunk hegedűsének szélesebb horizontra kitekintve kell tudni véleményt formálni Telmányi Bach-játékának jelentőségéről, és ebben nem

korlátozhatja figyelmét kizárólag a Vega-vonóra. A fura vonó láttán nekünk valahogy nem a XVIII. századi csalók és szélhámosok kellékei, sokkal inkább Leonardo teremtő fantáziáról tanúskodó, különös találmányai jutnak eszünkbe, amelyek nagy része nem valósult meg soha. Az eszköz valahol mindig alkotójának szellemiségét tükrözi. A vállalkozó kedvű, igen energikus Telmányi előremutató, intellektuális megközelítésen alapuló játékmódja felidézéseként érdemes újra elolvasni, mit írt róla Tóth Aladár 1921-ben: „...Akkordtechnikája egyedülálló, majdnem tudományos fejlődés eredménye...” És hadd hivatkozzunk Graham Silcock CD-ismertetőjére is, kiemelve, hogy Telmányi a Bach-játék úttörője, aki a hegedűjáték történetében először, 1917-ben, három koncerten eljátszotta Bach hat, szólóhegedűre írt művét: először Budapesten, aztán Bécsben, Berlinben, majd 1920-ban Koppenhágában...

Ha az egyetemes hegedűjáték szélesebb horizontjára kitekintve, még távolabbra nézünk vissza, egy másik „történelmi” hegedűs, a Bach-játék nagy úttörője, az 1843-ban Lipcsébe, Mendelssohn védőszármányai alá került, fiatal Joachim József alakja bontakozik ki előttünk. (Bach halála óta először Mendelssohn vezényletével csendült fel 1829-ben a Máté-passió, és 1835-től, a lipcsei Gewandhaus-koncertek karmestereként ő emelte Lipcsét európai zenei központtá.) Joachim – mint egykori tanítványa, Hubay Jenő (Telmányi tanára) írja róla – „...megoldotta Bach hegedűszonátáinak és partitáinak legyőzhetetlennek látszó nehézségeit. Felfogása és előadásmódja nyomán ezek a művek minden hegedűs közkincsévé váltak.” Íme hát az út, amely elvezetett a Jeremy Eichler cikkében, példaként említett Henryk Szering Bach-játékáig... De lássuk, hogyan jutott el Telmányi a Vega-vonó megkonstruálásának ötletéhez.

Telmányi Emil: Bach szólóhegedűre írt műveinek kottahű előadásáról

Aki lelkiismeretesen tanulmányozza a szólószonátákat, hamarosan belátja, hogy a kottahű megszólaltatás sok helyütt megoldhatatlan problémákat ad. Ez egészen természetes, ha meggondoljuk, hogy a modern vonót 1720-ban, amikor Bach ezeket a műveket írta, még nem használták. Milyen vonóval játszott tehát Bach? Az eisenachi Bach Múzeumtól azt a felvilágosítást kaptam, hogy Bach korabeli vonójuk nincsen, mert Bach hagyatékában sajnos nem maradt vonó, – sőt még kópiájuk sincs. A vonó, melyet a mester használt, a leírások alapján így festett:

1. A vonószőr hossza 58 cm (a mai vonóé 66 cm). 2. A vonó fája és szőrözete között a kápánál két centiméteres, közepén öt, s a vonó hegyén egy centiméteres távolság volt. Eszerint tehát a vonó görbe és nem a Corelli-féle egyenes típus, mint azt néhány angol zenetörténész állítja. 3. A kápának nem volt feszültséget reguláló csavarja. A kápa vagy egybefüggött a vonóval, vagy csatló dróttal volt ellátva. 4. A vonórudat legtöbbszörre mogoró-, vagy fűzfából készítették.

Ha ehhez hozzávesszük, hogy Bach korában a nyereg, melyen a négy húrt feszítik ki, laposabb ívű volt, mint ma, akkor elképzelhető, hogy ilyen vonóval nemcsak három, de négyfogású akkordokat is lehetett kitarítani. Az ilyen vonó szőrözése meglehetősen laza. Ha a vonót a húrokra nyomjuk, a vonófa enged a nyomásnak, végpontjai közelebb kerülnek egymáshoz úgy, hogy a szőrözet a nyereg ívelését követni tudja. Az egyszerűsége miatt pedig a hüvelykujjal lehet a szőrre erősebb nyomást gyakorolni. Így a vonó szőre feszebb lesz, s el tudjuk kerülni a szomszédos húrok

érintését. Ezt a hüvelykujj-technikát különben Georg Muffat „Florilegium secundum” című művének előszavában írja le (1698). De Bach kéziratának behatódott tanulmányozása azt is világossá teszi, hogy zeneszerzői elképzeléseiben nemcsak a rövid, gyors vonással egyszerre meghúzott és egyszerre hangzó akkord, hanem a hosszabban kitarított akkordhangzás is élt. Az első akkordtípust a modern vonó ügyes kezelésével kielégítően tudjuk megszólaltatni. Gondoljunk a g-moll fúgára, amelyben a téma néhány nyolcados és egy rövid tizenhatodos figurából áll. Minden, harmóniát adó, kísérő akkord nyolcadosban van írva. Ezért hangzik ez a fúga modern vonóval jobban, mint a két másik fúga. Viszont a kitarított akkordokat csak görbe vonóval lehet jól játszani: gondoljunk a C-dúr fúgára, melyben a téma fél-, negyed-, és nyolcad-értékű hangokból áll, míg a kíséretet többnyire félhangakkordokként jegyezte le Bach. Azért mondom, hogy „többször”, mert ugyanebben a fúgában sok hang van negyedekben is. Hasonlítsuk össze a 10., 11., 12., 44. ütemet a 45. és hasonló taktusokkal. Ez az összehasonlítás egyszersmind semmissé teszi azt az érvet is, hogy a félhangos akkord-notáció korabeli írásmód, lejegyzésbeli szokás volna csak. Mert ha Bach – ahogyan néhányan bizonygatják – minden akkordot egyformán röviden, avagy arpeggiózva, törve képzelt előadni, akkor semmi értelme sem lenne annak, hogy az egyik taktusban félértékű akkordot ír, a következőben pedig negyedértékűket. Mi tehát az oka, hogy Bach, akit az írásmódban is rendkívül lelkiismeretes muzsikusként ismerünk, s aki még a díszítéseket is pontosan kiírta, egyszerre olyan kevésbé konzekvens az akkordlejegyzésben? Miért ne írhatt volna mindenütt fél-, vagy negyedkötőket?

Erre csak azt válaszolhatjuk: Bach hosszabb ideig hangzó akkordokra gondolt. A C-dúr fúgában minden valószínűség szerint a téma ritmikailag változatos figurái ellenében egyöntetűen lassan menetelő harmóniákat, azaz hosszabban hangzó akkordokat kívánt, talán mintegy folytatását annak a kromatikus hangokból álló comes-nek (megj.: a comes a fúga-témát kvinttel feljebb, vagy kvarttal lejjebb utánzó szólam), amit aztán negyedkötés akkordokkal variált. Nem vagyok ugyan meggyőződve, hogy ezt a frazirozási ellentétet annak idején akár Bach maga, vagy növendékei szépen érvényre tudták volna juttatni. Ez ugyanis nagyon nehéz, még görbe vonóval is. De kétségtelen, hogy a lejegyzésbeli megkülönböztetés nem véletlen, s hogy Bach fantáziájában az akkordjátéknak hosszabban kitarított, vagy legalábbis azt az illúziót keltő módja elevenen élt.

Van ezen kívül a g-moll fúgában néhány taktus (a 35. és a következők), melyek a modern vonóval kivihetetlenek. Az írásmód emlékeztet a régi lant-technikára: félkötés akkordok alatt nyolcados kontrapunkt. A régebbi lant-technikában járatos szakemberek is igazolták azt a feltevésemet, hogy a régi lanton ezek az akkordok megpengetve még hangzanak akkor, amikor a nyolcados figurákat pengetik. Ez azért lehetséges, mert a lant teste sokkal tovább rezonál, mint a hegedűé, s a pengetett hang tovább hangzik, mint a vonóval húzott. Ezeket a problematikus taktusokat a görbe vonóval kottahűen lehet lejátszani.

Dr. Albert Schweitzer már 1906-ban írott Bach könyvében megállapította, hogy Bach zenéje a modern vonóval másként hangzik, mint azt a kottaképen olvasni lehet. Kísérletet tett görbe vonóval, s ennek eredményeként kategorikusan kijelentette, hogy a szólóhegedű-műveket csak görbe vonóval lehet Bach szellemének megfelelően előadni. Felszólította a hegedűkészítőket, csináljanak újra görbe vonókat, s a hegedűsöket, hogy csak görbe vo-

nókat használjanak. De, mint később egy helyütt megjegyzi, a hegedűsök nem voltak hajlandók a primitívebb és nehezebben kezelhető görbe vonó használatára visszatérni, azzal az érthető és helyes érveléssel, hogy a hallgatók már megszokták a modern vonó intenzív nagy hangját, a régi típusú barokk vonó pedig nem tudja kielégíteni az újabb követelményeket. Csak a húszas évek vége felé kezdtek többen azzal kísérletezni, hogy a modern igényeket is kielégítő, görbe vonót konstruáljanak. Én is több évig kísérleteztem, míg végre egy dán vonókészítő mester, útmutatásaim alapján, olyan vonótípust tudott konstruálni, mely kombinálja a modern vonó nagy hangerejét a görbe vonó akkordjátészó képességével, sőt még pianissimo négyesfogású akkordokat is ki tud tartani. Az én elképzelésem az volt, hogy ezt a „kombinációs” vonót oly közel kell hozni a különben használt vonótípushoz, hogy könnyen lehessen egyik vonóról a másikra áttérni. Mert a kombinációs vonót csak ott kell használni, ahol feltétlenül előnyös: polifón, akkordikus hegedűszólam előadásánál. A vonót meglehetősen magasra kellett ívelni, mert kísérleteim az elé az alternatíva elé állítottak: lapos nyereg, vagy magas íveletű vonó? S miután hangszerünkön nemcsak Bach zenét akarunk megszólaltatni, ez a megoldási lehetőség maradt számomra.

De a legnagyobb és legfontosabb probléma ez volt: hogyan lehetne hosszabb egyszólamú részeknél feszes szűrőzetet használni, s a polifón, akkordikus szakaszoknál a feszes szőrt lazára átváltani? – Ezt a problémát Knud Vestergaard hegedűépítő mester zseniális módon oldotta meg. A hüvelyk kis nyomásával a kápára, a laza szőrt feszesre lehet átváltani, s megfordítva, – anélkül, hogy ez a játékot zavarná. A laza szűrőzetet a hüvelyk a körülményeknek megfelelően szabályozni tudja. Ez a szabályozás – épp úgy, mint a mechanikai átváltás - játék közben, észrevétlenül történik.

A VEGA-vonó feszes szőrrrel épp oly intenzív hangot tud produkálni, mint a modern vonó. A laza szőrrrel játszott akkordok pedig hangerőben messze túlszárnyalják a modern vonó akkordjátékát. A VEGA-vonó beható tanulmányozása után bárki beláthatja, hogy ezzel a vonóval sokkal lágyabban és melódikusabban lehet a hangot formálni, színskálája változatosabb, a különböző vonásnemeknél választékosabb hangzást lehet elérni. A spiccato jóval puhább, de ez a barokk zenében csak előny, mert a rövid, pattogó spiccato nem illik a Bach-stílusba.

Ha Bach szólóhegedű-műveit VEGA-vonóval halljuk, feltűnik, hogy másként hatnak, mint ahogyan megszoktuk azokat. Az egyforma forte akkordok monotonitása, a melódiának a heves akkordfogás-kísérettel való szétszakítotttsága, a nehezen követhető polifónia (mert sokszor fontos basszus-hangokat csak röviden lehet megszólaltatni), vagy a groteszkül lefelé tört akkordok (hogy a basszus melódia minél érthetőbb legyen, gondoljunk a Ciaconna első variációjára!) és az általános virtuozitásra törekvő érvényesülni akarás (gyors tételeknek Paganini tempóban való ledarálása) – nem zavarja többé a stílus tisztaságát. A VEGA-vonó arra készíti a játékost, hogy elmerüljön Bach zenéjében. A virtuozitást (mert szükség van erre itt is) a zenei értékek kiaknázására kell felhasználni: hogyan lehet a fűga-témát a legvilágosabban megformálni, egy figurált darabban a harmóniai vázat érzékelteni (prestók), két regiszterben játszani (Siciliano), vagy kétszólamúan frazírozni (az egyik melódikus legato, a másik staccato), stb. stb. Abban a szerencsés helyzetben lehettem, hogy dr. Schweitzernek bemutathattam VEGA-vonómat, amikor 1954-ben Koppenhágán átutazott. A Ciaconna eljátszása után többen között ezt mondta csodálkozva: „Hogyan lehet az, hogy ezzel a vonóval

még spiccátót is tud játszani? Úgy látszik, könnyű ezzel a vonóval bánni, csak a balkéz-problémák megoldása marad hátra”. – Ebben meglepően igaza volt. Mert egy technikailag előrehaladott hegedűs három hét alatt meg tudja tanulni a vonó kezelését, s ezután csak a zenei formálásra kell koncentrálnia, ami nagyon érekkeltető és gyönyörködtető tanulmány.

De az eddig megszokott Bach játék-felfogást teljesen fel kell adni, s a zenei kifejezést alapjaitól felépíteni. Talán többen azt fogják ellene vetni, hogy ez nem „briliáns”, vagy „virtuóz” Bach-interpretáció. Erre csak egy választ adhatok. Albert Schweitzer megállapítását. „Während Bachs Werke auf dem Papier in all ihrer Herrlichkeit dastehen, werden sie von den Geigern mit den modernen Bogen immerfort misshandelt.” (Míg Bach művei a papíron a maguk csodálatos mivoltában fekszenek előttünk, addig a hegedűsök a modern vonóval állandóan vétnek ellenük.)

Telmányi 1936-ban újra megnősült. Zongorista feleségével, Annette Schioler-rel, és gyermekeivel, Anikával (hegedű), Ilonával (hegedű, brácsa) és Cecilával (cselló) az 1950-es évektől Skandináviában, Németországban és Magyarországon is koncertezett. (Ha vonóskvintett-összeállításban léptek fel, a 2. brácsa szólamát Annette játszotta.) Amikor 1959 őszén Telmányiék Budapesten tartózkodtak, a kvintett játékát a budapesti közönség is hallhatta. A hangverseny első számaként Bach Chaconne-ja hangzott fel a 67 esztendő művész előadásában, az általa konstruált íves vonóval. Kovács János a Muzsika 1959. évi, novemberi számában így ír erről: „...Szokatlanul érdekes és gyönyörködtető volt a hegedűn telt, három- meg négyzólamú akkordok tömör hangzását hallani törés, felbontás és arpeggio – a mai hangszer szükségszerű kiegészítő- megoldásai helyett, vázlatos szólamok helyett tartott hangokat és reális szólamvezetést jelzett. Megismerésre mindenestre feltétlenül méltó volt ez a ritka alkalom, magyarázata lehetett a produkció sikerének is, s menthette árnyoldalait: az intonáció bizonytalanságát, a koncentráció és felépítés lazaságát. A g-moll szólószonáta két lassú tétele következtet ráadásaként: az első ráadásnál, a g-moll szonáta bevezetőjében kaptuk mindhárom szólószám között művészi élményben a legtöbbet.” Kortársak írásainak felidézésével, Telmányi Emillel készített interjúk segítségével próbáltunk portrét rajzolni erről a kiváló magyar hegedűsről, akinek játékát a férfias előadásmód, a tartalmi mélységek, a szellemi emelkedettség jellemezte. Ötvenegy hangversenyt adott Erdélyben és a Bánátban, ebből tizenkilencet az I. Világháború négy éve alatt, jótékony célra. Huszonnyolc hangversenyen lépett fel 1922 és 1942 között, hírnevével, közösséget tömörítő erejével nyújtva lelki támaszt az elcsatolt területeken élő, az akkori időben erősen a kultúra felé forduló honfitársai számára, magasrendű művészetével bizonyítva az anyaországtól erőszakkal elszakított magyarság kultúrájának létét, európai életképességét. Férfias erő, szellemi emelkedettség, ragaszkodás a szülőföldhöz – íme a ma is példaértékű emberi vonások: ezeket kapta útravalóul a szülői háztól ez az Európa vándorává lett, Aradról elszármazott, magyar hegedűművész. És e vonások révén már nem is egy muzsikustré, de valódi szoboralak formálódott ki a szemünk előtt.

Telmányi művészetét avatott kritikusa feneketlen mélységbe vezető, kemény sziklába vájt kútként jellemezte egykoron. Ebből a sziklából vált mostanra a ma élők, és a példáját kereső, jövődök utódok számára kőszoborrá egészen...

Rakos Miklós

A HATOS – 3. rész

Sorozatunk előző két részében többek között a 6-os stúdió építésével, a rádiózásban betöltött szerepével, valamint – kis kitérőként – a 22-es stúdióval is foglalkoztunk. Ám korábban is említettük, hogy az idő múlásával a 6-os stúdió egyre szűkebbé vált, s a 70-es években már szinte az egyetlen olyan európai rádiószervezet volt a Magyar Rádió, amelynek még nem volt korszerű nagyzenekari stúdiója. A térhatású felvételek bevezetése és főként a hazai felvételeknek a nemzetközi hanglemezpiaccal történő szinte mindennapos összehasonlítása egyre sürgetőbbé tette egy új stúdió építését.

Nem véletlen tehát, hogy erre vonatkozóan több ígéretes, szép terv is született, ám sajnos az sem véletlen, hogy ezek megvalósulása a mai napig rendre megghiúsult.

Még az 1960-as évek derekán, fiatal hangmérnök koromban az akkori műszaki igazgató a szobájában egy szép makettet mutatva így szólt: „Ujházy elvtárs, maga már ebben az épületben fog dolgozni”. Mondanom sem kell, hogy életemben először és utoljára akkor láttam az épületet, – akkor is csupán makett formájában. Pedig ez a terv a Rádió jelenlegi telephelyén már tartalmazott egy nagyzenekari stúdiót, hiszen erre a célra rendelkezett beépítetlen ill. bontásokkal felszabadítható területtel, – mint ahogyan udvarának erre szánt területe még ma is szabad. Magában a tervben sajnos voltak ma már megkérdőjelezhető elemek, mint pl. egy hatalmas toronyház a Nemzeti Múzeum mögött, de ezzel mégis csak beindult egy

folyamat. Tervpályázatok, részletes rendezési tervek okozta késlekedések után a Rádió vezetősége végül is úgy döntött, hogy a legfontosabb a meglévő értékek elhelyezése, ezért a nagyzenekari stúdió helyett először az üzemépület készült el, benne többek között az új Archivummal. E döntés lényegében helyes volt, hiszen hanganyagaink elhelyezése ezt megelőzően katasztrofális volt, s ezzel párhuzamosan a műszaki vezetés továbbra is komolyan foglalkozott a zenekari stúdió ügyével, többek között az udvar felszabadítása érdekében ezért épült meg a Szállás utcában a garázs épület. A kérdés folytatásaként 1985-ben – ugyancsak a Múzeum utcai üres telekre szánva – kizárólag a hangversenystúdió építését illetően – két tervezőintézet is megbízást kapott. (Lakóterv: Finta József és MATERV: Dr. Baráth Etele, Gulyás Zoltán, Dobai János). Ennek nyomán két, figyelemre méltóan szép terv született, mindkettőben egy kb. 13 000 légméteres, valóban korszerű és impozáns hangversenystúdióval. (Csupán az összehasonlítás kedvéért: a Zeneakadémia Nagyterme 9 400 légméter.) Mindkét terv számolt a szomszédos műemlék palota közönség-fogadó szerepével, és az együttesekhez kapcsolódó próbatermek, hangolók, irodák ottani elhelyezhetőségével.

Melyik európai rádió dicsekedhetne azaz, hogy egy gyönyörű műemlék átrium vezeti át a közönséget az impozáns, modern hangversenystúdiójába? Sajnos mi sem, mert a terv csupán terv maradt: a Rádió még a két változat közötti döntés fázisáig sem jutott el. Milyen tényezők játszottak ebben szerepet?

A Rádió műsorstruktúrája időközben módosult (megjelentek a kereskedelmiek

Az ÁÉTV tervnek a Rádió jelenlegi telephelyére szánt makettje. (Nánási Sándor, 1966.)

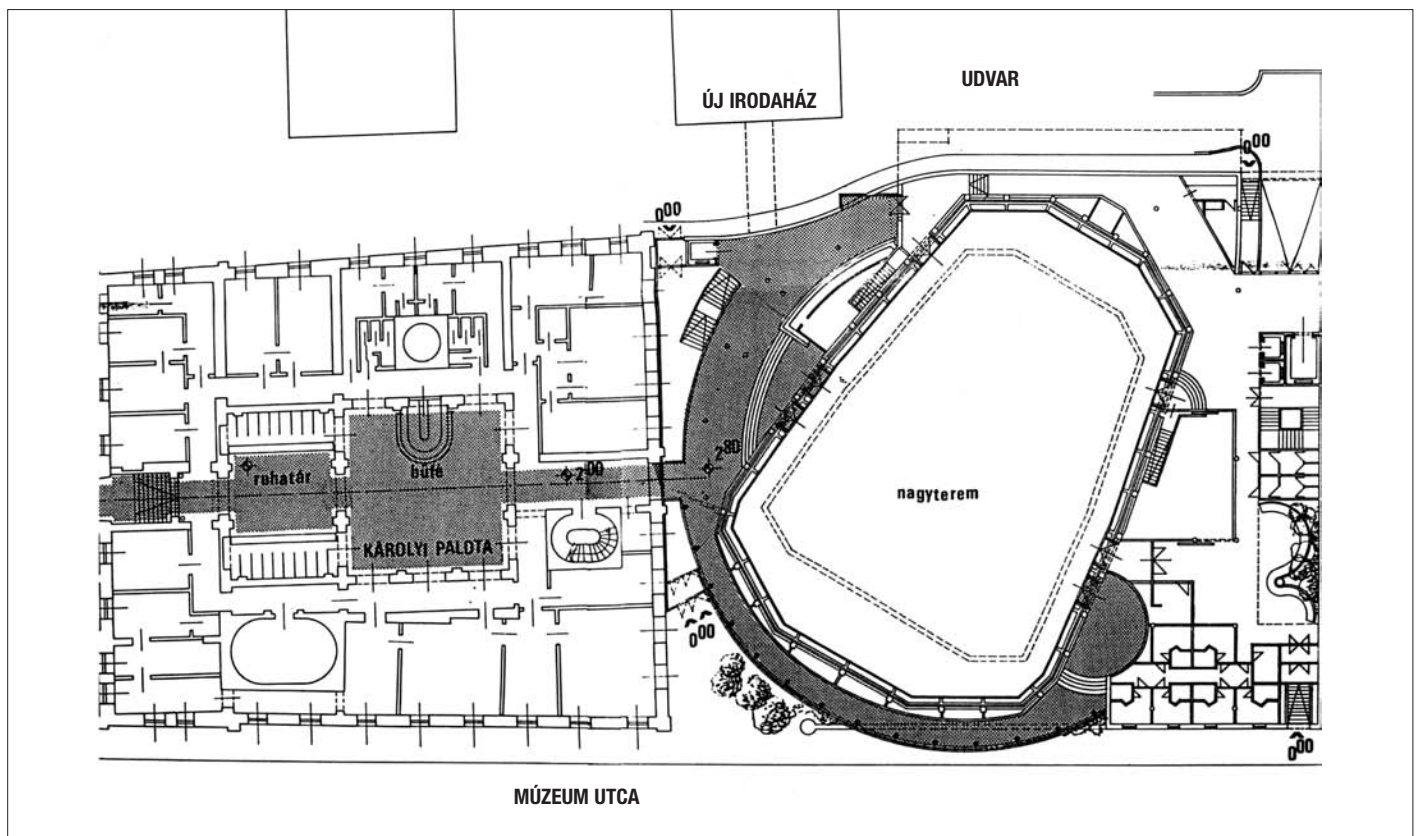
okozta viharfelhők), beindult a műsor „magazinósodása”, s ezért egy új döntés értelmében az üres területre inkább magazinistúdiók építését tervezték, ezzel pedig a hangversenystúdió ügye a további bontások szükségessége miatt eleve egy későbbi ütemre tolódtott el. (A kiszivárgott hírek szerint a hangversenystúdió felépítését pártoló számos felszólalás ellenére végül egy – egyébként köztiszteletben álló – riporter érvelése nyomán alakult ki a végső döntés, elvetve a hangversenystúdió építésének tervét, hogy ti. ennél fontosabb feladatok is vannak. Szerencsére a magazinistúdiók sem készültek el, mert a meglévő stúdiók és épületek átépítésével a feladat jól megoldódott –, így ennek köszönhetően a hangversenystúdióra szánt terület még ma is szabad.)

A hangversenystúdió megnevezésben szereplő „hangverseny” megjelölés ellenérdekeltséget váltott ki a hangversenyek szervezésére szakosodott és akkor még egyeduralgó országos intézmény részéről, így az bárminemű partnerségtől mereven elzárkózott, holott az együttműködés sok tekintetben mindkét fél számára előnyös lett volna.

A 90-es években a kérdést hangmérnöki oldalról ismét felmelegítettük ugyan, ám próbálkozásunkat most meg a tervezett Világkiállítás ürügyén az illetékes

A tervezett koncertterem Múzeum utcai homlokzata

Imposzans hangversenystúdió, műemlék átriummal. Csak terv maradt

szervek söpörték le, mondván, hogy ahhoz kapcsolódóan úgyis épül egy kulturális központ, s ott lesz hangversenyerem. Ez az indoklás egyébként nagy tévedés volt, hiszen nem tett különbséget egy hangversenyerem és egy olyan nagyzenekari stúdió között, amelynek fő feladata a hangfelvétel, s amellyel nyilvános koncerteket is rendeznek benne. (Ma már van korszerű hangversenyerem Budapestnek, ám gondoljuk csak el, hogy mi történe akkor, ha mondjuk a Bartók adóférszerkesztőség elhatározná, hogy a Művészetek Palotájának hangversenyeremét kibérli egy hétre, hogy ott egy teljes stúdió-operafelvételt – tehát nem koncertszerűen – rögzítsen, ami pedig indokolt lenne, hiszen érdemes megszámolni, hogy a Rádió évtizedekkel ezelőtt a magyar művészekkel hány teljes operát és operettet rögzített, és hányat rögzíthet ma!) Mert egy hangversenyerem elsődlegesen a koncertek céljait szolgálja, esetenként hangfelvételi lehetőséget is kínálva, míg a hangversenystúdió kialakítását tekintve alapvetően a felvételek céljait veszi figyelembe, olykor – viszonylag korlátozott számú – hallgatóságot is feltételezve. Másrészt egy rádió miatt fizessen – a pénz mindenhatósága által egyébként is felkorbácsolt – terembérleti díjakat, ha

(normális esetben) van saját nagyzenekari stúdiója, amelyben ráadásul nem kell a zenei rendezőnek emeletet lifteznie, ha szót kíván váltani a művészekkel. Vagyis a hangversenyerem és a hangversenystúdió említett „összemosása” rendkívül hibás döntés volt!

1992-ben a Rádió megkérdezése és tudta nélkül elkészült egy olyan rendezési terv, amely a Rádiót jelenlegi helyéről teljes egészében ki akarta telepíteni. (A készítőknak nyilván fogalmuk sem volt arról, hogy a Bródy Sándor utca 5-7 olykor leomló vakolatú fala mögött az ország máig is első rádiószervezete üzemel, számos értékes stúdióval, hatalmas archívummal, a szellemi értékeiről nem is szólva.) A tervezett kitelepítés árnyékában – érthetően – nem a hangversenystúdió volt a legfőbb kérdés.

A nagyzenekari stúdió elleni „szimbolikus” fúrások mellett még egy „igazi” fúrást is meg kell említenünk, ugyanis közben arról kaptunk értesítést, hogy a 4-es metró Kálvin tér–Rákóczi tér közötti szakasza érinti a stúdiókat, bár az akkori BUVÁTI tervezői megígérték, hogy egy különleges rezgésgátló pályakialakítással megoldják, hogy a stúdiókat (a jelenlegi 6-ost is beleértve) a szerelvények ne zavarják. Mivel nálunk a tervezők – ismert

okokból – óriási rutinnal rendelkeznek abban a tekintetben, hogy milyen módszerekkel tartás távol a külső rezgéseket, ha a közlekedési zajok szempontjából legérzékenyebb létesítményeket az illetékesek a legzajosabb helyszínekre álmodják, így a metró okozta zavaroktól – elméletben – már nem kell tartanunk.

A Rádió kitelepítésére vonatkozó 1992-es terv még jórészt a kulisszák mögött zajlott, napjainkban azonban az „új rádiószékház” ügye időnként elemi erővel bukkan a felszínre. Közeli határidők röppennek fel és tűnnek el nyomtalanul, pályázatok, bírálatok születnek, miközben még az új televíziós székház ügye sem mentes a zökkenőktől. A nagyzenekari stúdió oldaláról tekintve az új székházban természetesen szóba sem jöhet a korábbi tervekben megfogalmazott 13 000 léghöbméteres terem építése, hiszen ennek anyagi vonzatai ma már tetemesek lennének. Vagyis a költözés azt oldaná meg, ami ma lényegében megoldott, ám amire évtizedeken át nem volt megoldás, az most sem teljesülne. Az új rádióház tervének felkarolása mögött természetesen sok szakmai tisztesség és jóindulat is meghúzódik, hiszen például műszaki oldalról valóban üdvözlendő lenne, hogy a korábbi, sokszor tűzoltás jellegű átépítések, fel-

A hatos stúdió napjainkban

Újítások helyett most végre lehetőség kínálkozik egy műszaki szempontból is alaposan átgondolt stúdióház megteremtésére. Az is tény azonban, hogy a korábbi építkezések révén egy korszerű, élhető rádió jött létre, s ha a régi „nagy” rádió elért a város szívében, akkor egy számítástechnikai alapokon nyugvó, ennél fogva mind térbeli kiterjedtségében, mind létszámában csökkentett intézmény annál inkább elférne a jelenlegi helyén. Ám a kérdés mélyére tekintve itt másról is szó van, hiszen már a korábbi rendezési terv kapcsán is sejthető, hogy a szálak a Rádióon kívülre vezetnek! Mivel szeretném a lapot egy sajtópertől megóvni, ezért óvatosan fogalmazok: a jelenlegi hely, mint ingatlan, nagyon értékes, különösen, hogy épül a Pollack téren a mélygarázs, amelyet nyilván nem a Rádió művészeti együttese vagy a szomszédos MÁV zenekar tagjai számára építenek. Kiknek lehet értékes a Rádió jelenlegi területe? Rádióról lévén szó, válaszként idézzünk egy rádiójátékból! 1939-ben Orson Welles így jellemezte a Földet megtámadó marslakókat: ...a roppant éteri szakadékon keresztül hatalmas, hűvös és részvétlen intellektusok figyelték Földünket irigy szemmel, és elméjük lassan és biztosan szötte ellenünk terveit...

Így tehát napjainkban „a Rádió úgyis elköltözik” jelszava, valamint az ország gazdasági helyzete okán soha sem voltunk ennyire távol egy új nagyzenekari stúdió építésének lehetőségétől, hacsak valamilyen csoda be nem következik.

Békésy György talán nem is sejtette, hogy annak idején nem csupán értékeset, hanem maradandót is alkotott. S talán éppen ezért is kell foglalkoznunk a 6-os stúdió megóvásának kérdésével arra az esetre, ha a Rádiót e helyről valóban kitelepítik, hiszen nagy szégyen lenne, ha egy napon a dózerek megjelenének, s a stúdió falai pillanatok alatt sitthalmazzá válnának, márpedig tudjuk, hogy az emberi kapzsiság a múlt emlékeit sem kíméli.

Ezért már a 90-es években – akkor műszaki igazgatóhelyettesként – megkíséreltem a 6-os stúdió védetté nyilvánítását. Úgy képzeltem, hogy a „kulturális és akusztikai műemlék” megjelölés erre alkalmas lesz, hiszen falai között a magyar zenekultúra és egy ugyancsak magyar – ráadásul Nobel-díjas – mérnök életművének szép emléke fonódik egybe. Igaz ugyan, hogy az eredeti burkolat már hiányos, de az akusztikai viszonyokat meghatározó alaprajzi és méretaránybeli tulajdonságai még az eredetiek. A Rádió mindenkori vezetésétől az egyetértésen kívül érthetően sok segítséget nem várhattam, hiszen abban az időben az intézmény már kezdett politikai csatátérre válni. Odáig azonban magam is eljuthattam, hogy az illetékes műemlékes szervektől szemlét tartottak, a felvetést nagyon kedvezően és megértéssel fogadták, ám problémaként megemlítették, hogy mivel maga az épület önmagában nem képez építészeti értéket, ezért a műemlékké nyilvánításra alig van remény. Azt azonban megjegyezték, hogy egy szakmai

szempontból rokon múzeumhoz kapcsolva esetleg lehetséges a megoldás. Mivel ma már a Magyar Rádió Hangmúzeuma egy létező szervezet, így ezen a nyomon talán ismét el lehetne indulni.

A 6-os jövője tehát sokesélyes: ha a Rádió marad a helyén, akkor még sok éven át szolgálhatja zenekultúránkat. Ha a jelenlegi telephely régóta erre szánt területén mégis megépülne az új nagyzenekari stúdió, akkor a 6-os próbatereként továbbra is jelentős használati értéket képviselne. (A mai akusztikai felfogás – elsősorban a zenei oldalról inspirálva – különbséget is tesz: a próbaterek analitikus hangzású, ahol az akusztika az aprólékos műhelymunkát segíti, míg a hangversenyterem szintetikus, tehát inkább összetartja, mint elemzi a hangzást. Viszonylag rövid utózengei ideje révén a 6-os inkább analitikus hangzású: a közeli határolófelületek segítik az együttállást, legföljebb a kis térből eredő nagy hangnyomás jelent problémát.) Ellenben ha a Rádió mégis elköltözne, akkor régi épületeinek ledózerolása után a 6-os – ha sikerülne megmenteni – kamarakoncertek, vagy akár a Rádiómúzeum céljait is szolgálhatná. Úgy érzem, hogy már most előre be kellene indítani egy akciót a megmentésére, védetté nyilvánítására, már csak azért is, mert az évek gyorsan múlnak, s jó lenne, ha átadásának 75. évfordulóján is még elhangozhatna: „Hangversenyt közvetítettünk a Rádió 6-os stúdiójából”.

Végül a 6-os akusztikai tervezőjére is emlékezve, sorozatunkat zárjuk Békésy György – mindenkor aktuális – gondolataival:

„Sokan kérdezik tőlem: mit tennék, ha az életet újra kellene kezdenem? Azt hiszem, akkor is tudománnyal szeretnék foglalkozni. Iskolatársaim közül egyesek milliomosok lettek, és igen kellemesen éltek. Alig kellett küzdeniük az életben, mindent meg tudtak vásárolni, ami megvásárolható. Én mégis azt gondolom, hogy az életben szükségünk van a harcra, az akadályok leküzdésére. Életemben háromszor elvesztettem mindenemet, mégis mindig engem irigyeltek, és én sohasem irigyeltem másokat. Mindennek vannak előnyei és hátrányai, és az egyensúly a kettő között igen kevésen múlik. Minden attól függ, hogyan használjuk fel lehetőségeinket. Nem az a fontos, hogy mink van, hanem az, hogyan használjuk.”

Ujházy László

Civil a pályán

Fittler Katalin jegyzete

Időről időre szembesülünk azzal, hogy környezetünk – így kulturális környezetünk is – már-már kiismerhetetlenül gazdag. Tájékozódáshoz megannyi mód kínálkozik – érdemes kísérletezni.

Az egyik leghatékonyabb mód a kérdés-feltevés;

akár valamely állítás megkérdőjelezéseként,

akár pedig olyankor, ha a választ aligha lehet előre kiszámítani.

E sorok írója például azt vette észre, hogy gyakorló muzsikuskok – főként zenekari játékosok – az akusztikai csodaként elhíresült Nemzeti Hangversenyteremre vonatkozóan meglepő kijelentéseket tesznek. Például, a színpad akusztikáját illetően, hogy a hegedűsök nem hallják a cselölt vagy a bőgőt (a bőgő-szólammal egyébként néha a hallgatónak is lehetett gondja, amikor a mélyvonósok szinte vizuális kelléknek, sorminta-jellegű dekorációnak hatottak).

Hogy is van ez?

És akkor jöhet a népi bölcelet: a puding próbája az evés...

Tehát: irány a színpad!

Persze, ehhez jó lélektani pillanat kell – s ha az is megvan, adódik a lehetőség. A „kísérleti nyúl” szerepe a MÁV Szimfonikus Zenekarnak jutott; köszönet mindazoknak, akik lehetővé tették, hogy a július 2-i, vasárnapi főpróbát végigüljem (pontosabban: mászkáljam), akusztikai mintavételezési szándékkal.

Csakhamar rá kellett döbennem: számomra más tanulságokat is kínált a kivételes lehetőség – olyanokat, amelyekre egyébként talán eszembe se jutott volna „rákérdezni”. Méltán, hiszen magától értetődőnek tűnnek. Viszont ott és akkor, a számomra új megvilágításból, hirtelen fel erősödött a jelentőségük.

Mert elég volt egyszer három óra főpróba-szituációban, hogy megéljem, amit adatszzerűen-tényszerűen úgyis tudtam: **összesen egy** helyszíni próbát kap koncert előtt valamely együttes. Rögvest nyilvánvalóvá vált: az időkihasználás hatékonysága elsődlegesen **emberi** kritériumokon múlik.

Például azon, hogy mekkora felelősséggel ülnek be a zenekari játékosok az egyetlen helyszíni próbára. Ahány személy, annyi esetenkénti- esetleges lehetőség. Ráadásul,

megkockáztatom: a **figyelem** másodlagos a **figyelemhez** képest. Tehát már megint a régi nóta – a **jelenlét** kérdése kerül előtérbe. Mert ha valaki csak tessék-lássék van jelen, gyakorlatilag hatástalanná teszi a munkát. És most nem az újságolvasó fúvósokra gondolok, hanem azokra, akik – bár pontosan lépnek be – nem vesznek részt a zenei folyamatban. Ugyanis ők a koncerten más szituációba kerülnek, hiszen szereplésük eltűnik a flegma nemtörődomség, s helyét a tényleges megfelelni-vágyás veszi át. Korántsem a „rossz főpróba – jó előadás” babonájával akarnék foglalkozni – azt viszont elgondolodom azon: vajon mekkora minőségi ugrással járna, ha a tényleges figyelem légkörében zajlanának a főpróbák.

Nem titkolom: bíztam a zenekarban. S örömmel nyugtázhattam, hogy legmeresebb elképzeléseimet is felülmúlta az est produkciója. És akkor arra kellett gondolnom: én még csak elvegyülhettem a játékosok között a próbán (ismételt köszönet mindazoknak, akik lehetővé tették) – de ők hasonló helycserére nem képesek. Visszahallgathatják ugyan produkciójukat később – de akkor a játéknak nemcsak a terén, hanem az idején is kívül kerülnek. Élmények helyett inkább csak emlékek felidézésére lesz módjuk ilyenkor.

Amit „helyettük” éltem át – talán tanulságul szolgál sokak számára.

Elnéztem a civil öltözetű hangszereseket – némelyiküknek viselkedése sem vallott profira. Volt fúvós, aki annyira kényelmesen helyezkedett el, hogy aligha tudhatott magvas hangot előcsalogni a hangszeréből, s némely vonós is olyan pozícióban ült, melyből kontrollálhatatlan a dinamika. Kirívóak voltak e példák, mert más játékosok minőségi produkcióra vállalkoztak. Aligha lehet véletlen, hogy e zenekar valamennyi koncertjén élményt adóak például a fuvolista-teljesítmények. Úgy tűnik: van jó és rossz értelemben vett „öntudat”. Jó, ha valaki nem engedi meg magának a rontás luxusát – az viszont nem vezet messzire, ha túlzott önbizalom birtokában a teljesítmény csak „élesben” realizálódik. Mert akkor ugyan mire szolgálhat a próba? Ami szóba kerül, arra bólintás lehet a válasz: „persze” – vagy vállrándítás, feleslegesnek ítélve az elmondottakat.

Nehezíti a mindenkori karmester munkáját az olyan játékos, aki „félgőzzel” próbál. Még az állandó dirigensnek is többletfeladat annak folyamatos megítélése, hogy mi az, amit feltétlenül javítani kell még az utolsó percben, s mi az, amit – jogosan – rá lehet hagyni a muzsikuskokra. Merthogy tudják.

Naivítás lenne azt elvárni, hogy mindenki „két végén égesse” a gyertyát – de az állandó zenére-figyelés a hallás fejlődését, a művek alaposabb megismerését eredményezheti. Ráadásul – s ezt legalább annyira fontosnak tartom – **örömforrást** veszít, aki kihagyja az átélés lehetőségét.

Szokás panaszkodni a **kevés** próbalehetőségre (ugyanakkor, a szolgálatok számát aligha kevesli bárki). Vegyük észre: szereplési alkalom **még kevesebb** jut a zenekari játékosoknak. Ezen az arányon lehet javítani, pusztán a hozzáállás módosításával. Mert attól aligha kell félni, hogy elkopik a remek művek élménye.

Hallgattam a főpróbát, elismeréssel a megoldatlan helyekre koncentráló dirigensi teljesítmény iránt – s talán épp ez a momentum vetette észre a hatékonyság növelésének további lehetőségeit.

Mert ami így is jó – azt miért ne még jobban?

Közben furdalt a lelkiismeret, mert annyira elkalandoztam az akusztikai vizsgálódástól. Sőt, mindinkább hajlottam arra, hogy a „hallhatóság” is összefügg a játék milyenségével. Tehát, Fodor Ákossal szólva: mindenkinek van igaza.

A szinte csak markírozott szólam valóban nem hallható a pódium bizonyos részéről, viszont ha tónusosan szól (akár azonos dinamikával), akkor plasztikusan kivehető. Hasonlóképp a beszédhang. Komoly figyelem szükséges a karmester megértéséhez, ha néhányan puzmognak (tudjuk: a hang minden irányban terjed!). Könnyen elsikkad a passzívok számára, míg a zenei folyamatban szívvel-lélekkel benne élő még a másik irányba tett megjegyzést is érti – csakúgy, mint azt, aki idegen nyelven tart mesterkurzust.

Analógiákat ismét Fodor Ákostól idézek:

A szem nem lát. – A víz nem szomjas. – Isten nem hívó.

Higgyünk abban, hogy NEM A FÜL HALL.

A színpadi jelenlét egyszerűsége felfokozta érdeklődő aktivitásomat. Belátom: aki számára megszokottá vált a pódium, nyilván másképp viszonyul hozzá. Az élményszerűség „visszavarázolására” minden koncert előtt kínálkozik a főpróba egyszerűsége – nem feledve, hogy a rákövetkező hangverseny: ugyancsak egyedi élmény, minden alkalommal. Ideális esetben nemcsak a mindenkori hallgatóság-nak, hanem az előadóknak is.

Külön haszonnal járt ezúttal a verseny-mű főpróbájának végighallgatása – majd, immár a nézőtérről.

Ingrid Fujiko Hemminggel nem először játszott a zenekar. A Japánban kivételes népszerűségnek, mondhatni: kultusznak örvendő, 70 év feletti zongoraművész produkcióit nem lehet objektíven hallgatni. „A visszatérés királynője”-ként beharangozott művész ugyanis magas láz következtében elveszítette hallását, majd orvosi kezelések során is csak részlegesen nyerte

vissza. Őt kísérni fokozottabb felelősség, egyszersmind másfajta emberi hozzáállást igénylő feladat. A MÁV Szimfonikus Zenekar, amely kísérettel megannyiszor remekelt, kétségkívül hálátlan munkát vállalt: ezúttal egyirányú utcában haladtak, el kellett felejteniük az olyan szólista-partnerekkel szerzett tapasztalataikat, akikkel a kompozíciónak megfelelően szinte percről-percre alakult a kapcsolatuk. Olyan szólistával kerültek össze, akitől a legtöbb, amit kaphatnak, a bizalom. Bizalom abban, hogy az összteljesítmény sikeres lesz.

Tempó tekintetében a szólista „diktált”, az ily módon rendelkezésre álló időt viszont nekik kellett megtölteni intenzitással. Tenniük kellett úgy, hogy Beethoven ismert-népszerű Esz-dúr zongoraversenye meggyőző, az interpretáció elhithető erejű legyen.

E mű főpróbája szolgál a figyelem meghatározó jelentőségébe vetett hitem legfényesebb bizonyítékul. Csak akrobatákhoz

hasonlóan egymásra utalt ebben az esetben a karmester és a zenekar. A koncertprodukció fényesen vizsgázott.

Aki bármiféle előzetes információ nélkül hallgatta az előadást, észrevehette sajátosságait, a szokatlan tempókat, a néha terjedelmesnek ható epikusságot, feltűnhetett a dialógus-jelleg hiánya – mégis el kellett fogadnia a koncepciót.

Nem érződött a kényszerűségnek nyoma sem – s nyilvánvalóan a szólista is jól érezte magát az előadáson.

Megvallom: szívből drukoltam e műsorszám-nak – s csak azt sajnálom, hogy akik létrehozták, sohasem tudják megtapasztalni „élőben” a rivalda túlóldaláról. Marad nekik a tetszésnyilvánítás (melynek értéke, mint tudjuk, több mint vitatható) – s ha odaadással játszottak: az a jó érzés, ami „ott belül” sohasem hazudik.

Feltettem egy kérdést – másra kaptam választ. A megtapasztaltak haszna viszont időtálló érték.

Karl Böhm – 2. rész

Próba közben a karmesternek szinte szőr-szálhasogató alapossággal kell dolgoznia, hogy a kompozíció minden apró részletét követni tudja. Előadás vagy hangverseny közben viszont már ne gondoljon arra, vajon gikszerzik-e a kürtös az egyik nehéz résznél – mert akkor biztos úgy lesz. Ezzel kapcsolatban egész hihetetlen dolgokat tapasztaltam. Drezdában Hesse úr volt a szó-lógondokás. Irodalmilag is nagyon művelt volt, sajnos, a háború után már nem találkoztam vele. Egy alkalommal valamelyik Bruckner-szimfóniát vezényeltem, kotta nélkül. Az egyik ütemben tévesen arra gondoltam, hogy a gondokáknak most kellene belépniük, de közben egyetlen pillantással sem adtam jelt nekik. Hesse azonban, egymaga, korábban lépett be. Leintettem, és a koncert után megkérdeztem: „No, Hesse, maga lép be egyedül rosszkor?” „Professzor úr, úgy éreztem, ön azt kívánja, hogy belép-jek.” – Ilyesmi is létezik!

A karmesteri szuggesztivitás jó és rossz irányban egyaránt működik. A jó zenekar két-három ütem után tudja, mennyit ér „az ott fenn”, akár az operában, akár a hang-versenydobogón.

Munka közben megkísérlem a Bécsi, Berlini vagy New York-i Filhamronikusok különböző művészegyéniségeit megismertetni a művel kapcsolatos eszményképem-

mel – azzal, amit soha el nem érek, de szakadatlanul törekszem megközelítésére. Parancsral, erőszakkal nem lehet sokra menni e téren. Az egyetlen zenei elképzelésnek való engedelmesség csak önként, a művészi meggyőző erő segítségével jöhet létre. Ha a karmester fogyatékoságai kiderülnek, eljátszotta hitelét a zenekarnál, s ezt nem lehet az engedelmesség hiányának rovására írni. Meg tudom érteni, ha egy zenekari muzsikusként, aki alaposan ismeri a művet, és jól játszik hangszerén, bizonyos helyzetekben ezt mondja: „Jobban tudom a tempókat, mint az ott fenn” – és lélekben már nem vesz részt a munkában. Így kezdődik a felbomlás, érdektelenségből még hamis hangokat is játszanak, és az előadás végérvényesen tönkrement.

A műalkotással kapcsolatban egészen határozott elképzelésre van szükség, és ezt a próbák folyamán a legapróbb részletekig közölni kell a zenészekkel, mert a művészetben semmi sem jelentéktelen. Az előadáson aztán a fantáziának és improvizációnak is bizonyos fokig szerepet kell játszania, így megőrizzük a közvetlenség hatását.

Ha egy zenész hibázott, fiatal karmester koromban mérgesen ránéztem, mire a következő helyen biztos újra hibázott. Ma már nem nézek oda, ellenkezőleg, a következő jól sikerült pillanatban barátság-

gosan rámosolygok. Mindnyájan emberek vagyunk, mindenki hibázhat, és ma már könnyen meg tudom állapítani, hogy az illető figyelmetlenségből vagy csupán emberi gyengeségből hibázott.

Szeretném még megjegyezni: szükség van próbára, sok próbára. Valamelyest izgalmat, feszültséget azonban hagyni kell az opera-premierre vagy a hangversenyre is. Éppoly hiba agyonpróbálni a művet, mint keveset próbálni.

Nagyon szeretem a hivatásomat, ezért pontosan tudom, mi minden függ a karmestertől az est folyamán, hiszen ténylegesen az ő kezében fut össze valamennyi szál; ő határozza meg a tempót, az agogikát, tulajdonképpen az egész hangulatot.

Manapság azonban – véleményem szerint főleg az operánál – gyakran túlértékelik a karmestert, de még inkább a rendező szerepét. Természetesen, a rendezőnek ismernie kell a legmodernebb világítási hatásokat, színpadtechnikát, díszletmegoldásokat, és élnie is kell ezekkel a lehetőségekkel. Ugyanakkor azonban a rendező kötelessége az is, hogy az opera fő cselekményére ráirányítsa a közönség figyelmét, s ne pedig elterelje arról, amint ez mostanában gyakran megesik. Az opera, lényegét tekintve teljesen valószínűtlen műfaj, mert ugyan megtörténhet-e az életben,

hogy két szerelmes huszonöt percig énekeljen egymásnak! Az operának ezt az irrealitását a színpadi megjelenítésben is szem előtt kell tartani. Ezért tehát érthetővé kell tenni a cselekmény lényegét. Fontos, hogy az énekesek a színpadi mozgás közben jól láthassák a karmestert, és mindenekelőtt a közönség felé énekelhessenek. A közönség elsősorban énekhangot akar hallani, és joggal fogadja kedvetlenül, ha ezt mesterséges úton meggátolják. Másrészt természetesen azt a tényt is számításba kell venni, hogy ma már a film és a televízió ugyancsak elkényeztette a közönséget az énekesek külleme és színészi játéka tekintetében.

Ami a karmestert illeti – akár operában, akár koncertteremben –, az a véleményem, hogy csak a szükséges mozdulatokat tegye, amelyek ritmikai és kifejezésbeli elképzeléseit közlik a zenekarral. Minden, ami ennél több, az show, ezt pedig a világ egyetlen zenekara sem veszi be. A vezénylő mozdulatok tehát ne öncélúak, hanem a karmester zenei élményének kifejezői legyenek. Ezzel kapcsolatban még csak any-

nyit: boldog vagyok, hogy létezik a világon egy hely, ahol a karmester nem a látás, hanem a hallás alapján kell megítélni: a bayreuthi Festspielhaus!

Ha egy karmester, aki állandóan ugyanazokat a műveket vezényelve fejébe veszi, hogy egy mellékszólómat a kelletténél jobban kiemel, vagy egy ritardandóból accelerandót csinál – csak azért, hogy az emberek mondhassák: ezt még soha nem hallottuk! –, az művészetellenes, hiú és ízléstelen.

Úgy érzem, a karmesternek is, akárcsak a művészi esemény többi résztvevőjének, bele kell illeszkednie az együttesbe, jóllehet ő a központ. Régebben nem is szerepelt a neve a színlapon, még Münchenben és Bayreuthban sem. Mégis, a legnagyobb tisztelet övezett Hans Richtert vagy Hermann Levit. És ezért történetelt meg, hogy – bár a Parsifal vezénylése köztudomásúan Levi feladata volt – Wagner így szólt Levihez: „Ezt a felvonást most én vezénylem.” És lement a zenekarba és elvezényelte.

A művészi munkában részt vevők érdekeit sosem csökkenti az, ha beleilleszked-

nek az összképbe; mert egyszer s mindenkorra legfontosabb a szerző akarata és az előadásra kerülő mű.

Mindig újra meg újra megkérdezik tőlem: mi a véleményem a vezénylés tanításáról. Őszintén szólva: nem tartom vajmi nagyra – annál is inkább, mert jómagam sohasem tanultam vezényelni. Ennek ellenére, amennyire időm engedte, foglalkoztam néhány tanítvánnyal. Közülük a legtehetségesebb véleményem szerint Omachi volt, aki ma szülővárosában, Tokióban egy első osztályú zenekarnál működik.

A karmester-növendékek saját tapasztalatainkat adhatjuk át csupán a zenekarral való bánásmódot illetően, valamint néhány szakmai apróságot, és talán még az ütés-technikával kapcsolatban lehetnek ösztönző javaslataink. A rátermettség nem tanítható. És számomra még most is érvényes Hans Richter szava, aki apám kérdésére: „Hogyan lesz valaki karmester?” – ezt válaszolta: „Fellép a pódiumra – és vagy tud vezényelni, vagy sosem tanulja meg!”

(Fordította és közreadja: Boros Attila)

Gerald Mertens

Német zenekari életút – Quo Vadis?

Védőbeszéd a kultúra finanszírozásának új hajlandósága érdekében.

Németország egyedülálló zenekari régiója egyre inkább veszélybe kerül. Habár a zenekarok száma átmenetileg stabilizálódott, az álláshelyek leépítése azonban – a zenekar-fenntartók takarékoságának következményeként – felgyorsult. A november végén publikált *KulturBarometer* a közönség folyamatos eloregedését és a klasszikus zene iránti érdeklődés csökkenését állapítja meg. Vég nélküli krízis, vagy mégis van jelle a konszolidációnak?

Németország a zenekarok számát tekintve a világ élvonalához tartozik. „De vajon meddig még?”, tehetnénk fel a kérdést. A németországi, részint világhírű profi zenekarok száma és sokfélesége még mindig elismerésre méltó. Sőt, a hivatásos zenekarok mellett még számos egyéb zenekar működik: a németországi Jeunesses Musicales tagjai közé mintegy 220 ifjúsági zenekar tartozik, ezek között van a Bundesjugendorchester és sok tartományi ifjúsági zenekar. Ide sorolható még számos amatőr zenekar, munkás-, orvos- egyetemi és főiskolai zenekar, a zeneművészeti főiskolák zenekarai, – amelyekből a Junge Deutsche

Philharmonie szervezi tagjait, – iskolai és zeneiskolai zenekarok, fúvószenekarok; sőt néhány éve egy szövetségi jogász-zenekar is színre lépett. Ezek közül sok együttes gyakran játszik professzionális irányítás alatt, nemegyszer magas művészi színvonalon.

Meg kell említeni továbbá, hogy működnek professzionális együttesek és kamarazenekarok is, amelyek vagy egyesületi formában, szabadfoglalkozású zenészekre építve, vagy részben közpénzek támogatásával szerződött muzikusokkal dolgoznak. A rendőrség, határőrség, szövetségi hadsereg is rendelkezik hivatásos zenekarokkal, de ezek túlnyomó részben fúvószenekarokként és big-bandekként működnek. Végül a fürdőhelyi zenekarok, amelyek az 1970-es évekig a zenét tanuló növendékeknek és fiatal kezdő muzikusoknak fontos átmeneti állomást jelentettek, lassan leépülnek. A gyógyfürdők anyagi okokból kis combo-formációkat szerződtenek, legtöbbször Kelet-Európából, és csak egy szezonra.

Ha a hivatásos zenekarok finanszírozásának átalakulását Németország 1990 októbe-

rében történt újraegyesítése óta a legutóbbi évekig figyelemmel kísérvük, kételyeink támadnak e terület sokszínűségének és sűrűségének fennmaradása tekintetében.

Strukturális krízis – főleg Kelet-Németországban

A közpénzekből finanszírozott, – 1992-ben történt össznémet felmérés szerint – eredetileg 168 koncert-, opera-, kamara- és rádiózenekar száma 2006 tavaszára 135-re csökkent. Jelenleg ide 82 operazenekar, 32 koncertzenekar, 7 kamarazenekar, 14 rádiózenekar, azon kívül 4 big-band és 7 rádióénekkar tartozik. 1992 óta összességében 33 zenekar tűnt el a „térképről” fúzió vagy felszámolás következtében. Emellett meg kell jegyezni, hogy a Berlini Szimfonikusok jelenleg csak mint projektzenekar működnek. Ha Berlin tartomány belátható időn belül nem biztosít újra tartós támogatást, az előbbi számot 134-re kell javítani. A 2006 nyarán küszöbön álló hallei zenekar-összevonások is tovább csökkentik a német zenekarok számát. 2007/08-ban a Kaiserslauterni Rádiózenekar és a Saar-

brückeni Rádió-Szimfonikus Zenekar összevonására kerül sor.

A számok magukért beszélnek

A 135 zenekarban jelenleg 10 052 zenész állás van. 1992-ben még 168 zenekarban 12 059 státusz volt, több mint 2 100 szűnt meg. Különösen a kelet-német zenekarok érintettek, itt 1992 óta átlagban 33%-os, Thüringiában 40%-os, sőt a brandenburgi tartományban majdnem 50%-os leépítés történt. Az országszerte tapasztalható elbocsátási hullám újabban veszélyesen meggyorsult. Mialatt 2002–2004-ig 120 zenekari munkahely szűnt meg, ez a szám 2004–2006-ig 273-ra növekedett. Összesen 39 állás szűnt meg Rheinland-Pfalz tartomány három zenekaránál, 71 a Berlini Szimfonikusoknál, további 20 a Münchener Rádiózenekarnál, míg negyven muzikus a hallei fúzió következtében veszítette állását. Más zenekaroknál szörványosan csökkentették a létszámot. A német DAX tőzsde index mágiikus 5000 pontjához hasonlóan, a zenekarok az újraegyesítés óta vészesen közelítenek a mágiikus 10 000 álláshely megszűnéshez, sőt hamarosan „aláteljesítik” azt.

Meggondolandó, hogy Németország 24 zeneművészeti főiskolája évente 500–600 zenekari fakultáson végzett muzikust bocsát ki, akik közül az állásra várók száma évről-évre növekszik. Ehhez még számos pályázó csatlakozik külföldről. A zenekarokban évente csupán 100–150 hely szabadul fel nyugdíjazás miatt, amelyek közül nem is tudni, mennyi tölthető be újra valójában.

Strukturális elöregedés keleten

A Német Zenekari Szövetség aktuális vizsgálata szerint, a régi szövetségi tartományokban az életkori struktúra meglehetősen kiegyenlített, különösen 35-től 55 éves korig. Meg kell figyelni, hogy a közeljövőben hogyan alakul ez a 35 év alattiaknál, tehát az újonnan munkába állóknál. Elgondolkodtató az összehasonlítás az új szövetségi államokkal: Ott a 35 és 45 év közötti korcsoportoknál jelentős strukturális elöregedés tapasztalható, míg az idősebbek, de főleg a fiatalabb muzikusok hiányoznak. Hogy lehet ezt megmagyarázni?

Az elmúlt években történt fúziók következtében sok idősebb muzikus vált ki előnydíjazás vagy hivatásának feladása miatt a zenekarokból, míg a középkorúak megmaradtak és most együtt öregednek (Kohorten effektus). Azáltal, hogy aránytalanul sok státuszt szűntettek meg, a 35 éven alatti fiatal muzikusok is alul reprezentáltak.

Amennyiben belátható időn belül nem alkalmaznak újra fiatalokat ez az új szövetségi államokban (az összes egészségi, hangzási és művészi következménnyel), strukturális elöregedéshez vezet. Még rendelkezésre áll egy jól képzett zenész utánpótlás, sőt túlkínálat tapasztalható. Évek óta csökken azonban a főiskolák elsőéveseinek száma. A tehetséges fiatal emberek nyilvánvalóan felismerték, hogy a muzikus pálya kedvezőtlenül és bizonytalanul vált. Erre úgy látszik az eddigieknél kevesebben vállalkoznak.

Az okok vizsgálata

Vajon mi az oka a zenekari- és közalkalmazotti státuszok évek óta tartó mélyrepülésének? Mind az anyagi, mind a strukturális tényezők meghatározók lehetnek. Ha a történelmi folyamatot tekintjük, azt látjuk, hogy első lépésben, elsősorban az új szövetségi államokban, 1990 után a régi közigazgatási egységek megszüntetése és új kommunális struktúrák létesítése során, egyes körzetekben és kisebb városokban (pl. a saász Döbelnben) működő, ill. egyesítési szerződés értelmében áthelyezett zenekarok fenntartását nem akarták, vagy a költségek nagysága miatt nem tudták biztosítani. Második lépésként az indította el a zenekarok felszámolásának további hullámát, hogy a keleti kulturális intézmények számára juttatott átmeneti támogatás 1993/94-ben elfogyott. Ezzel párhuzamosan 1991-től fúziókra is sor került, amikor az egymáshoz közeli helyen működő zenekarokat álláshelyek megszüntetése miatt összevonták. Ez a fúziós nyomás még a legsűrűbben lakott és legtöbb zenekarral rendelkező régi szövetségi köztársaságokra is áterjedt. Ott az oberhauseni zenekar felszámolása (1992) mellett sor került a Remscheid/Solingen, Gelsenkirchen/Recklinghausen és Hagen/Hilchenbach egyesítésekre. Ez utóbbit egyébként öt év múlva újra szétválasztották, mivel kiderült, hogy a fúzió nem volt praktikus, sőt több anyagi ráfordítást igényelt a korábbi struktúránál.

Színházak és zenekarok regionális kötődése?

Mi lehet az oka annak, hogy míg a zenekarok és munkahelyek mindenek előtt keleten olyan gyorsan leépültek, nyugaton ez a folyamat csak mérsékelten következett be? A települések már évek óta panaszkodnak, a nyugati szövetségi tartományokban épp úgy mint keleten, deficit költségtetésükre. Egy lényeges magyarázat a nyugati és keleti zenekarok érintettségének külön-

bözőségére, a színház vagy zenekar egy városban vagy régióban való valóságos és érzelmi meggyökerezésével, egy további pedig a nagyvárosok és ipari központok mindenkori programajánlatainak sűrűségével adható.

Néhány példa: amikor a Potsdam központi szövetségi állam 1999-ben zenekarát, a Brandenburgische Philharmonie-t felszámolta, amit hatékonysági és költség-takarékosági okokból csupán néhány évvel korábban (1994) alakított át kft.-vé, ez ellen több hónap alatt 20 000 aláírás gyűlt össze. Ez a támogatás azonban végül is nem volt elegendő ahhoz, hogy a helyi közigazgatás és politikát tervétől eltántorítsa. A város még ma is drágán fizet ennek a zenekarnak a leépítési költségéért. A költségvetési deficit változatlan maradt.

Amikor 2003-ban a Staatstheater Mainz zenekarát a Staatsphilharmonie Ludwigs-hafen-nel össze akarták vonni és a Staatsochester Rheinische Philharmonie létszámát nagyban csökkenteni akarták, Mainz és Koblenz közvetlen környékének városaiiban az érintett polgárok a játékszünet és nyári szabadságok ellenére összesen több mint 11 000 aláírást produkáltak. A sajtó részletesen és kritikusan írt a Rheinland-Pfalz alapítása óta legnagyobb polgári kezdeményezéséről. Mainz belvárosának kirakatai tele voltak ragasztva plakátokkal a következő mottóval: „Mainz-nak szüksége van a zenekarára!”. Mindenütt aláíró íveket lehetett találni. A polgárok támogatása zenekarukért Mainzban és Koblenzben olyan jelentős volt, hogy a strukturális átalakítást, ahogy eltervezték, nem tudták végrehajtani.

Potsdamban a történelmi belvárosban éppen létrehozták a zenekar új hangversenytérmet, a Nicolaisaal-t, a zenekart azonban nyilvánvalóan „rátóti” sakkhúzással – költségvetési konszolidáció ürügyén – egyidejűleg felszámolták. Potsdam történelmileg mindig is egy katonai-, köztisztviselői-, közigazgatási város volt, a zenekart a háború után alapították nem kielégítő játszó helyekkel, a tudatos koncertlátogatók száma pedig alig haladta meg a néhány százat. Az újraegyesítés, a privatizáció után a zenekarnak alig adatott idő arra, hogy alkalmazkodjon az új helyzethez és ennek megfelelően épüljön újra. Ez a helyzet jellemző volt az új szövetségi államok más szervezeteire is.

A lakosság kiállása zenés színházuk vagy zenekaruk mellett azonban nem különbözött a nyugati és keleti országrész között. Amikor Drezdában költségvetési konszolidáció miatt 2002-ben megkísérelték a

Staatsoperette Dresden megszüntetését, ez keleten is ellenkezésbe ütközött. Több mint 100 000 ember protestált aláírásával az utolsó állami operett színházak egyikének bezárása ellen, és ezzel döntően megakadályozta a terv végrehajtását. Egy másik példa: a Deutsche Nationaltheater/Staatskapelle Weimar: 2001-ben a közeli tartományi központ Erfurt zenekarával és színházával tervezett fúziója, a polgári büszkeség és a weimari politikusok és lakosság tradíció-tudata miatt hiúsult meg.

Politikai retorika

A legtöbb zenekar létszámcsökkenése és megszüntetése háttérben a politikai retorika hasonló: a kiindulási pont a felelős kommunális és tartományi igazgatás költségvetési megszorítása. Tekintetbe véve a tényt, hogy még néhány évvel ezelőttig az önkormányzatoknál az iparüzési adó-bevételek csökkentek, a szociális kiadások pedig állandóan növekedtek, voltak és lesznek húsbavágó megszorítások a költségvetési konszolidáció érdekében. Emellett a költségvetés szempontjából jogilag „önkéntes” feladat, a „kultúra” ellen, kijátszották a „kötelező” feladatokat (kórházak, óvodák, iskolák, útkarbantartás). Sakszenben még az 1994-ben alkotott ún. kulturális törvény – amely a kultúra finanszírozását kötelező feladatként írta elő – sem volt garancia az intézmények kielégítő finanszírozásához. Éves költségvetésük engedélyezéséhez, a tartományi vezetők máig is rendszeresen felhívják az önkormányzatok figyelmét „önkéntes” feladataik finanszírozásának megrövidítésére. Más szövetségi államok tartományi közigazgatási egységük vezetőségét igazgatási reform keretében leváltották, vagy a leváltás szándékukban áll.

Az üzenet a tartományokban és településekben így hangzik: mindenkinek takarékoskodnia kell, a kultúrának is! A populizmusnak azonban általában szélesre tárják az ajtót. Ellentmondó argumentációkból a polgároknak, akiknek ez nem kevésbé a pénztárcájukra is megy, elégük van. A „piros ceruza politikája” vagy „kamarás kultúrpolitika-szemlélet” volnának erre a legtalálhatóbb kifejezések. Amit nem gondolnak át, vagy gyakran nem megfelelően kommunikálnak, az az, hogy a színházi- és zenekari-üzemek kifejezetten személyfüggők. Költségeik 85–90 százaléka személyi kiadásokra fordítódik, mialatt ez a részarány az általános tartományi- vagy önkormányzati költségvetésnek csupán 33 százalékát teszi ki. Amennyiben átlagos megszorítá-

sokra kerül sor, a zenekari- színházi üzem azonnal háromszor olyan erősen terhelt, mint az általános költségvetés. Ez a jelenség érinti a jövőbeni fejlődést éppen úgy, mint az emelkedő kiadások kiegyenlítését, amit az állami területen mint szükséges rosszat számításba vesznek, de a színházaknak és zenekaroknak gyakran ki kell gazdálkodniuk. Ez az üzemgazdaságilag úgy nevezett „költségcsapda” közép- és hosszú távon további kulturális intézmények, zenekarok elsovadásához vezethet. Csupán a közpénzek „befagyasztása” elkerülhetetlenül munkahelyek megszűnését eredményezheti. A saját erőből történő ellenkorányozás lehetősége az intézmények számára csekély. A béreknek csupán egy százalékos lineáris emeléséhez a jegyárakat minden esetben tartósan mintegy öt százalékkal kellene megemelni – ez irreális feltételezés. A bevételi átlag a színházak és zenekarok saját költségvetésének csupán 17 százalékát teszi ki, takarékosági megszorítások a többéves előzetes tervezés miatt is kontraproduktívak. A költségeket gyakran csak úgy lehet csökkenteni, ha a lejáró szerződéseket nem hosszabbítják meg vagy megüresedett munkahelyeket nem töltenek be.

Egy politikust, aki a (magas-) kultúra költségének csökkentését szorgalmazta, az 1990-es évek elejéig a széles nyilvánosság és a mindenkori politikai ellenzék még „kultúrunkónak” becsmérelte és lehurrogta. Ez a helyzet az elmúlt években erősen megváltozott. Habár az ilyenfajta előterjesztéseket még mindig kritikus ellenvéleménnyel fogadják, a felháborodás viharainak ereje és kiterjedése alábbhagyott. Tekintettel a kultúra területén tapasztalható számos felszámolásra és egy bizonyos rezignációra, ez még érthetővé is válik. A politikai retorika így hangzik: aki a kultúrát megrövidíti a lényegre tör, különösen kemény szanalási lépésekre kész, bizonyítja a cselekvési- és konfliktuskezelési képességeit, képes a várható ellenállást politikailag kiállni és túlélni. „Only bad news are good news” – mondják. Az illető hosszú időre biztosította magának a sajtó, a médiumok és a nyilvánosság figyelmét. Példa ezekhez a tézisekhez: az új lipcsei főpolgármester esete, aki alig hogy átvette hivatalát 2006 februárjában, nyilatkozott a sajtónak, hogy a már amúgy is kifosztott városi operán „kreativitással és fantáziával” több millió eurót kíván megtakarítani. További példák a közelmúlt reálpolitikájából tetszés szerint felidézhetők.

Gyakori végül is a parasztáldozat-argumentáció: a Berliner Schiller-Theater felszámolását és a Berliner Symphoniker első felszámolásának kísérletét 1993-ban a berlini szenátus úgy indokolta, hogy ezek után a – hozzátesszük húsba vágó – intézkedések után a fennmaradó kulturális intézményeket a jövőben kielégítően tudja majd finanszírozni. Egy színházat, egy zenekart beáldozni – az államot megmenteni? Az ellenkező történt: a Metropoltheatert bezárták, a Theater des Westent eladták a zenekar feloszlata után, és megtörtént a Berliner Symphoniker feloszlata második kísérlete is 1996-ban, majd további masszív megvonások következtek a berlini kulturális költségvetésben.

Népgazdaságilag tekintve a kultúra közpénzekből történő finanszírozása amúgy is lényegtelen. A német GDP-nek csak ca. 0,36 százaléka fordítódik évente a teljes kulturális terület, tehát múzeumok, színházak, könyvtárak, zenekarok stb. támogatására. Günther Oettinger Baden-Württemberg miniszterelnöke 2005 őszén, egy kultúrpolitikai fórumon legalább nyilvánosan beismerte, hogy a kultúra területén a további megkurtítások értelmetlenek, mivel ezzel az államháztartás helyzetén amúgy sem lehetne javítani. Egy felismerés, amit nem lehet elég hangosan és gyakran elismételni.

Előnytelen bérszerződések – különösen keleten

További, az elmúlt években járványszerűen terjedő jelenségek a színházi- és zenekari régióban, az elszaporodó házon belüli bérmegállapodások. Ha a zenekarok jelenlegi keleti bérszituációit tekintjük az új szövetségi államokban további ferdülések mutatkoznak: 48 zenekar 50 százalékánál van olyan kollektív szerződés vagy tárgyalnak róla, amelyben a 13. havi fizetést teljesen vagy részben, az üdülési támogatást vagy akár a jelenlegi bér egy részét is megvonják. Nyugaton azok a zenekarok, amelyekben hasonló megesik, egy kézen megszámolhatóak. Erre két elfogadható magyarázat van.

Az új szövetségi államokban 1990 óta 23 zenekar alakult át kft-vé. Ezen privát jogbirtokosok közpénzekből történő támogatását időközben sok helyütt már évek óta megszüntették. A bér- és egyéb költségeket vagy maguknak kell kigazdálkodniuk (ami üzemgazdaságilag illuzórikus), vagy a hiányt masszív leépítésekkel, házon belüli bérmegállapodásokkal és bérelvonásokkal kompenzálják. Előfordul, hogy a megtaka-

ritást és nyereséget a kft. nem tarthatja meg, hanem azt az általános költségvetési lyukak betömésére behajtják. Ezzel a jogi és gazdaági önállósulás lehetetlenné válik.

A második magyarázat az, hogy az új szövetségi államokban sok önkormányzatnál a közigazgatásban strukturális túlfoglaloztatás van. A legtöbbször megpróbálják az elbocsátást és felmondást elkerülni. A dolgozóknak azonban el kell fogadniuk egy bércsökkenést, amit munkaidő megrövidítésével kompenzálnak és ezért unkahegyük megmaradását garantálják. A következő, hogy ezen önkormányzatok területén a bármilyen jogi formában működő színházaktól és zenekaroktól is hasonló eljárást „kérnek”.

A rádiózenekarok házatája

Egy eddig ismeretlen forráskönyv szerint történt a Münchener Rádiózenekar már elhátározott, de aztán mégis megakadályozott felszámolása. A Bayerischer Rundfunk, mint minden ARD-intézmény, számolt a „Pénzügyi igények elosztásának bizottsága” által már megajánlott rádió-díjmeléssel, amit aztán a miniszterelnöki konferencia vonakodott végrehajtani. Ez ürgyül szolgált a Bayerischer Rundfunk vezetőségének, amely a bevételei növelését a müncheni Rádiózenekar felszámolásában látta megoldhatónak. A politikai argumentálás így hangzott: engedélyezték volna a javasolt díjmelést, nem kellett volna most a mi kedves zenekarunkat feloszlattunk. A szövetségi állami politika visszalőtt: ha a rádióállomás időben teljesítette volna takarékosági házi feladatait, most nem kellene zenekarát megszüntetnie. Mindkét fél eközben krokodilkönynyeket hullatott. Sok tényező, – többek között nyilvános tiltakozások és aláírás gyűjtések, kritikus tudósítások az írott sajtóban, a zenekar kétségtelen magas színvonal, innovatív kezdeményezések a gyermek- és ifjúsági munkában – összességében végül is rendkívüli nyomást gyakorolt a felelősökre a zenekar megtartásához és tartós fennmaradásához. A rádióegyüttesek létének megkérdőjelezése azonban a díjmelésekkel kapcsolatban a jövőben megismétlődhet.

Egy új (politikus) generáció

A zenekarokkal és általában a kultúrával kapcsolatos gondok abban is gyökereznek, hogy a társadalmi felelősséget egyre inkább egy új (politikus-) generáció veszi át, amely már éppen nem a klaszszikus nevelt társadalmi osztályhoz sorolható. Míg

az 1960-as évekig a színházak és hangversenyek látogatása még a műveltséghez tartozott, ma ezeknek az intézményeknek mind gyakrabban kell megküzdniük fennmaradásuk jogáért.

A zenekari menedzserek és -intendánsok között is vannak borúlátók, akik a németországi zenekarok létszámát – amennyiben semmi nem változik – a további 10 évben száz fő alatt feltételezik. Ezt a nagyon is apokaliptikus víziót nyugodtan kétségbe lehet vonni. A tradicionális zenész színházak és zenekarok számottevő „világító tornyai” a jövőben is fenn fognak maradni. Csupán azt kellene tudni, hogy mit kellene megváltoztatni ahhoz, hogy másutt is, a kisebb városokban, a sűrűn lakott iparosított körzeteken kívül is működjenek ezek az intézmények.

Kétségbevonhatatlannak kellene lennie annak, hogy a már gyakorlatban lévő bérmegvonás sok zenekarnál keleten és egyseknél nyugaton is az együttes és a munkahelyek megtartásának határt szab. Ezek a helyeken tehát valamikor politikai prioritási döntések lesznek a zenekarok ill. zenész színházak mellett vagy ellen, minden következményével együtt. Hogy aztán a politikai és pénzügyi elosztási harcot mely intézmény éli túl, az elsősorban az együttesnek a színvonala révén addig elért pozíciójától, és a településben és régióban elfoglalt pozíciójától függ. Döntő szerepet játszik mindebben az a tény, hogy mennyire sikerült a közönséget megnyerni és mennyire sikerült szélesebb és új közönségtereket megszólítani.

Tézisek és követelmények

Meg vagyok győződve arról, hogy a német zenekarok a jövőben is jogot szereznek működésükhöz. Fel kell készülniük azonban arra, hogy ezért sajátos művészeti alkotóképességükkel, kifejezési formájukkal és kreativitásukkal erősebben tovább kell harcolniuk. Azok a válaszok, amiket a zenekarok – a politikától nem akadályozva és a barátoktól és közönségtől támogatva – jövőjük biztosítása érdekében a súlyos gazdasági keretfeltételek ellenére adni tudnak, sokoldalúak: A zenekaroknak szorosabb kapcsolatot kell kiépíteniük más kulturális intézményekkel

• **Hálózatépítés.**

Helyileg és regionálisan működő kulturális intézményeknek ajánlataikkal egymás között kooperálniuk kell: aki a múzeumba megy érdeklődhet a koncertek és operák iránt is és fordítva. A koncertlátogató- és publikumfelméréseknél egyre többet szó

esik „kulturális mindenevőkről” „kulturális korzózókról”; azaz, a klasszikus bérletes, aki csak egy művészeti ághoz ragaszkodik, egyre ritkább. Az ember már nem szeretne előre időpontokat lekötöni, hanem kulturális érdeklődését inkább spontán elégti ki. Emellett széleskörű programok állnak rendelkezésre: jazz, galéria, múzeum, varieté, opera és koncert versengenek egymással. Ahelyett, hogy egymás ellen dolgoznának, az intézményeknek partnernek kellene tekinteniük egymást, azaz egy aktuális operaelőadás hirdetése legyen kitéve a múzeumban, egy kiállítás hirdetése a jazzklubban. Tartalmi kooperáció gyanánt: egyiptomi kiállítás a múzeumban parallel az Aida premierrel az operában, kamarazene a helyi könyvtár szerzői felolvasásához stb. mind értelmes kezdeményezések.

A zenekari marketinget igazi vezetési elvként kell értelmezni

• **Marketing**

Bár a klasszikus koncertek látogatottsága egészen az utóbbi időig növekedett, a közpénzekből történő támogatás mégis jelentősen csökkent. Itt a zenész színházaknak és zenekaroknak professzionális marketinggel és rendkívüli előadásokkal, mint pl. látványos szabadtéri fellépések, ünnep- és emléknapokhoz kapcsolódó „új” tradíciók, stb. kell több nyilvános figyelmet és ezzel potenciális politikai támogatást szerezniük. A marketing több mint csupán hirdetés, PR-tevékenység vagy eladásösztönzés. A marketinget mint igazi vezetési elvet kell értelmezni, amely a zenekarok minden tevékenységét úgy igazítja az aktuális és potenciális piachoz, hogy a célok a publikum igényeinek megfelelően tartós megelégedésére valósuljanak meg.

• **Családi programok**

Az operaházaknak és zenekaroknak a közepkorúakat az egész családnak szóló programokkal kell visszahódítaniuk. A KulturBarometer körkérdésének eredménye szerint még azok a szülők is, akik nem rendelkeznek tipikus kulturális háttérrel, fontosnak tartják, hogy gyermekeiket a kultúrával kapcsolatba hozzák. Alkalmassági programok tehát kétféle eredménnyel járnak: először is a gyermekeket a zenével közvetlenül szólítják meg, másodsor a gyermekek kvázi „kerülő útján” éppen azt a szülői generációt érik el, amelynek korosztálya a koncerttermekben hiányzik. Végül is a hét végi közös kulturális családi élmény teljesen új életminőséget teremt.

• Zenei és kulturális képzés

A széles népességrétegek zenei és kulturális képzésének fontosságát az operáknak és zenekaroknak fel kell ismerniük. A szülői ház és az iskola kötelezettségeit nem vehetik magukra, sem financiálisan, sem tartalomilag. De társadalmi kiegészítéssel és kreatív impulzusokkal szolgálhatnak.

• Attraktív környezet

A koncert-termeknek és zenés színházaknak attraktív környezetről kell gondoskodniuk, pl. kapcsolódás a gasztronómiához a hangverseny előtt és után. A publikumnak az opera-előadások és hangversenyek jó atmoszférája- iránti kifejezett igényét jobban ki kell elégíteni. Emellett a színházaknak

zenekaroknak számolniuk kell az egyre sokasodó más szabadidő-ajánlatok erős konkurenciájával is.

• Új hangverseny- és rendezvény-formák – a zene közvetítése

A klasszikus és modern zene iránti változatlan tartózkodás új koncert- és rendezvényformákkal, mint pl. moderált hangversenyek, együtt játszás helyi rock- és jazz-együttesekkel vagy ifjúsági zenekarokkal oldható. A jövőben a főtéma a kor- és célcsoportoknak megfelelő zeneközvetítés lesz. Az általános iskolákban évek óta a zeneoktatás masszív visszavonulását figyelhetjük meg, úgy hogy a közönség zenei felvilágosítására egyre nagyobb az igény.

Mind a német, mind az amerikai zenekari koncertek látogatóinak kérdőívekre adott válaszai bizonyítják, hogy a közönség a játszott zeneművek egyidejű magyarázatát nagyon jól és pozitíven fogadja.

A zenekarok közfinanszírozását végre újra örömmel kell fogadni

• Meg kell alapozni az identitást.

Végül is a zenés színházaknak és zenekaroknak meg kell teremteniük identitásukat, hozzá kell járulniuk egy város, egy régió életszínvonalának meghatározásához, hogy a közpénzekből történő támogatása ne teher, hanem – mint eredetileg az udvari és polgári zenekultúrában – újra öröm legyen. *(Das Orchester 2006/5)*

Gerald Mertens

USA turné, mint bürokratikus akadályverseny?

Az utóbbi időben nemcsak a német zenekarok panaszkodnak egyre hangosabban az Egyesült Államok bürokratikus intézkedéseire, amikkel turnéjuk során meg kell küzdeniük. Hasonló panaszokat Nagy-Britanniából, sőt a szomszédos Kanadából is hallani.

Mi „a” probléma? Egy koncert-turnéhoz az Amerikai Egyesült Államokba minden zenekari muzikusnak – kivéve az USA állampolgárokat – szüksége van egyéni munkavállalói vízumra (P-1-Visum), ami mindenkor kerek 80 dollárba (mintegy 68 euró) kerül. Első lépésként a helyi koncertrendezőnek vagy az amerikai ügynöknek kérvényt kell benyújtania az „Immigration & Naturalization Service”-hez. A zenekari menedzsmentnek gondoskodni kell arról, hogy a listára a teoretikusan szükséges kiegészítők is felkerüljenek (kb. 15% tartalék), akkor is, ha a turné megkezdésekor aztán még sincs szükség rájuk. A rövid határidőre kiállított vízum költsége ugyanis rendkívül drága (1000 dollár, mintegy 853 eurónak megfelelő) és nem mindig időben érkezik. A kb. hat-nyolc hétig tartó eljárás lebonyolításához az ügynökségnek szüksége van minden útlevelel másolatára, valamint a zenészek listájára, ami az útleveleszámot, születési dátumot, lakóhely adatait stb. tartalmazza. Egy lista feldolgozási költsége 1500 dollár (mintegy 1280 euró). Egy esetleg velük utazó kórus tagjairól külön listát kell benyújtani. További feldolgozási költség megint 1500 dollár. Legyen csak egy elírás vagy egyéb hiba a listában, visszaküldik. Kijavítva újra be kell adni és – már el lehet kép-

zelné – újra ki kell fizetni a feldolgozási költséget, 1500 dollár.

Pozitív határozat esetén, második lépésként, sor kerül a vízumkérelem tulajdonképpen intézésére az amerikai követség konzulátusán Berlinben, ill. Frankfurt/Main-ben. Minden muzikusnak ki kell töltenie egy igen részletes vízumkérő űrlapot. Emellett az elmúlt 10 év minden (!) külföldi tartózkodását fel kell sorolni, ami egy, a nemzetközi hangversenyéletben működő zenekar esetében rendkívül időigényes lehet. Minden 15 és 45 év közötti férfinak kiegészítő kérvényt kell kitöltenie. Ezután a kérvényeket elektronikusan fel kell dolgozni, ami annyit jelent, hogy a zenekari irodán a muzikusok kézzel írt kérvényeit egyenként és online a konzulátus szisztémájába be kell gépelni. Ezenkívül szükséges egy speciális formátumú útlevelelfénykép (fület szabadon hagyni!).

Harmadik lépésként végül az egész zenekart egyben, vagy részleteiben el kell szállítani egy előre meghatározott interjúidőpontra Berlinbe vagy Frankfurt/Mainba. A legszigorúbb személyi kontroll és várakozási idő után ujjlenyomatot vesznek, még egy digitális fotót készítenek és minden zenekari taggal kb. egy perces interjút bonyolítanak le („Hova akar utazni és mi dolga van ott?”) A mintegy 100 azonos válasz után várni kell, míg minden muzikus végez és indulás autóbusszal haza. Következő: egy vagy több munkanapnyi próba- és előadás-kiesés az utazási szolgáltatásból. Ha minden jól halad, két- vagy három hét múlva megérkeznek az útlevelek

a vízummal együtt a zenekari irodába („A postaköltséget a fogadó fél fizeti”). Egyéni problémák a volt Szovjetunióból, Iránból, Irakból és azokból az országokból származó muzikusok esetében adódnak, akiknek a vízumkérelmét már egyszer elutasították, vagy akikre a szabály szerint a vízumkötelezettség nem vonatkozik. Ha a zenekari iroda és a menedzsment vízum-, fénykép-busztranszfer-, útiköltség, valamint egyéb költség-ráfordítását tekintjük, egy nagyobb szimfonikus zenekar esetében gyorsan összejön 15 000–30 000 euró kiadás, mielőtt a turné egyáltalán elkezdődne.

Megértve az Egyesült Államok minden biztonsági igényét, amit a szeptember 11-i terrorcselekmény óta támaszt, íme még egy kuriózum ami további kérdéseket vet fel: a zenekart kísérő személyek a szabály szerint P-1-Vízum nélkül, tehát normális, 90 napra érvényes turista vízummal utazhatnak, amit a beutazáskor az Immigration Officer állít ki. A témát az amerikai és kanadai zenészeket képviselő szakszervezet, az American Federation of Musicians (AFM), az American Symphony Orchestra League-gel (ASOL) közösen az amerikai kongresszus elé vitte, mivel egy idő óta még a kanadai AFM-tagoknak is végig kell csinálniuk az időt rabló és költséges vízum-eljárást. Az eredmény még eldöntetlen. A bürokratikus akadályok miatt eközben egyre több amerikai koncertrendező mond le arról, hogy külföldi zenekarokat és szólistákat szerződtessen. Az ebből fakadó kulturális izoláltság végül is nem lehet az Amerikai Egyesült Államoknak sem érdeke.

Még egyszer a medenceferdülésről

És még azt mondják, nincsen új a nap alatt!

25 éves ortopéd-traumatológiai gyakorlattal egészen új anatómiai viszonyait ismerhettem meg az emberi testnek, sőt egy új, meglepően veszélyes mozgásszervi betegségről is olvashattam a Zenekar című újság legutóbbi számában.

Mint Katharina Apostolidis – Németországban dolgozó hegedűtanár – írja, már sok írás foglalkozott a testi egészség és a hangszerjáték összefüggésével, de szerinte a „medenceferdülés” problémája nem ismert, sem az általa erre visszavezetett, a hangszerjátékra negatív hatást gyakorló egészségügyi ártalmak.

Bár a cikk szerzője szerint ezt az orvosok rendszerint nem ismerik fel, a valóság azonban az, hogy a medence ferde állása – amikor a medence síkja nem vízszintes, hanem jobbra vagy balra lejt – jól ismert állapot, a populáció kb. 20%-ában fordul elő. Ez nem fejlődési rendellenesség, nem önálló kórkép, mely kóroki tényező lenne számos mozgásszervi eltérés kialakulásában, hanem statikai zavar, melyben a medence – másnéven a medencegyűrű – egészében a frontális síkban ferdén áll. Tehát nem a medencegyűrű egyes csontjainak egymáshoz képesti elmozdulásáról van szó. Utóbbi csak nagy trauma (pl. frontális ütközés, vagy magasból esés) hatására következhet be, és csak akkor, ha a csontok törnek.

A medence ferde állásának oka lehet az abszolút vagy relatív végtagrövidülés, de nem a „megbolygatott bélkörnyezet vagy ételérzékenység”, mint a cikk írója állítja, bár ezeket ő is a „nem felismert okok” (?!) közé sorolja, és szerencsére következménye sem olyan drámai.

Ha a medence síkja a vízszintessel 10-15 fokos szöveget zár be, akkor következményesen úgynevezett funkcionális, azaz a csigolyák strukturális eltérése nélküli gerincferdülés alakulhat ki. Ez soha nem progrediál, azaz nem romló állapot, és rendszerint kellő magasítással teljes mér-

tékben korrigálható. Kissé más a helyzet, ha a medence ferde állása valódi, strukturális gerincferdülés következtében jön létre. Ilyenkor a mechanikai eltérésekért maga a gerincferdülés felelős. A strukturális gerincferdülés genetikailag meghatározott csontos növekedési zavar, ami nemcsak növekedési disharmoniát és a testtartás következményes desorganizációját jelenti, de egyúttal a gerinc egészségnek diszfunkciójához is vezet.

A fogsornövekedési, harapási rendellenességekkel, szemészeti problémákkal való összefüggése abból adódik, hogy a magzati életben egyazon szövetből, úgynevezett csíratelepből fejlődnek a csontok, a fogak, a szem és a szív, illetve az érrendszer. A genetikai hiba ezért ezen szervekben is okozhat eltéréseket.

Ezért az, hogy a szülők válása okozta stressz a gyereknél a vesék „elcsúszása” révén gerincferdülést váltana ki, enyhén szólva meglepő teória.

A gyermekkori gerincbetegségek többnyire nem okoznak panaszokat, illetve nem járnak fájdalommal, ugyanakkor a normál testtartás nem garancia a helyes hegedű-tartásra. Ezért, ha egy gyerek hegedüléskor felhúzza a vállát, akkor az olyan hegedű-tartási probléma, amit nem egészségügyi okokból, de hegedűjátéka érdekében javítani kell, mert több kárt okoz a hangképzésnek, a fekvésváltásnak, a vibrátónak, mint a szervezetnek vagy a csontfejlődésnek.

Hegedüléskor a fej a bal váll fölé kerül, és a bal váll lesz a fizikai aktivitás középpontja, így a test súlyvonala, ami normálisan a középvonalban van, szintén balra tolódik. Biomechanikai szükségszerűség, hogy álló helyzetben a lábak által bezárt trapéz alakú alátámasztó felületet ez a súlyvonal nem a középpontban, hanem a bal láb felé tolódva fogja metszeni, és ez nem a testsúly „kedvenc” lábára helyezését jelenti.

A hegedülés – minden szépsége mellett – valóban nehéz és fárasztó, órákon keresztül felemelt karokkal történő, intenzív szellemi-, és precíz manuális ténykedést igénylő fizikai munkát jelent. Ezt csaknem minden aktívan zenélő vonós saját bőrén, illetve gerincén tapasztalja. Lényegében helyes törekvés, ha egy hegedűtanár igyekszik a várható panaszokat előre csökkenteni, vagy az azokhoz vezető rizikófaktorokat csökkenteni. De higgyük el, hogy a két lábon járó emberi test szerkezete, mely körülbelül 1 700 000 éves, (Homo habilis) tökéletes konstrukció, és amint a történelem mutatja, még az esetleges kicsi statikai hibákkal, aszimmetriákkal együtt is biológiailag igazán jól működik. Egy egyszerű elesés még nem fogja szétrázni, tönkretenni, az ízületeket a helyükről elcsúsztatni, de még a hegedülés sem fogja maradandóan ferdévé tenni ezt a csodálatos alkotást, ami az ember.

Magyarországon a gyerekek mozgásszervi szűrővizsgálatának egész rendszere működik, a védőnőktől kezdve az óvodai (!) és iskolai szűrővizsgálatokon keresztül az ortopédiai szűrésekig. Úgy gondolom, a hegedűtanároknak nem kell ebbe a sorba beállni. Az nem árt, ha felhívják a gyerekek figyelmét a lazító, kiegészítő gimnasztikai gyakorlatok, vagy a hula-hopp karika használatának fontosságára, de ne javasoljanak kiegészítő futást, mert az nem gerincművelő, ne ajánljanak a kezek fokozott sérülésveszélyével járó labdajátékokat (kosár- és kézilabda), és főként ne méricskéljék tanítványaik bokáját, a végtaghosszot ellenőrzendő.

A zene szeretetére és ne a ferdeségtől való félelemre okítsák a gyerekeket.

Vagy egyszerűen csak – neveljenek belőlük muzsikáló embert, Hominem Musicantem.

Dr. Farkas Judit
Ortopéd-traumatológus szakorvos

BUDAFOKI DOHNÁNYI ERNŐ SZIMFONIKUS ZENEKAR

Október 6. péntek, 19.00 **Dél-Budai Kulturális és Szabadidő Központ**

Budafoki Hangversenyesték
Mendelssohn:
Szentivánéji álom – szvit
Bruch: g-moll hegedűverseny
Beethoven: VII. szimfónia
Km.: Oláh Vilmos – hegedű
Vez.: Yoshikazu Fukumura (J)

Október 8. vasárnap, 19.30

Zeneakadémia
Universitas Bérlet
Csajkovszkij: b-moll zongoraverseny
Mendelssohn: Szentivánéji álom
Km.: Alexander Gavrylyuk – zongora,
a 2005. évi Rubinstein zongoraverseny
győztese. Narrátor: Mácsai Pál
Angelica Leánykar (karigazgató:
Gráf Zsuzsanna)
Vez.: Yoshikazu Fukumura (J)

Október 15. vasárnap, 11.00

Zeneakadémia
A Megérthető Zene
Mendelssohn: Szentivánéji álom
Előad és vez.: Hollerung Gábor

Október 21. szombat, 15.00

Rózsavölgyi Közösségi Ház
Zeneértő Leszek
Bemutatkozik a vonós család
A hegedű, a brácsa, a gordonka
és a nagybőgő

Október 21. szombat, 11.00

**Dél-Budai Kulturális és Szabadidő
Központ**
A Zene Titkai – A concerto születése
Corelli, Vivaldi, Bach és Beethoven
versenyművei
Előad és vez.: Hollerung Gábor

November 3. péntek 19.30

Zeneakadémia
Premier bérlet
Liszt: Les Préludes
Bartók: 3. zongoraverseny
Gyöngyösi: Kantáta 1956 emlékére
– ősbemutató
Km.: Kocsis Zoltán – zongora
Angelica Leánykar (karigazgató:
Gráf Zsuzsanna), Honvéd Férfikar
(karigazgató: Drucker Péter)
Vez.: Hollerung Gábor

November 5. vasárnap, 11.00

Zeneakadémia
A MEGÉRTHETŐ ZENE
Haydn: Évszakok
Km.: Orfeo Zenekar
Budapesti Akadémiai Kórustársaság
(karigazgató: Balassa Ildikó)
Előad és vez.: Hollerung Gábor

November 5. vasárnap 19.30

Zeneakadémia
Vox Humanabérlet
Haydn: Évszakok
Km.: Budapesti Akadémiai Kórus-
társaság (karigazgató:
Balassa Ildikó), Orfeo Zenekar
Vez.: Hollerung Gábor

November 12. vasárnap 19.30

Nemzeti Hangversenyterem
Universitas bérlet
Mahler: II. szimfónia
Km.: Gal James (ISR) – szoprán
Wiedemann Bernadett – alt
Nemzeti Énekkar
(karigazgató: Antal Mátyás)
Honvéd Férfikar
(karigazgató: Drucker Péter)
Budapesti Akadémiai Kórustársaság
(karigazgató: Balassa Ildikó)
Vez.: Hollerung Gábor

November 18. szombat 11.00

**Dél-Budai Kulturális és Szabadidő
Központ – A zene titkai**
Magyar nemzeti opera
Részletek hangzanak el az alábbi
művekből:
Erkel: Hunyadi László; Bánk bán
Kodály: Háry János
Km.: Honvéd Férfikar
(karigazgató: Drucker Péter)
Előad és vez.: Drucker Péter

November 18. szombat 15.00

Rózsavölgyi Közösségi Ház
Zeneértő Leszek – A virtuóz fafúvósok
A fuvola, az oboa, a klarinét
és a fagott

November 24. péntek 19.00

**Dél-Budai Kulturális és Szabadidő
Központ**
Budafoki Hangversenyesték
Glinka: Ruszlán és Ludmilla nyitány
Rahmanyinov:
II. c-moll zongoravers.
Dohnányi: fisz-moll szvit
Km.: Dorel Golan (ISR) – zongora
Vez.: Stephen DAgostino (USA)

November 28. kedd 19.30

Zeneakadémia
Premier Bérlet
BelcanPOP
Falusi Mariann és László Boldizsár
opera-, musical- és jazz-estje
Km.: Honvéd Férfikar
(karigazgató: Drucker Péter)
Vez.: Hollerung Gábor

BUDAPESTI FILHARMONIAI TÁRSASÁG ZENEKARA

Szeptember 25.

Bartók halálának évfordulója,
Sosztakovics 100. születésnapja
Dohnányi bérlet
Bartók: Divertimento
Sosztakovics: VII. szimfónia
(„Leningrádi”) op.60
Vez.: Kovács János

November 20.

Dohnányi bérlet
Mozart: g-moll szimfónia K. 550
Requiem K. 626
Vez.: Lukács Ervin
Km.: Fodor Beatrix, Mester Viktória,
Brickner Szabolcs, Pallerdi András
és a Magyar Állami Operaház Ének-
kara, karigazgató: Szabó Sipos Máté

DEBRECENI FILHARMONIKUS ZENEKAR ÉS KODÁLY KÓRUS

Október 1., Kölcsey Központ

A Zene Világnapja
Bartók: Zene híros hangszerekre,
ütőkre és cselesztára
Gounod: Kis szimfónia
Mozart: 6 Nocturne
Vez.: Kollár Imre és Gyüdi Sándor
Km.: a DFZ Fúvós Együttese,
művészeti vez.: dr. Szabó János

Október 9., Bartók terem

(Filharmónia Bérlet)
Haydn: Te Deum Mária Terézia
császárnőnek
Haydn: B-dúr 102. szimfónia
Mozart:
Davidde Penitente cantata (K 469)
DFZ és KK Debreceni Kodály Kórus
Vez.: Vashegyi György
Km.: Hamvasi Szilvia,
Halmai Katalin, Mukk József

Október 19. 11–12, (főpróba-

koncert), Kölcsey Központ
Hangversenysorozat
középiskolásoknak
Schumann:
III. „Rajnai” szimfónia (Esz-dúr)
Sosztakovics: I. csellóverseny
Stravinsky: Tűzmadár-szvit
Vez.: Kocsár Balázs

Október 19., Kölcsey Központ

Rubányi Vilmos
hangversenysorozat I.
Schumann:
III. „Rajnai” szimfónia (Esz-dúr)
Sosztakovics: I. csellóverseny
Stravinsky: Tűzmadár szvit
Vez.: Kocsár Balázs
Méri Tamás – cselló

Október 28., Csokonai Színház

Unokák-nagyszülők
családi hangversenysorozat I.
Ránki György: Két bors ökröcske
Vez.: Nagy Máté
Km.: Levente Péter

November 4., Kölcsey Központ

Oratóriumsorozat I.
Mozart: g-moll szimfónia (KV.550)
Mozart: Requiem (KV.626.)
Vez.: Gál Tamás
Szólisták: Molnár Andrea,
Mester Viktória, Szvétek László,
Alessandro Codeluppi,
Gulyás Gy.

November 17., Csokonai Színház

Mozart: Szóktetés a szerájból

November 25., Csokonai Színház

Unokák-nagyszülők
családi hangversenysorozat II.
Mozart: Szóktetés a szerájból
Vez.: Bartal László
Km.: a Csokonai Színház művészei

November 30. 11–12, (főpróba-

koncert), Kölcsey Központ
Korngold: Schauspiel-overtüre
Dvořák:
IX. „Az Újvilágból” szimfónia
Vez.: Charles Olivieri-Munroe

November 30., Kölcsey Központ

Rubányi Vilmos
hangversenysorozat II.
Korngold: Schauspiel-overtüre
Michael J. Easton: A Voice Not
Stilled (Mo. ősbemutató)

Dvořák:

IX. „Az Újvilágból” szimfónia
Vez.: Charles Olivieri-Munroe
Km.: Mary Kenedi – zongora

DANUBIA SZIMFONIKUS ZENEKAR

Szeptember 25.

*Bartók halálának évfordulója,
Sosztakovics 100. születésnapja*
DOHNÁNYI BÉRLET

Bartók: Divertimento
Sosztakovics: VII. szimfónia
(„Leningrádi”) op.60
Vez.: Kovács János

November 11.

Noam Sheriff: Akeda
„Passacaglia zenekarra Yitzhak
Rabin emlékére”
Viski János: Zongoraverseny
Km.: Kecskés Balázs
Bruckner: V. B-dúr szimfónia
Vez.: Dénes István

November 20.

DOHNÁNYI BÉRLET
Mozart: g-moll szimfónia K. 550
Requiem K. 626
Vez.: Lukács Ervin
Km.: Fodor Beatrix, Mester Viktória,
Brickner Szabolcs, Palerdi András
és a Magyar Állami Operaház Ének-
kara, karigazgató: Szabó Sipos Máté

DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR

Október 5. csütörtök, 19.00

Musica Humana – Az emberi zene
Verdi: Don Carlos – keresztmetszet
Km.: Lukács Éva, Balatoni Éva,
Wendler Attila, Kálmándi Mihály,
Berczelly István
Vez.: Deák András
Műsorvezető: Zelinka Tamás

Október 15.

Ifjúsági bérlet
Prokofjev: Péter és a farkas

Október 19. csütörtök, 19.00

BM Duna Palota – Téli Bérlet
Mozart est
Prágai szimfónia
Esz-dúr zongoraverseny K 271
g-moll szimfónia K 440
Km.: Mali Emese
Vez.: Oberfrank Géza

November 9. csütörtök, 19.00

BM Duna Palota
Téli Bérlet
Hangverseny az azerbajdzsáni
nemzeti ünnep tiszteletére
F. Amirov: Azerbajdzsáni capriccio
V. Adigezalov: Zongoraverseny
Csajkovszkij: 5. szimfónia
Km.: Murad Adigezalzadeh
(zongora) (Azerbajdzsán)
Vez.: Yalchin Adigezalov
(Azerbajdzsán)

November 19.

Ifjúsági bérlet – Magyar Rapszódia
Válogatás a magyar zeneirodalom
kincsestárából

November 23. csütörtök, 19.00

Musica Humana – Az emberi zene
Balatoni Éva és González Mónika
zenekari áriaestje
Vez.: Deák András

GYŐRI FILHARMONIKUS ZENEKAR

Szeptember 28. csütörtök, 19.00

Csorna Művelődési Központ
Vivaldi: A Négy évszak
Mozart: g-moll szimfónia Kv 550
Km.: Nagy Zsuzsa
Vez.: Medveczky Ádám

Október 5. csütörtök

Richter Terem
12.00 Nyilvános főpróba
19.00 Bérletes hangverseny
Gluck: Iphigenia Aulisban – Nyitány
Pleyel: D-Dúr Brácsaverseny
Schubert: IV. (Tragikus) Szimfónia
Km.: Liisa Weigold
Vez.: Paul Weigold

Október 12. csütörtök, 18.00

Richter Terem
Jubileumi Hangverseny
60 Éves a Konzi
Grósz Artúr Valentin:
Intrada for Orchestra
Mozart: D-Dúr fuvolaverseny
I. Tétel Kv 314
Hummel: Esz-Dúr trombitaverseny
Brahms:
Versenymű hegedűre és csellóra
Km.: Drahos Béla, Tarkövi Gábor,
Jávorkai Sándor, Jávorkai Ádám
Vez.: Drahos Béla, Petró János

Október 14. szombat, 10.30

Richter Terem
Vi. Győri Könyvszalón
Irodalom a zenében

Grieg: Peer Gynt
Km.: Patka Heléna,
Ungvári István
Vez.: Medveczky Ádám

Október 19. csütörtök, 8.55
Marcalvárosi Közokt. Közp.
Szabadhegyi Okt. Közp. 12.00

Beethoven: Egmont Nyitány
V. Szimfónia
Vez.: Medveczky Ádám

Október 20. péntek, 9.00

Móra F. Isk.
Kölcsey Isk. 12.00 (Richter T)
U.A.
Vez.: Medveczky Ádám

Október 23. hétfő, 11.30

Richter Terem
Ünnepi Hangverseny
Vez.: Medveczky Ádám

Október 24. kedd

Richter Terem
10.00 Prohászka Iskola
12.00 Révai Gimnázium
Vez.: Medveczky Ádám

Október 25. szerda

Richter Terem
8.30 Nádorvárosi Közokt. Közp.
12.30 Bercsényi Szakközépisk.
Vez.: Medveczky Ádám

Október 26. csütörtök

10.00 Apor V. Iskola
12.45 Krúdy Gy. Gimnázium
Vez.: Medveczky Ádám

Október 30. hétfő, 19.00, Bazilika

Jeles Napok
Mozart: Requiem
Km.: Magyar Állami Operaház
magánénekesei
Győri Fesztivál Énekkar
Vez.: Medveczky Ádám

November 4. szombat, 19.00

Református Templom
Kodály: Psalmus Hungaricus
Wendler Attila
Győri Fesztivál Énekkar
Vez.: Medveczky Ádám

November 9. csütörtök, 19.00

Richter Terem
Liszt Bérlet
Schumann: III. Szimfónia
Beethoven: III. Szimfónia
Vez.: Karl Sollak

November 18. szombat, 19.30

Művészetek Palotája
Saint-Saëns: III. Szimfónia
Liszt: Esztergomi Mise

Km.: Magyar Állami Operaház
magánénekesei,
Szlovák Filharmónia Énekkar
Vez.: Antal Mátyás

November 25. szombat, 18.00

Richter Terem
Kész Hangverseny
Vez.: Medveczky Ádám

November 29. szerda, 19.00

Keszthely
Beethoven:
Esz-Dúr Zongoraverseny
V. Szimfónia
Km.: Frankl Péter
Vez.: Medveczky Ádám

November 30. csütörtök, 19.00

Richter Terem
Richter Bérlet
Km.: Frankl Péter
Vez.: Medveczky Ádám

MAGYAR RÁDIÓ SZIMFONIKUS ZENEKARA

Szeptember 26. kedd, 19.30

**Bartók Béla Nemzeti
Hangversenyterem**
Bartók-emlékhangverseny
Két kép
Fiatalkori hegedűverseny
Brácsaverseny
A csodálatos mandarin – szvit
Vez.: Fischer Ádám
Km.: Shlomo Mintz
(hegedű, mélyhegedű)

Október 2. hétfő, 19.30

Olasz Kultúrintézet
Korunk zenéje 2006.
Magyar zeneszerzőportrék:
Soproni József
Eklypsis
I. zongoraverseny
Kommentárok egy
Händel-témához
Vez.: Kovács László
Km.: Várjon Dénes (zongora)
(A Filharmónia Budapest Kht. és a
Magyar Rádió közös rendezése)

Október 9. hétfő, 19.30

Olasz Kultúrintézet
Korunk zenéje 2006.
Magyar zeneszerzőportrék:
75 éves Szokolay Sándor
Soproni akvarellek – szimfonia a
négy évszakhhoz – Becht Rezső vers-
ciklusa nyomán
...ergo sum – öt szimfonikus tétel –

hangversenytermi bemutató
II. szimfónia.
Vez.: Medveczky Ádám
Km.: Kertesi Ingrid (ének)
(A Filharmónia Budapest Kht. és a Magyar Rádió közös rendezése)

Október 16. hétfő, 20.00

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem
Határokon át (Crossing Borders) – az Eurórádió sorozatának budapesti hangversenye

Durkó Zsolt: Altamira
Bartók: Cantata profana
Liszt: Dante-szimfónia
Vez.: Vásáry Tamás
Km.: Szappanos Tibor, Kovács István (ének), MR Énekkar és Gyermekkórusa

November 4. szombat, 19.30

Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem
Hangverseny az emlékezés és tiszteletadás ünnepén – 1956
Ligeti György: Requiem
Beethoven: VII. szimfónia
Km.: Cserna Ildikó, Meláth Andrea (ének), MR Énekkar és a Nemzeti Énekkar (karigazgató: Antal Mátyás)
Vez.: Fischer Ádám

November 8. szerda, 19.00

Sopron Liszt Ferenc Konferencia és Kulturális Központ
Liszt: A-dúr zongoraverseny
Wagner–Henk de Vlioger:
A Ring – szimfonikus kaland
Vez.: Fischer Ádám
Km.: Farkas Gábor (zongora)

November 10. péntek, 19.30

Pécs – a Tudományegyetem Általános Orvosi Karának Aulája
Liszt: A-dúr zongoraverseny
Wagner–Henk de Vlioger:
A Ring – szimfonikus kaland
Vez.: Fischer Ádám
Km.: Farkas Gábor (zongora)

November 13. hétfő, 19.00

Székesfehérvár – Vörösmarty Színház
Liszt: A-dúr zongoraverseny
Wagner–Henk de Vlioger:
A Ring – szimfonikus kaland
Vez.: Fischer Ádám
Km.: Farkas Gábor (zongora)

November 14. kedd, 19.30

Zeneakadémia
Jótekonysági hangverseny a Zeneakadémia javára
Wagner:
Részletek a Walkür c. operából
Vez.: Fischer Ádám
Km.: Németh Judit, Christian Elsner, Perencz Béla, Polgár László (ének)

November 20. hétfő, 19.30

MR 6-os stúdió
A Németh László Kulturális Alapítvány által „az 1956-os forradalom és szabadságharc méltó megörökítésére” meghirdetett pályázat díjnyertes kompozíciójának ünnepi bemutató-hangversenye
Nógrádi Péter:
Magyar requiem
Km.: MR Énekkar
Vez.: Strausz Kálmán

MAGYAR TELEKOM SZIMFONIKUS ZENEKAR

Szeptember 29., 19.30

Nemzeti Hangversenyterem
Jubileumi bérlet
Mozart:
Don Giovanni – koncertszerű előadás
Közreműködnek a Magyar Állami Operaház Stúdiójának művészei és a Magyar Állami Operaház Énekkara
Karigazgató: Szabó Sipos Máté
Vez.: Ligeti András

Október 3., 19.30

Magyar Nemzeti Múzeum Kamarabérlet
Britten: Fanfár – három trombitára
Kerry Turner:
1. kvartett – négy kürtre
Vivaldi: d-moll kettősverseny
Beethoven:
Drei Equale – négy harsonára
Susato: Reneszánsz táncok
J.S. Bach: E-dúr fuga
Ewald: Desz-dúr kvintett – rézfúvós kvintettre
Crespo: Fanfare Spirit of Brass
J.S. Bach:
III. brandenburgi verseny
Raymond Premru: Blues marsch
Hazel: Rézmacskák
Ellington: Come sunday
Llano: El Crocif- Gran’ Paso Doble

– rézfúvós nagypartira
Wolfgang Amadeus Mozart
A Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar művészeinek előadásában

Október 10., 19.30

Nemzeti Hangversenyterem
Jubileumi bérlet
Beethoven: VI. szimfónia
Berlioz: Fantasztikus szimfónia
Vez.: Kobayashi Ken-Ichiro

Október 14., 18.00

Olasz Kultúrintézet
Klasszikusok hétvégén
Chopin: f-moll zongoraverseny
Brahms: IV. szimfónia
Km.: Ewa Kupiec (zongora)
Vez.: Kobayashi Ken-Ichiro

Október 15., 19.30

Zeneakadémia
Akadémiai bérlet
Weber: Oberon – nyitány
Chopin: f-moll zongoraverseny
Km.: Ewa Kupiec (zongora)
Brahms: IV. szimfónia
Vez.: Kobayashi Ken-Ichiro

Október 22., 11.00

Telekom Zeneház
Manó bérlet
Óvodások és kisiskolások részére (5–10 éveseknek)
Zene és báb
Km.: Nefejejs Bábszínház

Október 28., 18.00

Olasz Kultúrintézet
Klasszikusok hétvégén
Bartók: Hegedűverseny
Brahms: II. szimfónia
Közreműködik:
Nana Jashvili (hegedű)
Vez.: Ligeti András

Október 29., 19.30

Zeneakadémia
Akadémiai bérlet
Brahms: Hegedűverseny
Bartók: Concerto
Km.: Nana Jashvili (hegedű)
Vez.: Ligeti András

November 14., 19.30

Magyar Nemzeti Múzeum Kamarabérlet
Mozart: A-dúr fuvolanégyes
Mozart: F-dúr oboanégyes
Danzi: F-dúr fagottnégyes
Mozart: A-dúr klarinétötös

A Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar művészeinek előadásában

November 19., 15.00

Thália Színház
Pinokkió bérlet
Négy varázslatos kamaraopera – előadás (10-14 éveseknek)
Dittersdorf: A vidéki báró

MÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR

Szeptember 30.

„Éljen Bartók, éljen Budapest!”
Unokák és nagyszülők hangversenyei (A Stefánia Palotában – 11 és 14.30 órakor)
Bartók: Magyar képek Táncszvit
Vez.: Rác Márton

2006. október 4. szerda

Erdélyi Miklós Bérlet
Mozart: C-dúr (Jupiter) szimfónia
Bartók: Táncszvit
Kodály: Psalmus Hungaricus
Km.: Kelen Péter, Hadady László, Nemzeti Énekkar
Vez.: Gál Tamás

2006. október 11. szerda

Lukács Miklós Bérlet
Wagner: Wesendonk dalok
Liszt: Faust szimfónia
Km.: Ercsényi Orsolya, Kelen Péter, Honvéd Kórus
Vez.: Lukács Ervin

2006. november 15. szerda

Erdélyi Miklós Bérlet
Ligeti: „San Francisco polyphony”
Sibelius: VII. C-dúr szimfónia
Mozart: C-moll mise
Km.: Kertesi Ingrid, Németh Judit, Mukk József, Kovács István
Vez.: Alexander Markovich

2006. november 21. kedd

Festetics Bérlet
Wagner: Siegfried – Idyll
Britten: Les Illuminations op.18
Dalciklus Rimbaud verseire
Janacek: Idyla
Km.: Schranz Szilvia – szoprán
Vez.: Takács-Nagy Gábor

2006. november 25.

„Ismernük meg közelebbről:” az oboa Unokák és nagyszülők hangversenyei (A Stefánia Palotában – 11 és 14.30 órakor)

Mozart: C-dúr oboaverseny – részlet
Csajkovszkij:
IV. szimfónia – 3. és 4. tétel
Km.: a MÁV Szimfonikus Zenekar
oboa-művészei
Vez.: Köteles Géza

MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR

Szeptember 25., 19.00

Olasz Kultúrintézet, Budapest
„Mindhalálig Tangó”
A férfi: Menszátor Héresz Attila
Ének: Meláth Andrea
Tánc: Ecsedy Áron, Lakos Anikó
Cselló: Pierluigi Ruggiero
Harmonika: Massimiliano Pitocco
Vez.: Giuliano Di Giuseppe
Dramaturg: Sediánszky Nóra
Rendező: Tóth Miklós

Október 9., 19.00

Művészetek Háza
Szezon bérlet
Liszt: Szent Erzsébet-legenda
Ének: Sümegi Eszter, Meláth
Andrea, Massányi Viktor,
Szvéték László
Km.: Nemzeti Énekkar
Vez.: Kovács László

Október 16., 19.00

Művészetek Háza
Népszerű bérlet
Rimszkij-Korszakov:
Nagy orosz húsvét
Sosztakovics: I. csellóverseny
Rachmanyinov: I. szimfónia
Km.: Mérei Tamás
Vez.: Kovács László

Október 23., 19.00

Művészetek Háza
Beethoven: Fidelio-nyitány
Liszt: Esz-dúr zongoraverseny
Beethoven: III. szimfónia
Km.: Oravec György
Vez.: Kobayashi Ken-Ichiro

Október 25., 19.00

Svájc, turné
J.H. Knecht: Hatodik zsoltár
E.T.A. Hoffmann:
Esz-dúr szimfónia
E.T.A. Hoffmann: Miserere
W.A. Mozart:
Lacrimosa a Requiemből

Október 27., Svájc, St. Gallen

W.A. Mozart: C-dúr Koronázási
mise KV 317
W.A. Mozart:
Ave verum corpus KV 618

E.T.A. Hoffmann:
Miserere b-moll HV 42
W.A. Mozart:
Lacrimosa a Requiemből
Kammerchor Abrahams,
Yvonne Widmer (szoprán),
Zürcher Vokal Quartett (Barbara
Fuchs – szoprán, Anna Schaffner –
alt, Bernhard Hunziker – tenor,
Fabrice Raviola – basszus)
Vez.: Gary A. Abrahams

Október 28., 15.30

Művészetek Háza
*„Játsszunk zenét
a Szimfonikusokkal!”*
Hidas Frigyes: Öreg néne özikéje
Vez.: Kovács László

Október 28.

Svájc, Zürich
W.A. Mozart:
D-dúr „Prágai” Szimfónia KV 504
W.A. Mozart: Koncertáriák
Max Reger: Variáció és fuga
egy Mozart-témára Op.132
Kammerchor Abrahams,
Yvonne Widmer (szoprán),
Zürcher Vokal Quartett (Barbara
Fuchs – szoprán, Anna Schaffner –
alt, Bernhard Hunziker – tenor,
Fabrice Raviola – basszus)
Vez.: Gary A. Abrahams

2006. október 29.

Svájc, Zürich
W.A. Mozart:
C-dúr Koronázási mise KV 317
W.A. Mozart:
Ave verum corpus KV 618
E.T.A. Hoffmann:
Miserere b-moll HV 42
W.A. Mozart:
Lacrimosa a Requiemből
Kammerchor Abrahams,
Yvonne Widmer (szoprán),
Zürcher Vokal Quartett (Barbara
Fuchs – szoprán, Anna Schaffner –
alt, Bernhard Hunziker – tenor,
Fabrice Raviola – basszus)
Vez.: Gary A. Abrahams

November 5., 19.00

**Művészetek Palotája,
Fesztiválszínház, Budapest**
Ifjúági koncert
Muszorgszkij: Egy kiállítás képei
Vez.: Kovács László

November 9., 19.00

Művészetek Háza
Mesterbérlet
Corelli:
D-dúr Concerto grosso op.6 No.1
Schumann: a-moll kmverseny

R. Strauss: Don Juan
Britten: Purcell-variációk
Km.: Vásáry Tamás
Vez.: Kovács László

November 16., 19.00

Aschaffenburg, Stadthalle
Bartók: Táncszvit
Liszt: Haláltánc
Brahms: I. szimfónia
Km.: Farkas Gábor
Vez.: Kovács László

November 18., 19.00

Aschaffenburg, Herz Jesu Kirche
Verdi: Requiem
Aschaffener Oratorienchor
Vez.: Joachim Schüler

November 22., 19.00

Művészetek Háza
„Mozart, a zseni”
Mozart: Figaro házassága – nyitány
Mozart : Exultate Jubilate
Mozart : Két koncertária
Mozart :
„Gran Partita” szerenád-13
hangszerre K. 361/370a
Kertesi Ingrid és a Miskolci
Szimfonikus Zenekar fúvósai
Vez.: Novák József

November 25., 19.00

Művészetek Háza
Porgy és Bess
Vez.: Kovács László

NEMZETI FILHARMONIKUSOK

Október 19. csütörtök

**Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem**
Ferencsik-bérlet
Ravel: Spanyol rapszódia
De Falla:
Éjszakák egy spanyol kertben
Villa-Lobos:
Bachianas Brasileiras, No. 7
Sztarvinszkij: Négy zenekari etűd
Debussy: Ibéria
Km.: Leonyid Kuzmin – zongora
Vez.: Kocsis Zoltán

November 9. csütörtök

**Bartók Béla
Nemzeti Hangversenyterem**
Klemperer-bérlet
Mahler: III. (d-moll) szimfónia
Km.: A Nemzeti Énekkar Női Kara
(karigazgató: Antal Mátyás)
A Magyar Rádió Gyermekkorusa
(karigazgató: Thész Gabriella)
Németh Judit – ének
Vez.: Jean-Claude Casadesus

PANNON FILHARMONIKUSOK

Október 2. Széchenyi tér 17.00

*II. Pécsi Nemzetközi Filmünnep
nyitóhangverseny*
Ravel: Bolero
Gershwin: Egy amerikai Párizsban
Grofé: Grand – Canyon szvit
John Williams:
Harry Potter (A bölcsek köve)
Bartók: A csodálatos mandarin
Vez.: Ménesi Gergely
Km.: M. Tóth Géza – animáció

Október 11., 19.00

Művészetek Háza
Fülszöveg
Vendég: Fürst János karmester

Október 12., 19.30

PTE Aula
Zarathustra
Mahler: III. d-moll szimfónia
Vez.: Fürst János
Km.: Wiedemann Bernadett – alt,
Pécsi Leánykar
(karigazgató: Kertész Attila)

Október 28., 19.30

Pécsi Bazilika
Hangverseny a meghaltak emlékére
Dvořák: Stabat Mater
Vez.: Hollerung Gábor
Km.:
Váradí Marianna, Németh Judit,
Cselóczi Tamás, Gábor Géza,
Budapesti Akadémiai Kórustársaság

November 16., 11.0

ZenePark
1 Forintos koncert
Bartók: A fából faragott királyfi
Vez.: Hamar Zsolt

November 16., 19.30

PTE Aula
Tündérmese
Weiner L.:
Csongor és Tünde – szvit
Mozart:
Versenymű fuvalára, hárfára
és zenekarra, C-dúr, K.: 299
Bartók: A fából faragott királyfi
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Tímár Judit – fuvala,
Vígh Andrea – hárfa

November 29., 19.00

Művészetek Háza
Fülszöveg
Vendég: Howard Williams
karmester

November 30., 19.30, PNSZ

Nibelung ének
Wagner:
Rajna kincse – Istenek bevonulása
Mozart:
Sinfonia concertante, Esz-dúr
Bruckner: VII. E-dúr szimfónia
Vez.: Howard Williams

December 12., 19.00

Művészetek Háza
Fülszöveg
Vendég: Hamar Zsolt zeneigazgató,
Kelemen Barnabás, Várdai István,
Jandó Jenő

December 13., 11.00, ZenePark

I Forintos koncert
R. Strauss: József-legenda
Vez.: Hamar Zsolt

December 13., 19.30

PTE Aula
József és testvérei
Ligeti: Lontano
Beethoven: Hármasszertény
R. Strauss: József-legenda
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Kelemen Barnabás – hegedű,
Várdai István – cselló,
Jandó Jenő – zongora

December 20., 19.30

Pécsi Bazilika
Karácsonyi Ünnepi Hangverseny
Beethoven:
IX. szimfónia, d-moll, op. 125
Vez.: Howard Williams
Km.: Vermes Tímea,
Megyesi Schwarz Lúcia,
Alessandro Codeluppi, Szécsi Máté

Vaszy Viktor Kórus Szeged
(karigazgató: Gyüdi Sándor)

**SZOMBATHELYI
SZIMFONIKUS ZENEKAR**

**Szeptember 21. csütörtök, 19. 30
HEMO**

Rajter bérlet 1.
„Évfordulós zeneszerzők”
Sosztakovics: IX. szimfónia op. 70.
(100 éve született)
Mozart:
G-dúr hegedűverseny K. 216.
(250 éve született)
Bartók: II. szvit zenekarra op. 4.
(125 éve született)
Km.: Florin Galati (Románia)
Vez.: Alpaslan Ertünger

Október 13. péntek, 19. 30

HEMO
Rajter bérlet 2.

**Október 14. szombat 19. 00,
Hangverseny- és Kiállítóterem,
Zalaegerszeg**
Mendelssohn:
III. a-moll szimfónia op. 56.
Brahms:
IV. e-moll szimfónia op. 98.
Vez.: Alpaslan Ertünger

Október 22. vasárnap. 19. 00

**Református templom,
Óriszentpéter**
Mozart:
c-moll szerenád fúvósokra K. 384. a.
Zombola Péter:
56 hang – ősbemutató

Bartók Béla: Divertimento
Vez.: Hámori Máté

Október 25. szerda, 19. 30

MSH Rendezvényház
*„Az 1956-os forradalom
és szabadságharc 50. évfordulója
tiszteletére”*
A Rajter-és Filharmónia-bérlet tulaj-
donosai részére a belépés díjtalan!
Bartók Béla: Concerto
Liszt Ferenc: A-dúr zongoraverseny
Kodály Zoltán: Psalmus Hungaricus
Km.: Körmendi Klára, Molnár
András, Veszprém Város Vegyeskara
Karigazgató: Erdélyi Ágnes
Vez.: Petró János

November 2. csütörtök 19. 30

Szt. Kvirin templom
Rajter bérlet 3.a
Fauré: Requiem (eredeti változat)
Km.: Cserna Ildikó,
Molnár Levente, Berzsényi Dániel
Főiskola Vegyeskara
karigazgató: Vinczeffly Adrienne
Vez.: Alpaslan Ertünger

November 10. péntek, 19.30

MSH Rendezvényház
Filharmónia – Raiffeisen bérlet 2.
Győri Filharmonikus Zenekar
Beethoven: III. (Eroica) szimfónia
Schumann: III. (Rajnai) szimfónia
Vez.: Karl Sollack

November 13. hétfő 19. 30

HEMO
Rajter bérlet 4.
Csajkovszkij:
D-dúr hegedűverseny op. 35.

Csajkovszkij:
Manfréd szimfónia op. 58.
Km.: Szalai Antal
Vez.: Alpaslan Ertünger

ZUGLÓI FILHARMÓNIA

Október 18. szerda 19.30

**Művészetek Palotája – Bartók
Béla Nemzeti Hangversenyterem**
Mozart: d-moll zongoraverseny
Km.: Ayano Kobayashi
Mozart: Requiem
Km.: Fodor Beatrix
Mester Viktória
Szappanos Tibor
Kovács István
Cantemus Vegyeskar (Nyíregyháza)
karigazgató: Szabó Soma
Szent István Király Oratóriumkórus
karigazgató: Záborszky Kálmán
Vez.: Kobayashi Ken-Ichiro

November 2. csütörtök 19.30

Beethoven: V. szimfonia
Hidas Frigyes: Requiem
Km.: Fodor Gabriella, Erdélyi
Erzsébet, Nyári Zoltán,
Palerdi András, Szent István Király
Oratóriumkórus,
Szent István Király Szakközépiskola
Vegyeskara,
Szent István Gimnázium
Vegyeskara
Karigazgatók:
Záborszky Kálmán, Tőkés Mária
Tünde, R. Órfalvy Katalin,
Antal Ágota
Vez.: Záborszky Kálmán

Hirdessen!

Lapunk eljut minden zenészhez, zenekarhoz, zenei szervezethez, zenei műhelyhez, iskolához, hangszerészhez, valamint minden zenével foglalkozó intézményhez, hivatalhoz éppúgy, mint a zeneszerető közönséghez.

oldal	Forma	Méret	Áfa nélküli áraink	
			fólián beküldve	általunk szerkesztve
1/1	B4 (hátlap/külső oldal) színes	265x185 mm	76 230 Ft	83 853 Ft
1/1	B4 (hátlap/külső oldal) fekete-fehér	265x185 mm	72 600 Ft	79 860 Ft
1/1	B3 (hátlap/belső oldal) színes	265x185 mm	71 400 Ft	78 540 Ft
1/1	B3 (hátlap/belső oldal) fekete-fehér	265x185 mm	69 300 Ft	76 230 Ft
további belső oldalakon, fekete-fehér nyomással:				
1/1	álló	265x185 mm	66 000 Ft	72 600 Ft
1/2	fekvő	185x127 mm	33 000 Ft	36 300 Ft
1/3	fekvő	185x 83 mm	22 000 Ft	24 750 Ft
1/4	fekvő	185x 61 mm	16 500 Ft	18 700 Ft
1/4	álló	127x 90 mm	16 500 Ft	18 700 Ft
1/8	fekvő	61x 90 mm	8 250 Ft	9 900 Ft
1/8	álló	127x 42 mm	8 250 Ft	9 900 Ft

*Apróhirdetés magánszemélyeknek
1/8 oldal terjedelemben ingyenes.
Folyamatos hirdetőik
árkedvezménye hat számra 25%,
három számra 10%*

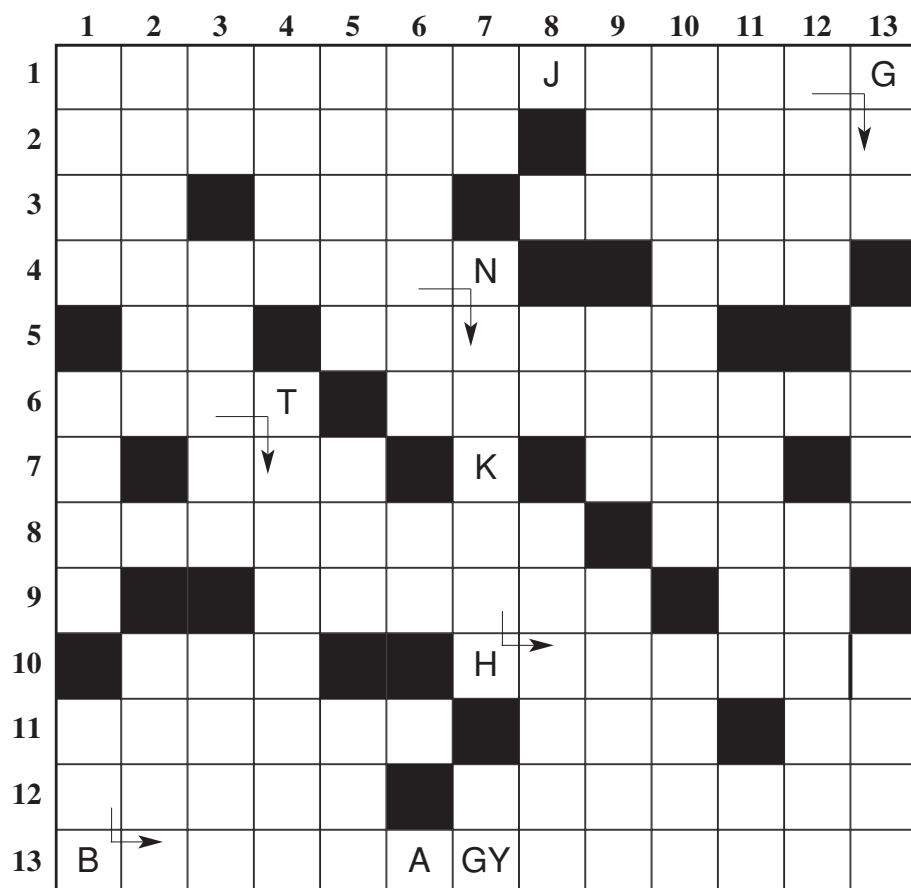
**Legyen partnerünk,
hirdessen velünk!
Hirdetése az interneten is
látható!**

*<http://www.zenekarujsg.hu>
Magyar Szimfonikus Zenekarok
Szövetsége
1068 Budapest,
Városligeti fasor 38.
Tel: 342-8927; Fax: 227 1380;*

*E-mail:
info@zenekarujsg.hu
zenekar@mail.datanet.hu*

Wagner a zenéről

Richard Wagner *Művészet és forradalom* című munkájában írja: Ha érthetetlen nyelv is a logika törvényei szerint, ... a folytatás a rejtvényben található.

VÍZSZINTES 1. Az idézet első része. 2. Déry Tibor regénye – brazil szövetségi állam, fővárosa Ceará. 3. Tunéziai autójelzés – a

görögök levegője! – francia realista festő (Jean-Francois, 1814-1875). 4. Az idézet negyedik, befejező része – Schütz ...:

kedves emlékü színész. 5. Autonóm terület, röv. – könnyebbé, elviselhetőbbé tesz. 6. Az idézet harmadik része – indiai város Goa államban (YELLAPUR). 7. Angolna, németül – Olaszország sportjele. 8. Szabó István filmje Klaus Maria Brandauer főszereplésével – időmérő szerkezetek mestere. 9. Asztúria autonóm körzet székhelye Spanyolországban – a francium vegyjele. 10. ... Hammarskjöld; egykori ENSZ-főtitkár. 11. Gyűrűs jövődöbéli – természettudományi akadémia, röv. – váci páros! 12. Elejével valami felé (pl. megálló autó) – Federer sportja, névelővel.

FÜGGŐLEGES. 1. *Szájfékely* – József Attila költeménye – az idézet második része. 2. Főként operettekben szereplő Jászai-díjas érdemes művész színész (Anna) – nyers, goromba, német eredetű szóval. 3. A fordítottja is igekötő – százhusz óra (két szó) – a Tadzs Mahalról ismert hindu város. 4. ... and far, mindenütt, angolul (pontosan: közel és távol). 5. Eredendően – balti néptörök – horrorfilmben szereplő utcanév. 6. Dolgos, szorgalmas – mértékrendszer. 7. Az asztácium vegyjele – a gondolkodás központja. 8. Hektoliter, röv. – Odinak is becézett, francia eredetű női név. 9. Ágneske – Ilona, becézve – neves szoprán (Sophie van). 10. Állatnak a kelleténél több vizet adó – hát persze! 11. Pall ...; cigaretta – jégkrém – bizarr részlet! 12. Elterjedési terület – építő katonai alakulat. 13. Anyanyelvi tantárgy az alsó tagozatban – vérteshal. *Zábó Gyula*

Hangszerkereskedelmi és szolgáltató Kft.

1074 Budapest,
Dohány u. 86.
Tel./fax:
342-3623
Nyitva:
hétfő–péntek
9.30-tól
18.00 óráig
Szombat
9.30–13.00

Új és használt hangszerek vétele, eladása,
igazságügyi szakértő véleményezése, szakbecslése.

Alkatrészek, tartozékok, kiegészítők forgalmazása:
húrok, vonók, tokok, huzatok, állványok stb.

Thomastic, Pirastro, Corelli és Jargar húrok

ÖN IS LEGYEN ELŐFIZETŐNK!

zeneKar

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, VALAMINT A MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS SZAKLAPJA

Megjelenik:

évi 6 alkalommal

1 példány ára 300 Ft

Előfizetőknek: 1440 Ft + postaköltség

Összesen 2100 Ft /év.

Eljut:

minden magyar szimfonikus zenekarhoz, zenei intézményhez, és a zene iránt érdeklődőkhöz.

Foglalkozik:

A magyar és külföldi zenei közélet aktuális történéseivel, szakmai érdekességekkel, hangverseny-kritikákkal, zenetörténeti írásokkal, hangszertörténettel és a zenészek egészségi bántalmaival, illetve azok megelőzésével és gyógyításával, valamint hangverseny-programokkal.

Közéleti cikkek és hangverseny-programok az interneten is olvashatók:

www.hungorchestras.com

Megrendelhető: e-mailben: info@zenekarujsg.hu
faxon: (36 1) 227 13 80

LÁTOGASSA ÖN IS RENDSZERESEN HONLAPUNKAT:

<http://www.hungorchestras.com>
<http://www.zenekarujsg.hu>

<http://www.dalok.hu>

Naprakész információkhoz és a legfrissebb hírekhez, hangverseny-naptárhoz juthat a magyar zenekarok világából. Közvetlen átjárhatóság (link) minden magyar szimfonikus zenekar honlapjára és programajánlatára
Zenei link-gyűjtemény
A ZENEKAR újság archív számai három évre visszamenőleg.

Zeneletöltési lehetőség kedvezményes áron!

ZENEKAR

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, valamint a MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS LAPJA, a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA, VALAMINT A FŐVÁROSI KÖZGYŰLÉS KULTURÁLIS ÜGYOSZTÁLYA támogatásával.

ALAPÍTOTTA: POPA PÉTER

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA

A szerkesztőség címe:
MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 – Fax: 322-5446
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu
www.hungorchestras.com

Felölős kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER

Nyomdai kivitelezés: PUBLICITAS
1021 Budapest, Tárogató út 26.
Telefon/fax: 200-7330

e-mail: dtp@publicitas.hu • www.publicitas.hu
Felelős vezető: A Kft. ügyvezetője
ISSN: 1218-2702

Az interjúkban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul.
Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK TAGJAI:

BM Duna Palota

és Kiadó Duna Szimfonikus Zenekar

Próbaterem: 1124 Budapest, Németvölgyi út 41.
Tel./fax: (+36-1) 355-8330
Levelezési cím: 1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Bérelvásárlás, jegyrendelés:
Jagoschitz Istvánné (+36-1) 250-5338
Internet: www.orchestra-duna.hu
E-mail: info@orchestra-duna.hu

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Kht.

Cím: 1221 Budapest, Ady Endre út 25.
Levélcím: 1775 Budapest, Pf. 122
Telefon: 424-8056 Fax: 424-8057
E-mail: dohnanyi@axelero.hu
Próbaterem: 1074 Budapest, Rottenbiller u. 16–22.
Telefon: 322-1488, 479-0810 • Fax: 413-6365

Danubia Szimfonikus Zenekar

1066 Budapest, Jókai u. 2. l. em. 7.
Levélcím: 1399 Budapest, Pf. 716
Tel./fax: (+36-1) 269-1178 • Sms: 06/20-20-20-11
E-mail: info@danubiazenekar.hu
www.danubiazenekar.hu

Debreceni Filharmonikus Zenekar

4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.
Tel.: (52) 500-200 • Fax: (52) 412-395
E-mail: mail@dpho.org

Győri Filharmonikus Zenekar

9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452 • Fax: (96) 319-232

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár Kht.

1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.
Postacím: 1364 Budapest, Pf. 49
Tel.: 411-6610 • Fax: 411-6699
E-mail: G.Kovacs@filharmonikusok.hu
www.filharmonikusok.hu

Magyar Állami Operaház Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara

1061 Budapest, Andrassy út 22.
Tel.: 331-2550 • Fax: 331-9478
<http://www.bpo.hu>

Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara

1800 Budapest, Bródy S. u. 5–7.
Tel.: 328-8326 • Fax: 328-8910
<http://www.radio.hu/muveszet/>

Magyar Telekom Szimfonikus Zenekar

1094 Budapest, Páva u. 10–12.
Tel.: 215-5770 • Fax: 215-5462
E-mail: btg@tza.hu • <http://www.telekomzenekar.hu>

MÁV Szimfonikus Zenekar

1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel.: 338-2664 • Tel./fax: 338-4085
E-mail: bco.office@mavintezet.hu
www.mavzenekar.hu

Miskolci Szimfonikus Zenekar

3025 Miskolc, Fábrián u. 6/a.
Tel.: (46) 506-695 • Fax: (46) 351-497
E-mail: missyo@hu.inter.net • www.mso.hu

Pannon Filharmonikusok – Pécs

7621 Pécs, Király u. 19.
Tel.: (72) 510-114 • Fax: (72) 213-513
E-mail: info@pannonfilharmonikusok.hu
www.pannonfilharmonikusok.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar

6721 Szeged, Festő u. 6.
Tel.: (62) 426-102
E-mail: orch@symp-hungary.hu • www.symp-hungary.hu

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar

9700 Szombathely, Thököly u. 14.
Tel.: (94) 314-472 • Fax: (94) 316-808
E-mail: savaria.symphony@mail.datanet.hu
www.savaria-symphony.hu

Zuglói Filharmonia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar

1145 Budapest, Columbus u. 11.
Tel./Fax: (36 1) 467-0788; 467-0788;
E-mail: zugloifilharmonia@szentistvanzene.sulinet.hu
<http://www.szentistvanzene.hu>

**MINDEN, AMI
A FÚJÁSHOZ
KELL!**

**MAGYARORSZÁG LEGNAGYOBB
KIPRÓBÁLHATÓ,
ÍGY ÖSSZEHASONLÍTHATÓ
FÚVÓSHANGSZER
VÁLASZTÉKÁVAL VÁRJUK
MUZSIKUS BARÁTAINKAT.**

A világ vezető márkáinak széles skáláját kínáljuk.

Hangszerjavító műhelyeinkben aranykoszorús mesterek több mint 30 éves gyakorlatával irányított munka folyik

- a legmodernebb és tradicionális technikák ötvözésével, eredeti, gyári alkatrészek felhasználásával
- így a garancia magától értetődik.

FON TRADE MUSIC

**RITUMUS- ÉS ÜTŐHANGSZEREK
TELJES TÁRHÁZA**

AZ ORFF- HANGSZEREKTŐL A JAZZ- ÉS ROCK SZERELÉSEKEN ÁT A SZIMFÓNIKUS HANGSZEREKIG.
Adams, Premier, Ludwig, Paiste, Studio 49, Hardcase

FON TRADE MUSIC

**ÚJDONSÁG A FON-TRADE MUSIC-NÁL !
MOST BEVEZETŐ ÁRON
VONÓS HANGSZEREK ÉS TARTOZÉKAIK**

TANULÓ HEGEDŰ SZETTEK,
HAGYOMÁNYOS ÉS KARBON
ISKOLAI VONÓK MELLETT MESTER VONÓK,
VALAMINT PROFESSZIONÁLIS TOKOK

FON TRADE MUSIC

**FON
TRADE MUSIC**

1081 Budapest, Kiss József utca 14.
Telefon: 210 2790, 06 30 488 6622
fontrade.music@chello.hu
Nyitva: munkanapokon
9:00 - 17:30 -ig.

www.fontrademusic.hu